

Sanna Ovaska

**Metsänomistajien suojevaluamiuden ja Metson
luonnonsuojelubiologisten kriteerien
kohtaamisen esteet ja mahdollisuudet
– tarkastelussa Lohjan seudun MetsäVasu -hanke**

Ympäristöpolitiikan pro gradu -tutkielma

Tampereen yliopisto
Kauppa- ja hallintotieteiden tiedekunta
Yhdyskuntatieteiden laitos

Marraskuu 2006

Tampereen yliopisto
Yhdyskuntatieteiden laitos

OVASKA, SANNA: Metsänomistajien suojevaluamiuden ja Metson luonnonsuojelubiologisten kriteerien kohtaamisen esteet ja mahdollisuudet
– tarkastelussa Lohjan seudun MetsäVasu -hanke

Ympäristöpolitiikan pro gradu -tutkielma, 105 sivua, 4 liitesivua.

Marraskuu 2006

Tutkielma käsittelee Lohjan seudun MetsäVasu -hanketta, joka on yksi Etelä-Suomen monimuotoisuusohjelman, Metson, yhteistoimintaverkostojen kokeiluhankkeista. Tutkimuksen ongelmanasettelu rakentuu metsänomistajien suojeletoiveiden sekä Metson luonnonsuojelubiologisten kriteerien eroon ja osittaiseen ristiriitaisuuteen. MetsäVasu-hankkeessa metsänomistajat ehdottivat suojeleluun kohteita, jotka kuitenkin luonnonsuojelubiologisten kriteerien täyttymättömyyden vuoksi jäivät hankkeen ulkopuolelle. Tutkimuksessa selvitetään, millä ehdoin Metso-suojaelu voisi nivoutua luontevaksi osaksi metsänomistajien arkielämää ja rutiineja. Tutkimus tarkastelee metsänomistajien suojevaluamiuden ja paikallistiedon rakentumista, metsärutiineja ja sosiaalisia yhteisöjä sekä sitä, miten nämä poikkesivat kriteereistä ja toisaalta millaisia kohtaamisen mahdollisuuksia metsänomistajan suojevaluamiudelle ja Metso-suojelelulle MetsäVasu-hankkeessa löytyi.

Tutkimuksen aineistona on käytetty 16 metsänomistajan, kahden hankevetäjän ja yhden Metson kriteerityöryhmän jäsenen teemahaastatteluja. Aineistoa on analysoitu laadullisen sisällönerittelyn menetelmin. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys rakentuu rutiinin, tarjokkeen ja tiedon käsitteiden ympärille.

Metsänomistajien paikallistieto kokemuksellisine, kulttuurisine ja sosiaalisine ulottuvuuksineen muodosti sen näkökulman, josta metsänomistajat tarkastelivat omia metsiään, esittivät suojeletoiveitaan ja arvioivat kriteerejä. Kriteerit sen sijaan tarkastelivat metsää ekologian kautta lähes valtakunnallisesti. Kriteerit eivät myöskään huomioineet metsänomistajien sosiaalista elinympäristöä, paikallisen kulttuurin vuorovaikutusta luonnonympäristön kanssa eivätkä paikallisia erityisolosuhteita kuten alueen luonnon erityispiirteitä. Metsänhoidon käytännöt ja metsänhoidon jäsentämä suhde omaan metsään olivat haastattelemieni metsänomistajien kohdalla keskeisiä perusteita suojelelulle. Lisäksi keskeisiksi nousivat harrastamisen käytännöt, maisema-arvot, Lohjan seudun luonnon erikoisuus sekä toisten asiantuntijatiedon ilmausten luomat käytännöt.

Tutkimus antaa myös kehitysehdotuksia Metson kriteeristöön ja suojeleohjelman jatkon toteuttamiseen. Yksi tutkimukseni nostamista keskeisimmistä johtopäätöksistä on, että kriteereiden taustalla olevaa tietoa pitäisi pyrkiä kehittämään harmonisemmaksi eletyn maailman kanssa. Suojele päätöksissä olisi tärkeää huomioida metsänomistajien paikallistieto, suojelehalukkuus, sosiaaliset ja taloudelliset tekijät ekologisten rinnalla sekä hyödyntää jo olemassa olevia metsänomistajien yhteisöjä. Kriteerien tulisi joustaa niin, että ne kohtaisivat paikallisen luonnon erityispiirteet ja mahdollistaisivat näin yhä useammalle metsänomistajalle suojeleluun mukaan pääsemisen.

Asiasanat: metsiensuojaelu, Metso-ohjelma, rutiini, tarjoke, tieto.

Esipuhe

Olen tässä pro gradu -tutkielmassani tarttunut ajankohtaiseen aiheeseen: työni käsittelee Lohjan seudun MetsäVasu -hanketta, joka on yksi Valtioneuvoston vuonna 2001 allekirjoittaman Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman, Metson, kokeiluhanke. Metso on viime vuosina toteutettujen pilottihankkeiden avulla tarjonnut uudenlaisia välineitä Suomen metsiensuojelun keinovalikoimaan: luonnonarvokaupan, tarjouskilpailun, luonnonhoitoalueet ja yhteistoimintaverkostot, jotka perustuvat metsänomistajien vapaaehtoisuuteen, suojelusta saatavaan taloudelliseen korvaukseen ja suojelusopimuksen määräaikaaisuuteen. Nämä ovat osaltaan muuttaneet suomalaista metsiensuojelukulttuuria, jota monin paikoin ovat leimanneet ristiriidat luonnonsuojelun ja metsien taloudellisen hyödyntämisen sekä hallinnon ja yksityismetsänomistajien välillä.

Olen tehnyt tutkielmani osana Metsäntutkimuslaitoksen tutkimushanketta *Ekologiset tarkastelut yksityismetsien aluetason yhteistoiminnallisessa suunnittelussa*. Tutkimushanke kuuluu laajaan Monimuotoisuuden tutkimusohjelmaan (MOSSE) ja sen vetäjä on MMT Mikko Kurttila. Gradutyötäni hankkeessa on ohjannut tutkija, HL ja MMM Leena Leskinen. Kuten usein, myös tämän tutkimuksen aiheen löytyminen oli osittain sattumaa: työskentelin kesän 2005 Joensuussa ja osuin samaan lounaspöytään Leena Leskisen kanssa. Hän kertoi omaan tutkimusprojektiin liittyvästä graduaiheesta, josta kiinnostuin, sillä olin alustavasti miettinyt työni aihepiiriksi jotain maaseudun ympäristökysymyksiä sivuavaa ilmiötä.

Metlan hankkeessa on tutkittu kaikkia neljää yhteistoimintaverkoston kokeiluhanketta. Sain valita ”oman” hankkeen näiden joukosta. Ensin omimmalta tuntui Keski-Karjalan lehtoverkosto lähinnä omien itäsuomalaisten juurieni takia, mutta Lohjan tapaus valikoitui tutkimuskohteekseni lopulta hyvin käytännöllisistä syistä: Lohjalle on lyhyin matka ja parhaimmat julkiset kulkuyhteydet Tampereelta, joten aineiston hankinta ei autottomalle ja kortittomalle näyttäytynyt ongelmallisena.

Työtäni ovat ohjanneet ja tutkimusprosessia tukeneet useat henkilöt ja he ansaitsevat lämpimät kiitokseni. Haluan kiittää Metsäntutkimuslaitosta hyvästä yhteistyöstä ja erityisesti Leena Leskistä moninaisesta avusta, kannustuksesta, metsäalan asiantuntemuksen jakamisesta ja gradua oikeille reiteille ohjaavista huomioista. Käsikirjoitusversioiden lukemisesta, kommentaareista ja lähdekirjaehdotuksista kiitokset kuuluvat myös graduohjaajilleni professori Yrjö Hailalle ja yliassistentti Pekka Jokiselle sekä tutkija Ari

Jokiselle. Kiitos myös MetsäVasu-hankkeen vetäjille ja Metsänhoitoyhdistys Länsi-Uusimaalle avusta ja toimivasta yhteistyöstä. Kiitokset lähtevät lisäksi työpaikalleni Mikkelin Ruralia-instituuttiin, jossa on suhtauduttu suopeasti gradun loppuunsaattamisen ja maisteriksi valmistumisen vaatimiin aikataulunmuutoksiin.

Suurin kiitos kuuluu tutkimukseeni osallistuneille metsänomistajille ja muille haastateltavilleni: kiitokset ajasta, ajatuksista, tarjoiluista, kyydeistä ja kesämökkikutsuista!

Sisällys

ESIPUHE	3
SISÄLLYS.....	5
1 JOHDANTO	1
1.1 METSO JA METSÄVASU	1
1.2 TUTKIMUKSEN ONGELMANASETTELU	2
1.3 TUTKIMUKSEN RAKENNE.....	5
2 RIOSTA LOHJALLE: YKSITYISMETSÄNOMISTAJA MONIMUOTOISUUDEN SUOJELIJANA	7
2.1 METSIENSUOJELUN LAINSÄÄDÄNTÖ	8
2.2 METSÄNHOIDON SUOSITUKSET	9
2.3 METSON KOKEILUHANKKEET	10
2.4 METSON LUONNONSUOJELUBIOLOGINEN KRITERISTÖ	12
3 AINEISTO JA MENETELMÄT	15
3.1 HAASTATELTAVAT	15
3.2 AINEISTON HANKINTA	17
3.3 AINEISTON ANALYSOINNIN MENETELMÄT	19
4 TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN TAUSTA.....	21
4.1 RUTIINIT JA TARJOKEDYNAMIIKKA	21
4.2 TIEDON TUOTANNON KÄYTÄNNÖT JA TIETÖYHTEISÖT	25
4.3 SUOJELUBIOLOGIAN NORMATIIVINEN LUONNE	27
4.4 PAIKALLINEN TIETO.....	28
5 METSÄNOMISTAJAN RUTIINIT JA TIETOKÄYTÄNNÖT	30
5.1 METSÄN HISTORIA TARJOKESUHTEIDEN TAUSTALLA.....	30
5.2 TARJOKESUHTEET JA METSÄNHOIDON RUTIINIT	33
5.2.1 Metsänhoito suojeluarvon vahvistajana.....	38
5.2.2 Talouskäyttöön kelpaamattomien kohteiden suojelu.....	42
5.2.3 Taloudellisen korvauksen merkitys suojelumotivaation syntymisessä	43
5.3 HARRASTAMISEN JA VIRKISTYSKÄYTÖN RUTIINIT	44
5.4 TARJOKKEET AISTIKOKEMUKSINA	48
5.5 YLIPAIKALLISET KRITERIT PAIKALLISEN SUOJELUN TOTEUTTAMISESSA	49
5.6 SUOJELUN SYNNYTTÄMÄT TARJOKESUHTEET JA KÄYTÄNNÖT.....	53
5.7 METSÄVASU JA KRITERIT UUSIEN KÄYTÄNTÖJEN SYNNYTTÄJINÄ	56
6 METSÄNOMISTAJIEN YHTEISÖT SUOJELUVALMIUDEN JA TIEDON TAUSTALLA	61
6.1 SOSIAALINEN TOIMINTA SUOJELUMOTIVAATION SYNNYTTÄJÄNÄ	61
6.2 PERINTEISET JA UUDET TIETÖYHTEISÖT	65
6.3 YHTEISÖLLISYYDEN REPEÄMÄT	68
6.4 SUKUPOLVIEN TRADITIOIT JA METSÄN MUISTIJÄLJET	71
6.5 SOSIAALISESTA KULTTUURISEEN	73
7 DISKUSSIO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	76
7.1 KRITERIEN JA METSÄNOMISTAJAN KOHTAAMINEN	76
7.2 KRITERIEN SOVELTAMINEN METSÄVASU-HANKKEESSA	79
7.3 PAIKALLISTIEDON JA ASiantuntijatiedon KONFLIKTI	81
7.4 METSON TULEVAISUUDEN HAASTEET JA KRITERIEN KEHITTÄMISTARPEET	84
7.4.1 Paikallistiedon ja -olosuhteiden huomiointi	86
7.4.2 Sosiaalisten kriteerien tarve.....	88

7.4.3 Suojeluyönteisyyden lisääminen ja suojelupotentiaalin hyödyntäminen.....	89
7.4.4 Tarjouskilpailun mahdollisuudet	95
7.4.5 Yhteisöllisyyden haasteet	96
8 TUTKIMUSPROSESSIN REFLEKTOINTIA JA LOPPUSANAT	99
9 LÄHTEET.....	102
LIITE 1: HAASTATTELURUNKO METSÄNOMISTAJILLE	106
LIITE 2: HAASTATTELURUNKO ASiantuntijoille	108
LIITE 3: HAASTATTELURUNKO HANKEVETÄJILLE.....	109

1 Johdanto

1.1 *Metso ja MetsäVasu*

Suomen metsiensuojelupolitiikka otti askeleen uuteen suuntaan vuonna 2001 Valtioneuvoston hyväksyessä Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman eli Metso-toimenpideohjelman. Metso-ohjelmalla pyritään turvaamaan Etelä-Suomen, Oulun läänin länsiosan sekä Lounais-Lapin metsäluonnon rakenteellista ja lajistollista monimuotoisuutta sekä täydentämään Kansallisen metsäohjelma 2010:n linjauksia ja tulevaisuuden tavoitteita. Metson keskeisenä tavoitteena on yhdistää metsien ekologisten arvojen säilyttäminen metsien talouskäyttöön ja näin lisätä ekologisesti kestävästä metsienkäyttöä. (Maa- ja metsätalousministeriö & Ympäristöministeriö 2005b.)

Metso-ohjelma sisältää yhteensä 17 eri toimenpidettä, joista osa on jo käytössä olevien suojelukeinojen tehostamistoimenpiteitä kuten tutkimuksen lisäämistä ja suojelualueiden perustamistoimenpiteitä. Metsoon kuuluvat myös esimerkiksi Metsähallituksen ennallistamisprojektit valtion mailla sekä kuntien omistamien ja hallinnoimien metsien monimuotoisuuden suojeleminen KuntaMetsossa. Eniten keskustelua Metso-ohjelmassa lienevät kuitenkin herättäneet sen esittelemät laajennukset yksityismetsien suojeleminen keinovalikoimaan: luonnonarvokauppa, yhteistoimintaverkostot, tarjouskilpailu sekä luonnonhoitoalueet. Näissä suojeleminen perustuu yksityisen metsänomistajan vapaaehtoisuuteen ja suojeleminen ekologisiin arvoihin, joita tarkastellaan Metsoa varten laadituin biologisin kriteerein. Menetelmien lähtökohtana ovat suojeleminen sopimusten määräaikaisuus ja suojeleminen aiheutuvien taloudellisten menetysten korvaaminen metsänomistajalle. Uusien suojelukeinojen periaatteissa on lisäksi painotettu suojeleminen sosiaalisten vaikutusten huomioimista kuten metsänomistajien osallistumisen ja valinnanmahdollisuuksien parantamista sekä työllisyyden tukemista. (Maa- ja metsätalousministeriö & Ympäristöministeriö, 2005b.)

Metson uusia menetelmiä on viime vuosien aikana testattu useissa Metson kokeiluhankkeissa: Satakunnan ja Varsinais-Suomen luonnonarvokaupassa, itäisen Uudenmaan, Lounais-Lapin ja Pohjois-Savon tarjouskilpailuhankkeissa sekä yhteistoimintaverkostojen osalta Keski-Karjalan lehtoverkostossa, Hämeen Metsossa, Lohjan seudun MetsäVasussa ja maankohoamisrannikon Merestä metsäksi -hankkeessa. Viimeiset pilottihankkeet päättyivät vuonna 2007, jonka jälkeen saatujen kokemusten perusteella päätetään toimintaohjelman jatkosta ja suojeleminen keinojen käytön mahdollisesta

valtakunnallisesta käyttöönotosta. (Kriteerityöryhmä 2003: 13, Maa- ja metsätalousministeriö & Ympäristöministeriö 2005b.)

Tämä pro gradu -tutkielmani käsittelee Lohjan seudun MetsäVasua, yhtä edellä luetelluista Metson yhteistoimintaverkostojen pilottihankkeista. Tartun tutkimuksessani siis hyvin ajankohtaiseen ja poliittisen keskustelun alla olevan aihepiiriin. MetsäVasu-hanketta on toteutettu vuodesta 2004 alkaen ja hanke päättyy vuoden 2006 lopussa. MetsäVasun toiminta-alueeseen kuuluvat Lohjan ja Karkkilan kaupungit sekä Nummi-Pusulan, Vihdin, Karjalohjan ja Sammatin kunnat. Hanketta vetävät Metsänhoitoyhdistys Länsi-Uusimaa, Lohjan kaupungin ympäristönsuojelutoimisto sekä Helsingin yliopiston Suitilan opetus- ja tutkimustila. MetsäVasun tavoitteena on vapaaehtoisin suojelukeinoin säilyttää ja lisätä alueen yksityismetsien monimuotoisuusarvoja suojelemalla Metso-ohjelmassa määritellyin biologisin kriteerein valittuja kohteita, joita Lohjan seudulla edustavat erityisesti lehdot ja muut rehevät metsätyypit. MetsäVasun verkostohankestatus mahdollistaa eri menetelmien kuten luonnonarvokaupan, luonnonhoitohankkeiden, määräaikaisen rauhoituksen ja ympäristötuen käytön suojelun toteuttamisessa. (Metsänhoitoyhdistys Länsi-Uusimaa 2005.)

Vuoden 2005 loppuun mennessä Lohjan seudun metsänomistajat olivat solmineet MetsäVasu-hankkeen avulla yhteensä 14 suojelusopimusta, joista kahdeksan oli luonnonarvokaupan sopimuksia ja kaksi metsätalouden ympäristötukisopimuksia. Kahteen luonnonarvokaupan sopimukseen kuului myös luonnon monimuotoisuutta lisääviä luonnonhoitotöitä kuten haapojen kaulaamista ja jalopuiden taimien ympäristön raivausta. Lisäksi oli perustettu neljä luonnonsuojelulain mukaista yksityistä luonnonsuojelualuetta. Näiden Metso-varoin rahoitettujen kohteiden lisäksi metsänomistajien suojeluun tarjoamista kohteista kuusi oli metsälakikohteita, jotka on rahoitettu normaalisti metsätalouden ympäristötuella. Suurin osa suojeltavista kohteista on ollut lehtoja tai runsaslahopuisia kangasmetsiä. (Metsänhoitoyhdistys Länsi-Uusimaa 2006: 4.)

1.2 Tutkimuksen ongelmanasettelu

MetsäVasun kuten muidenkin Metson kokeiluhankkeiden suojelukohteet valitaan tarkoitusta varten laadituin luonnonsuojelubiologisin kriteerein. Lohjan seudulla tarjottavia luontokohteita on ollut enemmän kuin hankerahoituksella on voitu suojella. Vuonna 2005 yhteensä 34 metsänomistajaa tarjosi metsiensä luontokohteita suojeltavaksi MetsäVasun avulla. Tarjotuista kohteista yhdeksän ei täyttänyt Metson luonnonsuojelubiologisia valintaperusteita tai oli liian laajoja rahoitettavaksi MetsäVasu-hankkeen varoin. Vaikka hylätyt kohteet eivät

täyttäneet kriteerien määrittelemiä monimuotoisuusarvoja, niissä oli esimerkiksi arvokkaan luontotyypin piirteitä tai liito-oravan pesäpuita. Monet olivat myös maisemallisesti tai virkistyskäyttöarvoltaan merkittäviä, minkä takia metsänomistajat toivoivat niitä suojeltavan. (Metsänhoitoyhdistys Länsi-Uusimaa 2006a: 5.) Hylättyjen kohteiden määrä on MetsäVasussa ollut suurempi verrattuna toisiin yhteistoimintaverkostohankkeisiin. Metsänomistajien suojelutoiveiden lisäksi myös paikallisten luontoasiantuntijoiden näkemykset alueen merkittävistä luontokohteista ovat jossain määrin poikenneet valtakunnallisesta kriteeristöstä.

Edellä mainittu havainto ja perusjännite eli metsänomistajien ehdottamien suojelukohteiden hylkääminen biologisiin kriteereihin nojaten on tutkimukseni ongelmanasetteluni lähtökohta. On kiinnostavaa tarkastella, mitä metsänomistajat haluavat suojella, millä perustein ja miten heidän ehdotuksensa ovat poikenneet kriteeristöstä. Kriteerien ja metsänomistajien suojelutoiveiden välistä erimielisyyttä voidaan pitää ympäristöpoliittisena konfliktina, vaikka erilaiset näkemykset eivät ole puhjenneetkaan esimerkiksi avoimiksi lehtikirjoituksiksi tai valituksiksi. MetsäVasusta aikaisemmista suojelukiistoista poikkeavan tekee metsänomistajien näkemysten ja suojelukriteerien perusasetelma: hankkeessa metsänomistajat ovat olleet halukkaita suojelemaan kohteitaan vapaaehtoisesti, mutta kriteerien täyttymättömyyden vuoksi se ei ole ollut heille mahdollista.

Metsänomistajien suojelutoiveiden ja luonnonsuojelubiologisten kriteerien kohtaamattomuus kertoo metsäluonnolle annettujen merkitysten, erilaisten elämäntähtöjen sekä niiden kautta syntyneiden tietojen kohtaamattomuudesta, erilaisista näkökulmista tarkastella metsäluontoa ja arvottaa siellä sijaitsevia luontokohteita. Olen kiinnostunut siitä, millainen on kriteerein tarkasteltu metsä ja millainen toisaalta metsänomistajien metsä sekä millaisia erilaisia toiveita ja ehtoja nämä merkityksellistämisen tavat suojelulle asettavat. Haluan nostaa esille juuri Lohjan seudun metsänomistajien käytäntöjen, tiedon ja kokemusten sekä toisaalta valtakunnallisen asiantuntijatietoa edustavan kriteeristön eroja ja ristiriitaisuuden jännitepintoja.

Metson luonnonsuojelubiologiset kriteerit ovat yksi standardoinnin ja keskitetyn hallinnan väline ja MetsäVasussa, kuten muissakin Metso-hankkeissa, metsiä katsotaan kriteerien kautta, niiden edustaman tiedon näkökulmasta. Kriteerit siis edustavat sellaista asiantuntijuutta, jolla MetsäVasussa on ollut yksinoikeus suojelukohteiden valintaan. Metso-politiikka siirtyy näin paikalliselle tasolle tämän asiantuntijatiedon sekä sen luontotyyppimääritelmien ja lajiluetteloiden avulla. Kuten Jokinen (2004a:14) tuo esille,

standardit ovat usein ristiriitaisia suhteessa luonnonhoitajan arkielämään ja suojeluvalmiuteen. Metsänomistajien fyysisistä paikoista, arjen ympäristökokemuksista ja käytännöistä lähtevä näkökulma on erilainen kuin se hallinnon (kriteerien) näkökulma, joka MetsäVasu-hankkeen kautta on tuotu samoihin fyysisiin puitteisiin. Kyse on siis ristiriidasta paikallisen, kokemusperäisen tiedon, metsänomistajien suojeluvalmiuden ja -toiveiden sekä Metson luonnonsuojelubiologisten kriteerien asettamien reunaehtojen ja hallinnon tason ohjauksen välillä. Esimerkiksi Hiedanpään (2004) mukaan juuri hallinnan vaikutukset toimijoiden elämismaailmaan, epävirallisiin instituutioihin ja kulttuuriseen jatkuvuuteen ovat ympäristöpolitiikan kohtaamia uusia haasteita.

Metsänomistajien suojeluehdotusten ja kriteerien välinen konflikti heijastaa ajatusta siitä, että luontoja ei ole vain yksi, vaan useampia ja jokainen arvottaa luontoa omien näkemystensä ja toimintojensa kautta. Ympäristöä on kuitenkin totuttu katsomaan tieteellisen, usein biologisen, tiedon näkökulmasta fyysisenä tilana. Tämän toimintatavan vakiintumista ovat edesauttaneet olemassa olevat valtasuhteet: se, kenellä on ollut mahdollisuus osallistua tiedon tuottamiseen. Luonnon moninaisuus kertoo siitä, että MetsäVasussa kuten yleensäkin metsiensuojelukysymyksissä metsäammattilaisilla, metsänomistajilla, tutkijoilla, ympäristönsuojelijoilla ja maallikoilla on erilaisia metsien käyttöä ja -suojelua koskevia näkemyksiä ja tavoitteita. Myös tiedemaailman sisällä käydään jatkuvaa kamppailua erilaisten suojelunäkemyksien välillä ja tieteen tulokset ovat aina jossain määrin seurauksia tiedon valikoinnista ja faktoille annetuista merkityksistä. Kriteerein suojellaan yhtä luontoa, joka on Metson tapauksessa määritelty luonnontieteellisen tiedon perusteella Metson kriteeriryhmässä. Ei myöskään ole yhtä asiantuntijoiden tai tieteen luontoa, mutta tässä tutkimuksessa tieteellisen luonnon ”edustajaksi” on nostettu kriteerit, joiden tarjoamaa luonnon tulkintaa tarkastellaan MetsäVasuun osallistuneiden metsänomistajien suojelunäkemyksiin peilaten. Ei siis ole myöskään ole yhtä metsänomistajien luontoa, vaikka heidän näkemystensä väliltä on löydettävissä yhteneväisyyksiä.

Pyrin tutkimuksessani selvittämään metsänomistajien suojeluvalmiuden edellytyksiä kohdata Metson luonnonsuojelubiologiset kriteerit eli metsänomistajan käytännöllistä valmiutta, halukkuutta ja mahdollisuuksia osallistua MetsäVasu-hankkeeseen. Olen kiinnostunut siitä, miten ja minkälaisin ehdoin Metson luonnonsuojelu voisi vakiintua luontevaksi osaksi metsänomistajien arkielämää ja hoitokäytäntöjä sekä lisätä näin heidän suojeluvalmiuttaan. Käänteisesti kysymys kuuluu, miksi MetsäVasu-hankkeessa tällaista luontevaa nivoutumista ei kaikilta osin ole tapahtunut ja metsänomistajien arjen rutiinit, tieto ja elämäntätännöt eivät ole kohdanneet luonnonvarojen käytön ohjausta ja asiantuntijatietoa eli tässä

tapauksessa MetsäVasun suojeluvalintoja ja Metson luonnonsuojelubiologisia kriteerejä. Haluan selvittää, millaisia käytäntöjä metsänomistajien ja hänen metsänsä suhteeseen liittyy, miten metsänomistajan arkielämä muokkaa sitä ymmärrystä, jonka avulla hän tarkastelee suojelumahdollisuuksiaan sekä miten luonnonsuojelubiologiset kriteerit ja metsänomistajan käytännöt kohtaavat. Täsmennettynä tutkimuskysymykseni kuuluu:

Millaisin ehdoin metsiensuojelu voisi vakiintua luontevaksi osaksi metsänomistajien arkielämää?

Pyrin vastaamaan edelliseen kysymykseen seuraavien osakysymysten avulla:

Millaisia ovat ne metsänomistajien elämäkäytännöt ja rutiinit, jotka vaikuttavat heidän valmiuteensa ja halukkuuteensa osallistua MetsäVasu-hankkeeseen?

Millaisissa yhteisöissä metsänomistajan metsiin liittyvä paikallistieto ja suojeluvalmius rakentuvat?

Miten hyvin Metson luonnonsuojelubiologiset kriteerit kohtasivat MetsäVasu-hankkeessa metsänomistajien suojeluvalmiuden ja -toiveet sekä heidän paikallistietonsa?

1.3 Tutkimuksen rakenne

Seuraavassa luvussa käsittelen tutkimukseni aihepiiriä tätä johdantokappaletta syvällisemmin. Pyrin avaamaan metsiensuojelun kenttää niiltä osin kuin se on tarpeellista tutkimukseni ymmärtämiseksi ja tutkimustulosteni arvioimiseksi. Esittelen Suomen metsiensuojelun peruslähtökohtia, yksityismetsänomistajia koskevat metsienkäytön rajoitteet ja suojelukeinot sekä yksityiskohtaisemmin Metson uudet suojelukeinot ja tutkimuksessani keskeisesti esille nousevat Metson luonnonsuojelubiologiset kriteerit. Kolmannessa kappaleessa esittelen tutkimuksessani käytetyn aineiston sekä aineiston keruu- ja analyysimenetelmät. Luku 4 esittelee tutkimukseni teoreettista viitekehystä eli rutiinin, tarjokkeen ja tiedon käsitteet. Luvut 5 ja 6 ovat tutkimukseni analyysikappaleita, jotka jäsentyvät, vaikkakin väljästi, tutkimuskysymysteni mukaisesti. Viidennessä kappaleessa tarkastelen metsänomistajien arkisia metsärutiineja ja käytäntöjä sekä näiden yhteyttä metsänomistajien suojeluvalmiuteen. Kuudennessa kappaleessa esittelen sosiaalisten yhteisöjen merkitystä metsänomistajien elämissä ja suojeluvalmiuden syntymisessä.

Seitsemännessä kappaleessa pyrin rakentamaan kokonaiskuvan kriteerien ja haastattelemieni metsänomistajien suojelutoiveiden eroista, ristiriidoista ja kohtaamisesta MetsäVasu-hankkeessa sekä vedän yhteen ja tarkastelen tutkimukseni tuloksia. Päätöskappaleessa käyn läpi tutkimusprosessia ja sen onnistumista ja mahdollisia ongelmakohtia sekä reflektoin omia kokemuksiani tutkijana ja pro gradu -työn tekijänä.

2 Riosta Lohjalle: Yksityismetsänomistaja monimuotoisuuden suoelijana

Suomen metsäluonnon monimuotoisuuden suojelun taustalla on kansainvälisen biodiversiteettipolitiikan viitekehys. Monimuotoisuuskysymykset nousivat keskusteluun ja poliittisiin ohjelmiin Rio de Janeirossa vuonna 1992 pidetyn YK:n ympäristökokouksen jälkeen (Maa- ja metsätalousministeriö 2005:b). Nykyään yksityismetsänomistajan metsien käyttöä ja hoitoa ohjaavat useat oikeudelliset, hallinnolliset, taloudelliset sekä informaatio-ohjauksen keinot, joilla pyritään vaikuttamaan metsäluonnon monimuotoisuusarvojen säilymiseen sekä erityisesti kehittämään talousmetsien hoitoon ja käyttöön liittyviä rakenteita ekologisesti entistä kestävämpään suuntaan. (Hänninen & Kurttila 2004: 22.)

Suojeltuja tai rajoitetussa käytössä olevia metsiä ja kitumaita on 12,1 % Suomen metsäalasta (Metsien suojelun... 2002: i). Tästä suurimman osan muodostavat Pohjois-Suomen suuret kansallispuistot. Suomen talousmetsistä kuitenkin yli puolet on yksityisten ihmisten tai heidän muodostamiensa yhtymien tai perikuntien omistuksessa. (Metsähallitus 2005.) Metsäluonnon monimuotoisuuden turvaamisen kannalta ongelmallisena on pidetty suojelun painottumista valtion omistamiin Pohjois-Suomen puuntuotannollisesti ja myös monimuotoisuudeltaan vähäarvoisiin metsiin, minkä tähden Etelä-Suomen metsäluonnon monimuotoisuuden suojeleminen on nostettu viralliseksi yhteiskunnalliseksi tavoitteeksi. Etelä-Suomessa vain 1,1 % metsäalasta on suojeltua ja suojelealueet ovat enimmäkseen pieniä ja hajanaisia (Etelä-Suomen... 2000: 11). Toisaalta Etelä-Suomessa tiukan suojelun ulkopuolella olevista metsistä noin 16 % on sellaisia, joissa ei ole toteutettu mitään metsätaloustoimenpiteitä 30 vuoteen (Etelä-Suomen...2000: 10). Tutkijat ovat kuitenkin lähes yksimielisesti todistaneet, että Suomen metsälajiston monimuotoisuuden säilyminen edellyttää Etelä-Suomen metsien suojelun voimakasta lisäämistä (esim. Etelä-Suomen... 2000). Painetta suojelun lisäämiseen on tullut myös kansalaisjärjestöiltä.

Maanomistajan omistus- ja ammatinharjoittamisoikeus ovat usein olleet ristiriidassa luonnonsuojelun kanssa, minkä takia metsätalouden ja metsiensuojelun intressit on koettu monin tavoin vastakkaisiksi. Kansalliset suojeleohjelmat kuten vanhojen metsien suojeleohjelma ja lehtojen suojeleohjelma on tuotu paikallistasolle kuulematta metsänomistajia ja heidän metsiään ikään kuin salaa tarkastellen, minkä jälkeen ne on toteutettu tarvittaessa pakkokeinoin. Euroopan unioniin liittymisen yhteydessä Suomen

biodiversiteettisuojaus konkretisoitui esimerkiksi Natura 2000 -luonnonsuojeluverkoston toimeenpanemisenä, mistä seurasi ennätysmäärä metsänomistajien valituksia, vaikka suurin osa Natura-alueista perustettiin valtion jo suojelemille maille. (Esim. Hiedanpää 2004.) 1990-luvulta alkaen metsien monikäyttö alkoi saada jalansijaa myös virallisessa metsäpolitiikassa, ja suojelua on kehitetty yhä vahvemmin totaalisuojelusta eli laajojen suojelualueiden perustamisesta ja valtion maanlunastuksista yksityismetsien vapaaehtoiseen suojelutoimenpiteisiin. Tästä kehityksestä ovat esimerkkeinä Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelma Metson tarjoamat uudet maanomistajien vapaaehtoisuuteen ja taloudellisten menetysten korvaamiseen perustuvat suojelukeinot sekä vuonna 2000 uudistetut metsälaki ja luonnonsuojelulaki. (Esim. Hänninen & Kurttila 2004.)

2.1 Metsiensuojelun lainsäädäntö

Vuonna 2000 voimaan tulleet metsälaki ja luonnonsuojelulaki ja etenkin niiden luettelot suojeltavista luontotyypeistä ovat metsiensuojelun tärkeimpiä lainsäädännöllisiä ohjaajia ja määrittelevät metsänomistajan toiminnan rajoja. Metsälain (1093/1996) tarkoituksena on turvata metsien taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävä hoito ja käyttö niin, että sekä metsien hyvä taloudellinen tuotto että metsäluonnon monimuotoisuusarvot pystytään säilyttämään (Kriteerityöryhmä 2003: 15). Metsälain 10. §:ssä luetellaan metsien monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeät elinympäristöt¹, joiden ominaispiirteitä ei saa metsänhoitotoimenpiteillä hävittää tai heikentää. Nämä elinympäristöt ovat pienialaisia ja niiden tärkeys monimuotoisuudelle perustuu ominaisuuksiin, joita ei esiinny muualla metsäympäristössä.

Myös luonnonsuojelulaki sisältää useita säädöksiä, jotka vaikuttavat metsien käyttöön ja hoitoon kuten luettelon säilytettävistä luontotyypeistä², joiden ominaispiirteiden säilyminen tulee turvata. Lain mukaan esimerkiksi isojen petolintujen pesäpaikkoja ja uhanalaisten lajien

---

¹ Metsälain 10. §:n mukaiset tärkeät elinympäristöt ovat: 1) lähteiden, purojen ja pysyvän vedenjuoksuoman muodostavien norojen sekä pienten lampien välittömät lähiympäristöt; 2) ruoho- ja heinäkorvet, saniaiskorvet sekä lehtokorvet ja Lapin läänin eteläpuolella sijaitsevat letot; 3) rehevät lehtolaikut; 4) pienet kangasmetsäsaarekkeet ojittamattomilla soilla; 5) rotkot ja kurut; 6) jyrkänteet ja niiden välittömät alusmetsät; sekä 7) karukkokankaita puuntuotannollisesti vähätuottoisemmat hietikot, kalliot, kivikot, louhikot, vähäpuustoiset suot ja rantaluhat. (Metsälaki 1093/1996.)

² Luonnonsuojelulain 29. §:n säilytettävät luontotyypit ovat 1) luontaisesti syntyneet, merkittäviltä osin jaloista lehtipuista koostuvat metsiköt; 2) pähkinäpensaslehdot; 3) tervaleppäkorvet; 4) luonnontilaiset hiekkarannat; 5) merenrantaniityt; 6) puuttomat tai luontaisesti vähäpuustoiset hiekkadyynit; 7) katajakedot; 8) lehdesniityt; sekä 9) avointa maisemaa hallitsevat suuret yksittäiset puut ja puuryhmät. (Luonnonsuojelulaki 1096/1996.)

elinmahdollisuuksia ei saa heikentää tai hävittää. Luonnonsuojelulaki sisältää myös säädökset Natura 2000 -luonnonsuojeluverkostosta ja EU:n luontodirektiivissä lueteltujen eläinlajien kuten liito-oravan elinympäristön suojelemisesta. Alueellisten ympäristökeskusten tehtävänä on kartoittaa metsien luonnonarvoja ja tehdä päätös luonnonsuojelulain mukaisesta suojeltavasta kohteesta sekä tiedottaa päätöksestä metsänomistajalle. Metsänomistaja voi tehdä ympäristökeskuksen kanssa sopimuksen luonnonsuojelulain mukaisesta määräaikaisesta rauhoituksesta ja saada suojelusta korvauksen. (Kriteerityöryhmä 2003:16–17.)

Vuonna 1997 voimaantullut laki kestävän metsätalouden rahoituksesta (Kemera-laki) mahdollistaa valtion tuen talousmetsissä tehtäviin luonnonhoitotoimenpiteisiin ja metsien monimuotoisuuden ylläpitämiseen. Käytännössä laki sisältää säädökset metsätalouden ympäristötuen myöntämisen ehdoista sekä muiden metsäluonnon hoitohankkeiden rahoituksesta. (Kriteerityöryhmä 2003: 16, 18–19.) Ympäristötuki on korvausta menetetyistä tuloista ja lisätyöstä ja se kohdennetaan ensisijaisesti metsälain 10. pykälän mukaisten erityisen tärkeiden elinympäristöjen säilyttämisestä aiheutuvien vähäistä suurempien kustannusten ja tulonmenetysten korvaamiseen. Lisäksi rahoitusta voi saada tukena tai lainana muihin metsäluonnon hoitohankkeisiin kuten usean tilan alueelle ulottuviin hoitotoimenpiteisiin, metsälakikohteiden kartoitukseen sekä maisemanhoitotöihin. Metsänomistajan ja metsäkeskuksen välinen ympäristötukisopimus tehdään 10 vuodeksi. (Maa- ja metsätalousministeriö 2005a.)

2.2 Metsänhoidon suositukset

Merkittävä metsäluonnon monimuotoisuuden turvaaja on talousmetsissä toteutettava luonnonhoito. Sen avulla säilytetään esimerkiksi metsälaissa ja luonnonsuojelulaissa lueteltujen arvokkaiden elinympäristöjen ominaispiirteet sekä huomioidaan yksittäisten lajien elinympäristövaatimukset. Myös metsäsertifiointi edellyttää tiettyjen harvinaisten elinympäristöjen säilyttämistä. Käytännössä luonnonhoito tarkoittaa esimerkiksi kuolleen puuaineksen kuten kelojen, pötkelöiden ja lahoavien maapuiden jättämistä metsään.

Metsänomistajan valitsemien luonnonhoitokäytäntöjen taustalla ovat usein metsänhoitosuosituksia. Metsäorganisaatiot kuten Tapio ja metsäkeskukset antavat metsänomistajille metsälakia laaja-alaisempia ja yksityiskohtaisempia suosituksia hyvistä ja kestävästä metsänhoitomenetelmistä (Kriteerityöryhmä 2003: 16). Näillä on merkittävä rooli metsäluonnon monimuotoisuuden turvaamisessa, sillä ne linjaavat metsänhoitoa suuressa

osassa talousmetsiä. Metsänhoidon suosituksilla on tarkoitus helpottaa metsänomistajia valitsemaan käytäntöjä, jotka ovat lainsäädännön mukaisia sekä kehottaa vaalimaan merkittäviä metsäympäristöjä. Metsänhoitosuosituksukset eivät sido metsänomistajaa, vaan nimensä mukaisesti antavat suosituksia kestävän metsänhoidon toteuttamiseksi (Hänninen & Kurttila 2004: 22).

Metsänhoitosuositusten mukaan myös lainsäädännön ulkopuolelle jääviä luontokohteita tulisi suojella. Tällaisia ovat esimerkiksi harjumaiden paisterinteet, supat, ruohoiset suot, perinnemaisemien hakamaat, metsäniityt, sekä metsälain luetteloon sisältyvä kohteet, jotka esimerkiksi alueellisen yleisyytensä tai vähäisen edustavuutensa vuoksi eivät ole metsälakikohteita. (Kriteerityöryhmä 2003: 18.)

Myös metsäsertifiointi on yksi vapaaehtoisista metsien monimuotoisuuden suojelun keinoista. Metsäsertifiointin velvoitteet ovat lainsäädäntöä hieman tiukemmat ja sertifiointiin osallistuminen onkin metsänomistajalle vapaaehtoista. Metsälain ja luonnonsuojelulain määrittelemien suojelukohteiden lisäksi metsänomistajan tulee suojella muita harvinaisia tai harvinaistuvia elinympäristöjä kuten lettoja (Lapin läänissä) ja korpia. Metsäsertifikaatti on metsän ja sen tuotteiden ns. "ympäristömerkki", joka kertoo, että metsää hoidetaan sertifikaatin ehtojen mukaisesti. Suomen metsäsertifiointijärjestelmä (Finnish Forest Certification System, FFCS) kattaa yli 90 % maamme talousmetsistä. Sertifikaatin ehdot ovat tiukasti yhteydessä lainsäädännön ja Suomea sitovien kansainvälisten sopimusten määäämiin kriteereihin ja indikaattoreihin. Sertifiointi kuitenkin eroaa lainsäädännöllisistä menettelyistä, sillä se perustuu metsänomistajien vapaaehtoisuuteen ja on ennen kaikkea markkinaosapuolten välinen sopimus ja kestävän metsätalouden käytännön toteutuksen väline. (mm. Maa- ja metsätalousministeriö 2005c.)

2.3 Metson kokeiluhankkeet

Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelma, Metso, on laajentanut yksityismetsänomistajien mahdollisuuksia suojella metsiensä luontokohteita, tosin toistaiseksi vain kokeiluhankealueilla. **Luonnonarvokauppa** on yksi Metson tarjoamista uusista suojelukeinoista. Sen toimivuutta on testattu vuonna 2003 Satakunnassa käynnistyneessä ja myöhemmin Varsinais-Suomeen laajentuneessa hankkeessa. Lisäksi luonnonarvokauppaa voidaan hyödyntää Metson yhteistoimintaverkostohankkeissa. Luonnonarvokaupassa maanomistaja tekee sopimuksen valtion tai muun tahon kuten metsien suojelusaatiön kanssa luonnonarvojen ylläpitämisestä tai lisäämisestä metsässään

sekä saa syntyneistä suojelukuluista ja menetetyistä tuloista rahallisen korvauksen. Metsänomistaja esittää luonnonarvokaupan tarjouksen tai hintapyynnön alueelliselle metsäkeskukselle, joka arvioi luontokohteen ja neuvottelee sopimuksen sisällön metsänomistajan kanssa. Luonnonarvokaupan sopimus on määräaikainen ja se tehdään yleensä 10 tai 20 vuodeksi. Sopimusajan jälkeen metsänomistaja voi vapaasti päättää metsiensä käytöstä. Luonnonarvokaupan sopimusta ei voi kuitenkaan tehdä kohteista, joiden suojelemista esimerkiksi luonnonsuojelulaki ja metsälaki edellyttävät. (Etelä-Suomen metsien suojelutoimikunta 2002: 20.)

Metso-ohjelman mahdollistama **tarjouskilpailu** perustuu siihen, että ympäristöviranomaiset pyytävät metsänomistajilta tarjouksia suojeltavista kohteista ja hinnoista, joilla metsänomistajat ovat valmiita suojelemaan kohteitaan. Tarjouskilpailun perusteella valitut kohteet voidaan suojella perustamalla yksityinen luonnonsuojelualue, solmimalla suojelusta määräaikainen sopimus tai lunastamalla alue valtion luonnonsuojelualueeksi. Suojelumenetelmä valitaan kohteen luontotyypin, alueen sijainnin ja maanomistajan esittämän toiveen perusteella. (Kriteerityöryhmä 2003: 14.)

Maanomistajan hakemuksen perusteella tietylle metsäalueelle voidaan perustaa **luonnonhoitoalue**. Alueen perustamisesta sopii metsänomistaja yhdessä alueellisen ympäristökeskuksen kanssa. Luonnonhoitoalueen avulla pyritään yhdistämään metsienhoito luonnonarvojen suojeluun. Luonnonhoitoalueella metsänhoitotoimenpiteet ovat rajoitettuja luonnonsuojelulaissa ja metsälaissa lueteltujen kohteiden ympäristössä. Alueelle tehdään luonnonhoitosuunnitelma, jossa määritellään tarvittavat luonnonhoitotoimenpiteet ja hakkuurajoitukset. Metsänomistaja saa suojelusta korvauksen, joka kattaa suojelusta aiheutuneet taloudelliset menetykset. (Kriteerityöryhmä 2003: 15.)

Metsäluonnon **monimuotoisuuden yhteistyöverkostot** ovat neljäs Metson tarjoamista uusista suojelumenetelmistä. Yhteistyöverkostojen kokeiluhanke alkoi vuonna 2004 ja se kestää vuoteen 2006. Yhteistoimintaverkostoja kehitetään neljässä pilottihankkeessa: tämän tutkimuksen aiheena olevassa Lohjan seudun MetsäVasussa ja lisäksi Hämeen metsossa, Keski-Karjalan lehtoverkostossa ja Pohjanmaan maankohoamisrannikon Merestä metsäksi -hankkeessa. (Maa- ja metsätalousministeriö & Ympäristöministeriö 2005d.)

Yhteistoimintaverkostohankkeilla pyritään lisäämään viranomaisten, metsäalan ammattilaisten, metsänomistajien, kansalaisjärjestöjen sekä esimerkiksi alueen asukkaiden ja elinkeinoharjoittajien välistä yhteistyötä (Maa- ja metsätalousministeriö &

Ympäristöministeriö 2005c). Verkostojen tavoitteena on saada suojelun piiriin laajoja eri metsänomistajaryhmien palstoista muodostuvia alueita. Näin suojelualueet eivät välttämättä noudata maanomistusrajoja, vaan ne ovat ekologisesti mielekkäitä kokonaisuuksia. Yhteistoimintaverkostoja voidaan myös perustaa edistämään paikallista maaseutuyrittäjyyttä, työllisyyttä ja luontomatkailua. (Maa- ja metsätalousministeriö & Ympäristöministeriö 2005d.)

Yhteistoimintaverkostohankkeilla on käytettävissään laaja keinovalikoima suojelun toteuttamiseen ja rahoittamiseen: kemera-lakiin perustuva ympäristötuki, luonnonhoitohankkeille maksettava tuki, luonnonarvokauppa sekä tarjouskilpailu. Näistä luonnonarvokauppa ja tarjouskilpailu ovat Metso-ohjelman tarjoamia uusia suojeluvälineitä, tosin jälkimmäistä ei ole MetsäVasussa käytetty. Yhteistoimintaverkostoissa suojelu voidaan toteuttaa luonnonsuojelulain, ympäristökeskuksen määräaikaisen tai pysyvän rauhoituksen, luonnonhoitotoimien rahoituksella tai maan hankinnan avulla. Kemeralla rahoitettavista kohteista päätöksen tekee alueellinen metsäkeskus, luonnonsuojelulain mukaisesti rahoitettavista kohteista alueellinen ympäristökeskus. (Metsänhoitoyhdistys Länsi-Uusimaa 2005.)

2.4 Metson luonnonsuojelubiologinen kriteeristö

Metso-ohjelman kokeiluhankkeiden suojelukohteita valittaessa ja arvioitaessa sovelletaan Etelä-Suomen metsien suojelutoimikunnan kriteerityöryhmän³ laatimia luonnonsuojelubiologisia kriteerejä. Kriteerityöryhmän ehdotus julkistettiin vuoden 2003 toukokuussa, jonka jälkeen se on ollut lausuntokierroksella sekä testattavana Metson kokeiluhankkeissa, ensimmäisenä Satakunnan luonnonarvokaupassa. Saatujen kokemusten perusteella kriteerejä on tarkoitus kehittää mahdollisia tulevia hankkeita varten. (Kriteerityöryhmä 2003: 13, Maa- ja metsätalousministeriö & Ympäristöministeriö 2005a.)

Luonnonsuojelubiologisten kriteerien lähtökohtana ovat Metso-toimikunnan määrittelemät metsäluonnon monimuotoisuuden kannalta keskeisimmät elinympäristöt: runsaslahopuustoiset kangasmetsät, korvet, tulvametsät ja metsäluhdat,

---

³ Kriteerityöryhmän muodostavat projektipäällikkö Mikko Kuusinen Ympäristöministeriöstä (pj), projektipäällikkö Petri Ahlroth maa- ja metsätalousministeriöstä, erikoistutkija Aulikki Alanen Suomen ympäristökeskuksesta, biologi Sirkka Hakalisto Pohjois-Karjalan ympäristökeskuksesta, professori Jari Kouki Joensuun yliopistosta, luonnonsuojeluvalvoja Pekka Salminen Ympäristöministeriöstä, varttunut tutkija Tiina Tonteri Metsäntutkimuslaitoksesta ja luonnonsuojelujohtaja Rauno Väisänen Metsähallituksesta. Työryhmän pysyvinä asiantuntijoina toimivat varametsänjohtaja Timo Nyrhinen Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry:stä, suojeluasiantuntija Keijo Savola Suomen luonnonsuojeluliitto ry:stä ja metsänhoitaja Timo Soininen Metsätalouden kehittämiskeskus Tapiosta. Työryhmän sihteerinä toimi vanhempi tutkija Kimmo Syrjänen Suomen ympäristökeskuksesta. (Kriteerityöryhmä 2003: 3.)

maankohoamisrannikon sukkessiometsät, lehdot, harjujen ja reunamuodostumien paahderinteet sekä puustoiset perinneympäristöt. Kriteerit korostavat tiettyjä metsäluonnon monimuotoisuudelle tärkeitä elinympäristöpiirteitä. (Kriteerityöryhmä 2003: 7-11.) Metso-kriteerit ovat vahvasti luonnonsuojelullisesti painottuneita, vaikka antavatkin tilaa sosiaalisille ja taloudellisille tekijöille. Esimerkiksi Natura 2000 -luonnonsuojeluverkoston kohteet valittiin puhtaasti biologisten tekijöiden perusteella.

Luonnonsuojelubiologiisiin kriteereihin kuuluvat ensisijaisten rakennekriteerien lisäksi kohteen pinta-ala- ja sijaintikriteerit sekä elinympäristön edustavuutta täydentävät kriteerit. Tärkeimpiä rakennekriteerejä ovat mm. lahopuun tai palaneen puuaineksen määrä sekä kohteen vesitalouden tai pintakasvillisuuden edustavuus monimuotoisuuden kannalta. Pinta-ala- ja sijaintikriteerit määrittelevät esimerkiksi suojelukohteen muotoa ja etäisyyttä muista suojelukohteista. Ensisijaisia kriteerejä tukee joukko täydentäviä kriteerejä, joihin kuuluvat esimerkiksi merkittävät lajistoarvot kuten uhanalaisten tai vaatelaiden lajien esiintymät, mahdollisuus elinympäristön hoitamiseen tai ennallistamiseen sekä elinympäristön toiminta. Luontokohdetta arvioitaessa tarkastellaan ensimmäisenä ensisijaisia rakennekriteerejä ja jos näistä vähintään yksi täyttyy, myös pinta-ala- ja sijaintikriteerejä sekä täydentäviä kriteerejä. Mitä useamman kriteerin kohde täyttää, sitä arvokkaammaksi se monimuotoisuuden kannalta arvioidaan. (Kriteerityöryhmä 2003: 7, 12–13.)

Metso-kriteerien periaatteena on, että ne täydentävät toisiaan ja suojelukohteen valinta perustuu yleensä useampaan kriteeriin. Vaikka ensisijaisia kriteerejä painotetaan kohteiden valinnassa, niiden ja täydentävien kriteerien välisen hierarkian tulisi kriteerityöryhmän mukaan olla joustava ja esimerkiksi uhanalaisten lajien esiintyminen (täydentävä kriteeri) voisi nousta usein elinympäristön edustavuutta kuvaavien ensisijaisten kriteerien rinnalle. (Kriteerityöryhmä 2003: 25–27.) Myös kohteen suuri pinta-ala tai läheisyys muihin suojelukohteisiin nähden voi tasapainottaa rakennekriteerien heikkoa täyttymistä. Tämä tulee esiin esimerkiksi kangasmetsissä, joissa ei ole varsinaista monimuotoisuuden keskittymää. Toisaalta esimerkiksi kohteen pitkulainen muoto voi heikentää kohteen edustavuutta, sillä reunavaikutuksia esiintyy laajalla alueella. (Kriteerityöryhmä 2003: 31.)

Yksi kriteerien taustalla oleva yleistavoite on nykyisten suojelualueiden välisten kytkösten lisääminen ja suojeluverkoston täydentäminen. Tätä korostetaan etenkin yhteistoimintaverkostohankkeissa. Tiettyä luontokohdetta arvotettaessa tulisi kriteeristön mukaan huomioida toisten samantapaisten metsäalueiden läheisyys, mikä lisää kohteen luonnonsuojelubiologista arvoa. Kohdetta arvioitaessa huomioidaan myös elinympäristön

luontaisten rakennepiirteiden säilyttämis- ja palauttamismahdollisuudet sekä mahdollisuudet lisätä kohteen pinta-alaa ja yhtenäisyyttä. Kriteerit korostavatkin elinympäristöjen palautumispotentiaalia ja jatkumoa: voimakkaastikin muuttuneilla elinympäristöillä saattaa toisinaan olla luonnonsuojelubiologisia erityisarvoja, ja kriteerien avulla myös niitä pyritään saamaan suojelun piiriin. (Kriteerityöryhmä 2003: 26, 30.) Vaikka kriteerit korostavat metsäluonnon palautumis- ja kehityspotentiaalia, käytännön hankkeissa niiden huomioiminen on jäänyt vähäiseksi.

Kriteeristön avulla elinympäristön edustavuutta arvioidaan sekä määrällisesti että laadullisesti, ja näin yksittäisen kohteen luontoarvot voidaan suhteuttaa ympäristönsä muihin luonnonarvoihin. Esimerkiksi lahopuun määrälle ei ole kriteereissä tarkkoja raja-arvoja, vaan kohteen rakennepiirteitä tarkastellaan aina paikallisesti vertaamalla sitä ympäröiviin talousmetsiin. Kriteeristöön sisältyvät laadulliset ominaisuudet ovat vieläkin sovellettavampia kuin määrälliset. Metson luonnonsuojelubiologiset kriteerit poikkeavat aiempien suojeluohjelmien yhteydessä laadituista kriteeristöistä (kuten lehtojen suojeluohjelman tai vanhojen metsien suojeluohjelman kriteerit) siten, että niitä ei käytetä metsien etukäteisinventoinnin avulla löydettyjen kohteiden pisteyttämiseen eivätkä ne sisällä valmiita lajiluetteloja, ainoastaan esimerkkiluettelot tietyn elinympäristötyypin lajistosta. (Kriteerityöryhmä 2003: 26–27.)

Luonnonsuojelubiologisia kriteerejä tulisi kriteerityöryhmän mukaan käyttää ohjeellisina apuvälineinä Metso-ohjelman kokeiluhankkeiden monimuotoisuuskohteita valittaessa. Metso-ohjelman kohteen lopulliseen valintaan tulisi vaikuttaa luonnonsuojelubiologisten kriteerien lisäksi erilaiset taloudelliset ja sosiaaliset seikat sekä alueelliset näkökohdat ja paikalliset olosuhteet kuten kaavoituskysymykset sekä metsien monikäyttömahdollisuuksien turvaaminen. Myös maisemansuojelu, kulttuuriympäristön suojelu, riistanhoitotyö ja virkistyskäytön merkittävyys voivat tuoda kohteelle lisäarvoja. (Kriteerityöryhmä 2003: 13.)

3 Aineisto ja menetelmät

3.1 Haastateltavat

Tutkimukseni aineistona olen käyttänyt MetsäVasu-hankkeessa mukana olleiden metsänomistajien, hankevetäjien sekä yhden Metso-ohjelman kriteerityöryhmän jäsenen teemahaastatteluja. Koska olen tutkimuksessani kiinnostunut metsänomistajien suojelevalmiudesta sekä paikallistiedon ja asiantuntijatiedon rooleista ja kohtaamisesta, valitsin haastateltaviksi sekä metsänomistajia ja asiantuntijatiedon edustajia. Keskeinen kiinnostukseni kohdistuu kuitenkin metsänomistajien käytäntöihin, rutiineihin, paikallistietoon ja suojelevalmiuteen, joten aineistoni koostuu enimmäkseen heidän haastatteluistaan.

Haastattelin tutkimustani varten yhteensä 16 metsänomistajaa, yhdeksää miestä ja seitsemää naista. Mukana oli yksi pariskunta, jota haastattelin yhdessä. Haastattelin sekä niitä metsänomistajia, joiden luontokohde oli valittu MetsäVasu-hankkeen kautta suojelevalmiudeksi esimerkiksi luonnonarvokauppaan, että niitä, joiden kohde ei ollut täyttänyt luonnonsuojelubiologisia kriteerejä ja oli siksi jäänyt hankkeen ulkopuolelle. Kaksi haastattelemistani metsänomistajista oli lisäksi ollut mukana paikallisen metsänhoitoyhdistyksen työryhmässä, jossa oli laadittu hankkeessa käytetyt luonnonarvokaupan korvausjärjestelmän periaatteet.

Haastattelemieni metsänomistajien metsänomistajuus oli heitä heikosti yhdistävä tekijä ja haastateltavani olivat taustoiltaan hyvin erilaisia. Heidän joukossaan oli sekä maanviljelijä-metsänomistajia että muissa tehtävissä toimivia ja sekä työssäkäyviä että eläkeläisiä. Suurimmalle osalle maanviljelijä-metsänomistajista viljanviljely oli päätuotantosuunta ja metsätulot muodostivat merkittävän rinnakkaiselinkeinon viljelylle. Yhdellä tilalla oli lisäksi elämysmatkailutoimintaa. Haastatelluista metsänomistajista 11 asui maaseutualueella tilallaan tai sen läheisyydessä ja viisi taajama-alueella tai kaupungissa hankealueen ulkopuolella, jälkimmäisistä suurin osa pääkaupunkiseudulla. Tilansa ulkopuolella asuvista metsänomistajista kaikilla oli kuitenkin kesämökki metsäalueellaan. Haastattelemistani metsänomistajista suurin osa oli perinyt metsänsä tai ostanut ne vanhemmiltaan sukupolvenvaihdoksen yhteydessä ja muutama metsänomistaja oli lisäksi ostanut metsää ulkopuolisilta.

Rajasin haastateltavien metsänomistajien joukkoa siten, että metsänomistajista, joiden tarjoama luontokohde ei täyttänyt luonnonsuojelubiologisia kriteerejä, haastattelin vain niitä,

joiden kohdetta oli hankkeen puolesta käyty tarkastelemassa. Haastateltavien ulkopuolelle jäivät siis ne metsänomistajat, jotka olivat ottaneet metsänhoitoyhdistykseen yhteyttä, mutta kohde oli jo puhelun tai yhdistyksen toimihenkilön aiemman kokemuksen perusteella todettu normaaliksi talousmetsäksi. Lisäksi aineiston ulkopuolelle jäivät ne metsänomistajat, jotka olivat ottaneet metsänhoitoyhdistykseen yhteyttä tarjotakseen luontokohdettaan hankkeeseen, mutta joiden kohde oli maastotarkastuksessa todettu metsälakikohteeksi ja suojeluprosessi oli edennyt normaalina metsälakiprosessina hankkeen ulkopuolella.

Tutkimukseni yhteys Metsäntutkimuslaitokseen ja heidän aineistotarpeensa vaikuttivat siihen, että valikoin haastateltaviksi mahdollisimman monipuolisesti sekä kriteerit täyttävien kohteiden että ulkopuolelle jääneiden kohteiden omistajia. Mielestäni tällä ei millään tavoin ollut vaikutusta aineiston ja tutkimuskysymysten kohtaamiseen, sillä lähtökohtaisesti metsänomistajien suojeluperustelut poikkesivat luonnonsuojelubiologisista kriteereistä, olipa kohde hyväksytty suojeluun tai ei. Yhteys Metsäntutkimuslaitokseen vaikutti myös haastateltavien määrään: pro gradu -tutkimuksen tarpeisiin pienempi määrä metsänomistajahaastatteluja olisi riittänyt, mutta keräsin aineistoa myös Metlan tutkijoiden käyttöön ja sain haastattelujen tekemisestä rahallista korvausta.

Metsänomistajien lisäksi olen haastatellut kahta MetsäVasu-hankkeen vetäjää sekä Metso-ohjelman luonnonsuojelubiologiset kriteerit laatineen kriteerityöryhmän jäsentä. Luonnonsuojelubiologiset kriteerit edustavat tutkimuksessani sitä asiantuntijatietoa ja -prosessia, joiden tuloksena ne ovat syntyneet ja josta olen kiinnostunut. Kriteerit ovat se olemassa oleva ja dokumentoitu asiantuntijatiedon ilmaus, jota MetsäVasussa hyödynnettiin, johon metsänomistajien suojelunäkemykset ja metsän mahdollisuudet peilautuivat ja johon tutkimusongelmani kiinnittyy. Sen sijaan, että olisin haastatellut useita kriteerityöryhmän jäseniä tai ollut kiinnostunut kriteerien syntyprosessista, suhtaudun tutkimuksessani kriteereihin ”annettuna” asiantuntijatietona, johon haastattelulla pyrin saamaan lisäymmärrystä. Haastatteleman kriteerityöryhmän jäsenen valitsin sillä perusteella, että hän edusti kriteerityöryhmässä lehtoasiantuntemusta ja Metson elinympäristötyypeistä juuri lehdot ovat MetsäVasussa olleet keskeisimpiä. Hankevetäjät valikoin haastateltaviksi, sillä heidän roolinsa oli keskeinen MetsäVasun käytännön toteuttamisessa. He olivat ns. välittäjätasoin toimijoita, jotka veivät kriteerit metsänomistajien edustamalle paikallistasolle ja näin toiminnallaan konkretisoivat kriteerien käytön. He olivat sekä esiyymmärrystäni vahvistavia informanteja ja taustatietojen antajia että myös tutkimusongelmani kannalta mielenkiintoisen paikallisen asiantuntijatiedon edustajia ja välittäjiä. Hankevetäjät ja

kriteeriryöryhmän jäsen valikoituivat haastateltaviksi osittain itsestäänselvyyksinä, osittain toistensa ehdottamina.

Haastattelujen lisäksi olen käyttänyt tausta-aineistona MetsäVasun johtoryhmän ja työryhmien kokouspöytäkirjoja, jotka sain paikalliselta metsänhoitoyhdistykseltä. Nämä auttoivat tutkimustehtäväni taustoittamisessa sekä MetsäVasun kronologisessa jäsentämisessä, mutta en käyttänyt niitä litteroitujen haastattelujen kaltaisena aineistona.

3.2 Aineiston hankinta

Sain metsänomistajien yhteystiedot Länsi-Uudenmaan metsänhoitoyhdistyksestä ja otin haastateltaviin yhteyttä puhelimitse. Suurin osa suhtautui erittäin myönteisesti haastattelupyyntöni ja sopiva haastatteluajankohta löytyi helposti. Hankkeessa vuoden 2005 loppuun mennessä mukana olleista metsänomistajista vain neljä jäi haastattelemaan. Heistä yksi työskenteli ulkomailla ja yhden tiukat työaikataulut vaikeuttivat haastatteluajankohdan löytymistä. Hänkään ei kuitenkaan suoranaisesti kieltäytynyt mahdollisesta haastattelusta, mutta jätin itse hänet lopulta haastateltavien ulkopuolelle. Kaksi muuta metsänomistajaa jätin pois, sillä heidän suojelusopimuksensa tehtiin aivan vuoden 2005 lopulla, jolloin olin mielestäni saanut jo riittävästi aineistoa.

Tein kaikki haastattelut vuoden 2005 marras-joulukuun sekä tammikuun 2006 aikana. Yksi metsänomistajista asui kaukana Etelä-Suomesta ja hän osallistui tutkimukseeni vastaamalla sähköpostitse lähettämiini kysymyksiin. Tätä poikkeusta lukuun ottamatta tein haastattelut kasvotusten haastateltavan kanssa. Haastattelut kestivät keskimäärin tunnin, lyhyimmät puolisen tuntia ja pisimmät puolitoista tuntia. Haastattelin metsänomistajia yhtä lukuun ottamatta heidän kotonaan, mikä mielestäni vaikutti myönteisesti haastattelutilanteen ilmapiiriin ja karsi tilanteen virallisuutta. Nauhoitin kaikki haastattelut laitokselta lainaamalla nauhurilla sekä litteroin ne sanatarkasti murteineen, takelteluineen ja nauruineen. Litteroitua aineistoa kertyi yhteensä 195 paperiliuskaa. Ainoastaan jotkut toistuvat äänkytykset tai röhimiset jätin merkitsemättä, kuten myös tauot ja päällekkäinpuhumiset. Tässä tekstissä lainaamiini litteroituihin katkelmiin tein myös pieniä muutoksia jättämällä juuri esimerkiksi äänkytykset tai omat ”joo”-kommentit merkitsemättä. Suoria lainauksia käyttäessäni viittaa t:llä tutkijaan eli itseeni ja h:lla haastateltavaan. Haastattelemani pariskunnan (haastattelu nro 12) kohdalla olen erotellut puhujan kirjaimilla a ja b.

Haastattelut rakentuivat niin, että kyselin kaikilta metsänomistajilta heidän taustatietojaan ja metsiinsä liittyviä käytäntöjä. MetsäVasu-hankkeesta kyselin eri tavoin niiltä metsänomistajilta, joiden kohde oli suojeltu hankkeen avulla kuin niiltä, joiden kohdetta ei ollut hyväksytty hankkeeseen. Käytin metsänomistajahaastattelujeni pohjana teemahaastattelurunkoa (liite 1), johon olin oman muistini tueksi tehnyt tarkentavia kysymyksiä. Mielestäni haastattelurunko toimi hyvin, mutta en kuitenkaan noudattanut runkoa kovinkaan orjallisesti, vaan pyysin haastateltavaa kertomaan esimerkiksi, miten hankeprosessi hänen kohdallaan eteni ja millaisia vaiheita siihen liittyi. Tämän tarinan pohjalta tein metsänomistajalle tarkentavia kysymyksiä. Tavoitteenani oli antaa haastateltavalle mahdollisuus puhua eri asioista mahdollisimman vapaasti ja ainoastaan ohjata keskustelun kulkua tarkentavilla kysymyksillä. Annoin tarinoiden rönsoyillä enkä ohjannut metsänomistajaa tiukasti kysymysrunkoni mukaisesti. Kyselin lisää niistä teemoista, joista metsänomistaja puhui ja jätin joidenkin metsänomistajien kohdalla kysymättä joitakin haastattelurunkoni mukaisia kysymyksiä, kun tuli ilmi, että tietyt kysymykset eivät ole kyseisen metsänomistajan kohdalla relevantteja. Toisten haastateltavien kohdalla eksyin välillä kauaskin etukäteen suunnittelemistani kysymyksistä ja he ottivat hyvin aktiivisen roolin keskustelun suuntaamisessa, kun taas toisten kanssa tarina eteni melko tarkkaan etukäteen miettimässäni järjestyksessä. Haastateltavan persoonan lisäksi tähän vaikutti varmasti myös oma haastattelukokemuksen karttuminen: haastattelu haastattelulta hankkeen toiminta, oman tutkimuksen tavoitteet ja metsänomistajien elämismaailma tulivat tutummiksi. Ensimmäisissä haastatteluissa ohjasin keskustelua haastattelurungon kysymysten mukaisesti, kun taas myöhemmissä haastatteluissa käytin runkoa oman muistini tukena ja tein enemmän tarkentavia ja syventäviä kysymyksiä.

Alkuperäinen tarkoitukseni oli ehdottaa metsänomistajille mahdollisuutta tutustua heidän MetsäVasuun ehdottamaansa luontokohteeseen maastossa yhdessä heidän kanssaan. Tämä olisi kenties saanut metsänomistajat muistamaan kohteeseensa ja MetsäVasu-prosessiin liittyviä asioita, joita kotisohvalla tai kahvipöydässä ei välttämättä tullut mieleen. Luovuin kuitenkin tästä ideasta, vaikka muutamien metsänomistajien kanssa maastokäynti olisi kenties onnistunut. Useat haastattelemistani metsänomistajista asuivat kuitenkin kaukana tiloiltaan, eivätkä talvisin viettäneet aikaa metsissään tai käyneet edes kohteen lähellä sijaitsevilla kesämökeillään, joten kohteen tarkastelu ei olisi ollut mahdollista ilman metsäkohteelle erikseen tehtävää reissua. Haastateltavien joukossa oli myös iäkkäitä metsänomistajia, joille maasto olisi voinut olla vaikeakulkuista. Maastotarkastelusta luopumisen syynä olivat myös käytännön asiat: Olisin tarvinnut käytössäni ollutta nauhuria paremman äänitysvälineen ulkonauhoituksia varten. Lisäksi sydäntalven päivinä aurinko

pysyi piilossa ja maa oli lumessa, joten mahdolliset haastatteluajankohdat olisivat olleet huomattavasti rajatummat. Muutamien haastateltavieni suojelukohteisiin pääsin kuitenkin tutustumaan keväällä valtakunnallisella Metso-retkeilyllä.

Aineiston hankinnan onnistumiseen vaikutti osaltaan sopiva ajankohta: MetsäVasu-hankkeen luonnonarvokaupan sopimukset kuten myös kielteiset päätökset tehtiin suurimmaksi osaksi vuoden 2005 marras-joulukuun aikana, jolloin hankeprosessin vaiheet sekä tehdyt päätökset olivat metsänomistajilla tuoreessa muistissa. Kyselin metsänhoitoyhdistyksestä ennen haastattelujen sopimista ajankohtaisen sopimustilanteen, jotta osasin valita haastateltaviksi sellaiset metsänomistajat, joille yhdistys oli jo ehtinyt ilmoittaa päätöksestä. Rahoittajan eli suurimmassa osassa tapauksia alueellisen metsäkeskuksen aikataulu venyi muutamien sopimus päätösten osalta, joten joidenkin haastateltavien kohdalla olin kuitenkin hieman liian aikaisin liikkeellä ja metsänomistaja ei välttämättä ollut tietoinen oman kohteensa tilanteesta ja lopulliset sopimuspaperit olivat vielä allekirjoittamatta. Haastattelujen tekeminen samaan tahtiin syntyneiden suojelusopimusten kanssa ei ehkä ollut kaikkein työekonomisinta, sillä minulla ei yleensä ollut mahdollisuutta tehdä montaa haastattelua samalla matkalla. Käytännössä vietinkin pidempiä aikoja Helsingissä ja kävin sieltä käsin Lohjan alueella. Haastatteluajankohdat olivat hyviä myös ajatellen maanviljelijä-metsänomistajien kiireitä: peltotöitä ei enää ollut ja maa oli pitkälle talveen niin pehmeä, että metsätyötkään eivät olleet vielä päässeet vauhtiin. Kiireisimpiä olivat työssäkäyvät perheelliset, mutta heidänkin kanssa sopiva ajankohta löytyi yleensä helposti.

3.3 Aineiston analysoinnin menetelmät

Aineiston analyysin metodeina olen tutkimuksessani käyttänyt laadullista sisällönerittelyä ja -analyysiä. Väljillä termeillä viitataan joukkoon erilaisia menetelmiä, joilla olen luokitellut, kuvaillut, selittänyt ja järjestellyt keräämäni haastatteluaineistoa. Sisällönanalyysi on metodi, jolla pyritään etsimään aineistosta verbalisia, symbolisia ja kommunikatiivisia ajatuksellisia kokonaisuuksia. Sisällönanalyysi auttaa järjestämään kerättyä aineistoa ja analysoimaan sitä systemaattisesti ja objektiivisesti. Varto (1992, 64) korostaa, että tulkintaa on seurattava ymmärtäminen, joka tarkoittaa tutkimuskohteen tematisoivaa luomista "uudeksi kokonaisuudeksi". Olen pyrkinyt teemoittelemaan tutkimukseni aineistoa niin, että löydän ja luon tutkimusongelmani kautta mielekkäitä kokonaisuuksia.

Olen jäsentänyt ja hahmottanut keräämäni aineistoa keskittyen ensin esiin nouseviin ydinajatuksiin ja tutkimusongelmaani liittyviin aihekokonaisuuksiin. Tämän jälkeen olen tarkastellut keräämäni aineistoa erittelemällä, tulkitsemalla ja arvioimalla sitä tutkimukseni teoreettisen viitekehyksen mukaisesti. Olen etsinyt litteroidusta aineistosta samankaltaisuuksia ja erilaisuuksia ja pyrkinyt löytämään haastatteluista erilaisia teemoja, vivahteita ja ristiriitaisuuksia. Olen pureutunut metsänomistajien rutiineihin, metsäkäytäntöihin ja tiedon rakentumiseen tarkastelemalla heidän metsiinsä liittyviä toimintojaan, valintojaan, puhetapojaan, metsienkäyttöä ja -suojelua koskevia mielipiteitään, henkilöhistoriaansa sekä metsämuistojaan. Olen kiinnostunut siitä, mistä haastateltavat puhuvat, miten, miksi ja millä sanoin sekä toisaalta siitä, mistä he eivät puhu. Tutkimuskysymysten kannalta erityisen kiinnostavia ovat haastateltavien perustelut argumenteilleen. Tämän avulla olen pyrkinyt löytämään haastatteluissa esitettyjen lausumien merkityssisältöä.

Induktiivinen ja deduktiivinen lähestymistapa ovat tutkimuksessani vuorotelleet ja muodostaneet mielestäni onnistuneen tutkimusprosessin. Työni alkuvaiheessa teoreettinen viitekehys oli tutkimusongelman ympärille rakentunut väljä näkökulma ja apuväline, joka auttoi sekä tutkimuskysymysten tarkentamisessa että haastattelukysymysten laatimisessa. Menetelmä kiertyi prosessin edetessä kehäksi: asetin tulkinnan perustana olevat teoreettiset ajatukset vasten keräämäni aineistoa ja tarkastelin tätä kautta syntyviä tulkintoja verraten niitä lähtöoletuksiini. Tällä tavoin teoreettinen viitekehykseni ja tutkimuskysymykseni tarkentuivat ja täsmentyivät. Tutkimukseni teoria muotoutui systemaattisiksi työkaluiksi vasta aineiston keruun ja sen alustavan analyysin jälkeen.

4 Tutkimuksen teoreettinen tausta

Tässä kappaleessa esittelen myöhemmässä analyysissä käyttämäni teoreettista käsitteistöä. Tutkimukseni teoreettiset valinnat saavat oikeutuksensa johdantokappaleessa esitellyn ongelmanasettelun kautta: olen kiinnostunut metsänomistajien suojelunäkemyksen ja Metson luonnonsuojelubiologisten kriteerien kohtaamattomuudesta, metsänomistajan suojelevalmiudesta sekä tieteellisen, biologisen tiedon asemasta suhteessa metsänomistajien käytäntöihin, arvoihin ja intresseihin.

Tutkimukseni näkökulma on konstruktionistinen eli ymmärrän ympäristön sosiaalisessa toiminnassa, käytännöissä sekä vuorovaikutuksellisissa suhteissa rakennettuna tilana. Tärkeänä näkökulmana tutkimuksessani on tiedon sosiaalinen konstruktio. Tällä tarkoitetaan sitä, että tiettyä asiaa koskeva tieto on sosiaalisesti hyväksytty näkemys todellisuudesta: ihmisten sosiaalisessa kanssakäymisessä syntyvät ajatukset muuttuvat totunnaisuuksiksi, institutionalisoituvat hyväksytyksi ja kyseenalaistamattomaksi tiedoksi (Berger & Luckmann 1994: 13). Sosiaalisen konstruktion näkökulmaa laajennan myös ajatukseen materiaalisesta konstruktiosta: tieto ei synny vain sosiaalisten määrittelyprosessien, vaan myös käytännöissä ja vuorovaikutuksellisessa suhteessa materiaaliseen ympäristöön (esim. Åkerman 2006: 35). Tästä johtuen luonnon ja kulttuurin jyrkkä erottaminen toisistaan ei ole mielekästä, vaan luonto (esimerkiksi metsä) ja kulttuuri kietoutuvat metsänomistajan toiminnassa toisiinsa.

Konstruktionistinen näkökulma on käyttämieni teoreettisten käsitteiden taustalla: systemaattisina metodeina käytän tutkimuksessani rutiinia, tarjoketta, tietokäytäntöä ja tietoyhteisöä. Yritän näiden, osittain toisilleen päällekkäistenkin, käsitteiden avulla analysoida metsänomistajan elämismaailman piirteitä, hänen tietonsa ja rutiininsa rakentumisen juuria ja niitä konfliktikohtia, jotka estävät metsänomistajien suojelevalmiutta kohtaamasta Metso-kriteerejä.

4.1 Rutiinit ja tarjokedynamiikka

Yksi keskeisistä käyttämistäni käsitteistä on *rutiini*. Pyrin selvittämään haastattelemieni metsänomistajien metsiin liittyviä käytäntöjä, heidän metsärutiinejaan. Näiden avulla yritän päästä kiinni siihen, mikä on se toimintaympäristö, elämismaailma, josta metsänomistajan suojelevalmius nousee sekä millaista ymmärrystä ja tietoa heidän arkiset käytäntönsä rakentavat. Ari Jokinen (2004a: 23) määrittelee rutiinin tavaksi, johon liittyy tiedostamattomuus. Rutiinit auttavat metsänomistajaa toimimaan metsässään mielekkäästi

ilman, että hänen aina metsään mennessään pitäisi punnita omaa käyttäytymistään, esimerkiksi metsänhoidon tai -käytön tapojaan, ja säästävät näin metsänomistajan voivaroja muulle toiminnalle. Rutiinien taustalla on monipuolinen havainnointi, metsän tarkastelu ja sen tarjokkeiden punnitseminen. Esimerkiksi uuden metsänhoitomenetelmän käyttöönotto vaatii aluksi metsänomistajalta harkintaa ja miettimistä, mutta muuttuu ajan kuluessa rutiiniksi. (Jokinen 2002: 137.)

Jokisen (2002: 137) mukaan rutiinien ydin on metsän tarjokesuhteissa. *Tarjokkeet* ovat asioita tai tapahtumia, jotka metsänomistaja havaitsee metsässään, niitä metsän tarjoamia resursseja, jotka hän huomioi ja jotka hänelle avautuvat ja näyttäytyvät. Tarjokkeet kiinnittävät metsänomistajan metsäänsä ja liikuskelu omassa metsässä oli aktiivista tarjokkeiden havainnointia. Metsänomistaja ikään kuin oppii näkemään tietynlaisia asioita ja ilmiöitä arkisten käytäntöjensä kautta, herkistää tai herkistyy tietynlaisille metsän käytön tavoille ja merkityksille. Luonnonhoitaja tarkkailee aktiivisesti ympäristönsä tarjokkeita juuri rutiinien avulla ja toisaalta tietyt tarjokesuhteet voivat vakiintua rutiineiksi. Metsänomistajan toiminta metsässään on monin osin rutiininvaraista ja siksi hän on herkistynyt havaitsemaan metsästään tietynlaisia tarjokkeita, merkityksellistämään metsäänsä tottumallaan tavalla. Rutiinit auttavat metsänomistajaa näkemään tietyissä asioissa, kuten kaatuneessa puussa, tietynlaisia tarjokkeita ja havaitsemaan metsässä tapahtuvia muutoksia. Metsänomistaja käyttää metsänsä lukemattomista tarjokkeista vain niitä, joiden havaitsemiselle hän on herkistynyt ja jotka hän sen ansiosta huomioi. Esimerkiksi metsänhoito on jatkuvaa havainnointia ja havainnointi yhdessä hoitorutiinien kanssa vahvistaa metsänomistajan selvillä oloa metsänsä tarjokkeista. (Jokinen 2002: 137.) Metsän tarjokkeet eivät Jokisen (2002: 135) mukaan kuitenkaan ole passiivisia objekteja, joihin metsänomistaja liittää merkityksiään, vaan tarjokesuhteen syntyminen on vastavuoroinen prosessi metsän ja metsänomistajan välillä. Tarjoke kuvaa metsän ja metsänomistajan vastavuoroista suhdetta tavalla, joka häivyttää luonnon ja ihmisen vastakkainasettelun. Metsänomistajan arki, historia, kokemukset ja tekemiset kietoutuvat yhteen metsän kanssa.

Tarjokesuhteet ovat muuttuvia ja suhteellisia: metsä ja metsänomistaja puhuvat toisilleen vastavuoroisesti sen mukaan, millaista informaatiota metsänomistaja metsästään tavoittaa jatkuvan havainnointinsa ja aktiivisuutensa kuluessa. Metsä muuttuu jatkuvasti, kuten myös metsänomistaja ja siksi jokainen havainnointi on erilainen ja tarjoaa metsänomistajille eri aikoina erilaisia tarjokkeita. Metsänomistaja rutinoituu elämänsä aikana havaitsemaan metsänsä tarjokkeita, mutta hänen ei kuitenkaan tarvitse pidättäytyä rutiinien mukaisissa

tarjokesuhteissa, vaan uusien tarkokeyhdistelmien ilmaannuttua hän voi muuttaa käytöstään ja luoda uusia rutiineja. (Jokinen 2004a: 23).

Pyrin tutkimuksessani ymmärtämään metsänomistajien rutiinien ja luonnonsuojelubiologisten kriteerien ristiriitaisuutta etsimällä metsänomistajien puheesta tarjokesuhteita. Käytän apuna Jokisen (2004a: 31) esittelemää tarjokedynamiikkaa, jonka mekanismit hän jakaa synkronisiin ja diakronisiin. Synkronisina eli luonnon kasvun ja rutiinit kiinteästi yhdistävinä mekanismeina Jokinen (2004a: 31–34) näkee kanavoitumisen, rajautumisen, rytmittymisen, taustarytmit ja ketjuuntumisen. Lisäksi Jokinen (2004a: 34–36) esittelee paketoitumisen, hoitotapojen aallot, muistijäljet, sukupolvien sykliä ja traditiot tarjokedynamiikan diakronisina mekanismeina. Toisin kuin synkroniset mekanismit, nämä ovat kauempana metsänomistajan rutiineista ja vahvemmin laajempia sosiaalisia, kulttuurisia ja taloudellisia ilmiöitä (Jokinen 2004a: 34). Nämä tarjokekemekanismin piirteet tuovat esille, että metsänomistajan toimintaa ja rutiinien syntymistä ohjaavat eri aika-tila -mittakaavan tekijät: toisaalta pitkän ajan metsäpolitiikka, toisaalta lyhyen mittakaavan tapahtumat. Vaikka huomio tässä tutkimuksessa onkin metsänomistajien rutiineissa, on silti mielekästä myös tarkastella pitkän ajan syklejä kuten kulttuurisia metsänhoidon muutoksia, jotka vaikuttavat metsänomistajan toimintaan. Esittelen seuraavassa lyhyesti tarjokedynamiikan mekanismit:

Kanavoituminen: Metsikkö kanavoi luonnonkasvun mahdollistamaan vain tietynlaiset tarjokeet. Esimerkiksi jo tehdyt hoitotoimet rajoittavat sitä, millaisia tarjokeita metsässä on mahdollista havaita. (Jokinen 2004a: 31.)

Rajautuminen: Metsikkökuvion fyysiset rajat ja metsänhoidon rutiinit vahvistavat toisiaan. Rajat ohjaavat tarjokesuhteiden muotoutumista tietynlaisiksi. (Jokinen 2004a: 32.)

Rytmittyminen: Metsänomistajan elämänrytmi ja toisaalta metsässä vallitseva biologinen rytmi kuten puunkasvun antama tahti määrittelevät metsänomistajan toimintaa ja rutiineja. (Jokinen 2004a: 32–33.)

Taustarytmit: Esimerkiksi vuodenaikojen vaihtelu ja kasvukauden kierto määrittelevät sekä metsän ”luonnollista” olemista että metsään kiinnittyvää sosiaalista rytmiä. (Jokinen 2004a: 33.)

Ketjuuntuminen: Hoitotoimenpiteet muodostavat ketjun. Tiettyä hoitotoimenpidettä seuraa toinen vaihe samoin kuin hoitamattomuutta seuraa ikään kuin ”väistämättä” hoitamattomuus.

Hoitamisen tai hoitamattomuuden selväpiirteisyys vahvistaa metsänomistajaa näkemään sellaisia tarjokkeita, jotka johtavat totutunlaisiin hoitotoimenpiteiden ketjuun. (Jokinen 2004a: 33–34.)

Paketoituminen: Paketoitumisella Jokinen viittaa metsikkökuvion ja puunmyynnin tiiviiseen suhteeseen. Hoitotoimenpiteillä pyritään ”paketoimaan” metsikkö valmiiksi puunmyyntiä varten. Näin yhdistyvät kolme sykliä: metsän kasvu, hoitorutiinit ja puumarkkinat. (Jokinen 2004a: 34.)

Hoitotapojen aallot: Yhteiskunnalliset muutokset kuten ohjauskeinojen ja -käytäntöjen muutokset heijastuvat uudenlaisten tarjokeyhdistelmien syntymisenä ja näin hoitotapojen aaltojen synnyttäjinä. Tällaisia ovat Jokisen mukaan esimerkiksi lainsäädäntö, verotus ja uudet yhteiskunnalliset ideat, jotka metsänomistaja ottaa vapaaehtoisesti käyttöönsä. Myös teknologinen kehitys ohjaa sitä, millaisia hoitorutiineja metsänomistajat omaksuvat ja millaisia tarjokkeita heille sitä kautta näyttäytyy. (Jokinen 2004a: 33–34.)

Muistijäljet: Muistijäljet tarkoittavat sitä, että metsikkökuvio säilyttää rajansa suhteellisen pitkään, vaikka hoitotoimet lopetettaisiin. Näin metsikkö ikään kuin ”antaa” esimerkiksi uudelle omistajalle vihjeitä siitä, miten metsää on hoidettu ja ohjaa näin tulevia luonnonhoidon valintoja. Myös hoitamattomuus ja epäsovinnaiset hoitotavat säilyvät sukupolvelta toiselle. (Jokinen 2004a: 35.)

Sukupolvisykli: Sukupolvisykli tarkoittavat metsänhoidon tapojen yhteyttä metsänomistajan elämäntilanteeseen ja ikään. Metsänomistajan suojelevalmius lisääntyy useimmiten hänen ikääntyessään ja vanhemmiten hän ei yleensä enää tee suuria ratkaisuja metsissään kuten isoja päätehakkuita. Metsänomistajan toimeliaisuus vähenee, kun suuret useimpien elämään kuuluvat isot hankinnat kuten koti on maksettu ja lapset elävät omillaan. (Jokinen 2004a: 36.)

Traditiot: Sukupolvelta toiselle siirtyviin hoitorutiineihin liittyvät usein traditiot. Traditiot ovat osa kollektiivista selvillä oloa, ymmärrystä metsäalueen mahdollisuuksista ja ne ovat hitaasti muuttuvia. (Jokinen 2004a: 36.) Ne liittyvät paikalliseen yhteisöllisyyteen, ”paikalliseen metsäkulttuuriin”, jonka Jokinen (2004a: 36) määrittelee ”tietyn metsäalueen ja asujaimiston ajassa muuttuvaksi suhteeksi”.

Etenkin diakroniset tarjokemekanismit yhdessä metsänomistajien elämäntapojen kanssa liittyvät hiljaisen tiedon käsitteeseen. Hiljaisella tiedolla (*tacit knowledge*) viitataan paikallisen

tiedon henkilökohtaisuuteen ja toimintakeskeisyyteen. Se on henkilökohtaista tietoa, joka on käytännöllistä ja kiinni kulttuurisissa syvärakenteissa, toimijoiden henkilökohtaisissa historioissa, käytännöissä, sosiaalisessa ympäristössä ja tietämisen ”hiljaisissa ulottuvuuksissa” kuten arvoissa ja asenteissa (Staffans 2004: 79). Se on usein siirtynyt tietäjälleen aikaisemmilta sukupolvilta ja tietäjä siirtää sitä omalla toiminnallaan eteenpäin sekä tiedostaen että tiedostamatta (Saaristo 2000: 108). Tarkoituksellisen verbaalisen tiedonvaihdon sijaan hiljainen tieto vaihtuu toimijoiden yhteisen epämuodollisen ajanvieton, elämisen ja kokemisen kautta.

Hiljaiseen tietoon liittyy kiinteästi traditio, jolla kuvataan sitä, miten tieto siirtyy sosiaalisissa konteksteissa. Yhtenevät elämismaailmat tuottavat yhteneväisiä hiljaisen tiedon kokemusvarastoja, joita on vaikea selittää, ”pukea sanoiksi” tai muuttaa käsitteelliseksi tiedoksi, mistä johtuen hiljainen tieto on asiantuntijanäkökulmasta aliarvostettua, romantisoitunutta, epämääräistä, epäeksaktia ja naiivia. (Saaristo 2000: 110.) Hiljaisen tiedon ulkoistamisella tarkoitetaan hiljaisen tiedon muuntamista ymmärrettävään muotoon, henkilökohtaisen tiedon muuttumista yhteisölle ymmärrettäväksi. (ks. Staffans 79–81). Vaikka hiljaisen tiedon käsitteeseen kuuluu ajatus tiedon ei-verbaalisuudesta, hiljaista tietoa tuotetaan ja säilytetään kielen avulla. Kieli ja traditio luovat sosiaalista todellisuutta ja jaettua hiljaista tietoa. Sen takia kielen kuvailu ja lähestyminen on tutkimuksen kohteena myös silloin kun pyritään tavoittelemaan tiedon hiljaisia merkityksiä ja yhteisöllisyyttä tai jaettavuutta. (Koivunen 1997: 80.)

4.2 Tiedon tuotannon käytännöt ja tietoyhteisöt

Rutiini ja tarjokedynamiikka liittyvät toiseen keskeiseen teoreettiseen käsitevalintaani, tietoon. Tietoa käytetään ongelmanmäärittelyssä sekä poliittisten vaatimusten ja valintojen perusteena (Peuhkuri 2004: 21). Olen tutkimuksessani kiinnostunut siitä, millainen on metsänomistajien suojeluhaluuden ja -ehdotusten taustalla oleva tietopohja verrattuna kriteereihin ja käytän teoreettisena apuvälineenä tiedon käsitettä sekä ajatusta tiedon poliittisuudesta. Metsänomistajien rutiinit ja elämäkäytännöt voidaan nähdä tiedon tuottamisen käytäntöinä. MetsäVasu-hankkeen suojeluhylkäykset ovat esimerkkejä siitä, että tiedon tuottaminen, hallussapito ja käyttö ovat ympäristöongelmien luonteen keskeisiä elementtejä (Peuhkuri 2002: 159). Saariston (2000: 35) mukaan ympäristökonfliktit ovatkin usein juuri asiantuntijuuden konflikteja: yhdenlainen tieto ja asiantuntijuus haastavat toisenlaisen tiedon ja asiantuntijuuden, usein juuri paikallistieto haastaa tieteellisen tiedon. Metsänomistajien tietokäytännöt tuottavat sellaista paikallistietoa, joka MetsäVasussa osittain törmäsi biologisten kriteereiden edustamaan asiantuntijatietoon. Pysin työssäni

tunnistamaan tiedon ”tyyppien” kohtaamispuolelta ongelmia, niiden synnyttämien käytäntöjen ja rutiinien erilaisuutta. Lähestyn edellä esitellyn tarjokedynamiikan tavoin tiedon käsitettä metsänomistajien arjen käytäntöjen kautta.

Pickering (1992: 2-3 Åkermanin 2006: 14 mukaan) määrittelee tiedon tuotannon käytännöiksi kaikki ne toiminnot, joissa tuotetaan tietoa tai ylläpidetään vakiintuneita ymmärtämisen tapoja olemassa olevien toimintakulttuurien resursseja hyödyntämällä. Tietokäytäntöjä ovat yhtä hyvin paikallinen, arkinen toiminta kuin tieteellinen mallintaminen ja matematisointi, ja erilaisten tietokäsitysten toisistaan poikkeavat ”juuret” aiheuttavat sen, että niiden välinen suhde on usein lähtökohtaisesti ristiriitainen (Åkerman 2006). Tietokäytännöt viittaavat siis niihin käytäntöihin, jotka tuottavat ymmärrystä ympäristön käytöstä ja hyödyntämisestä ja joista tiedolliset argumentit eli valintojen, toiminnan ja käytäntöjen perustelut nousevat. Tietokäytännöt synnyttävät näin toimijuutta: ne määrittelevät esimerkiksi sen, kenellä on mahdollisuus toimia asiantuntijana tietyssä tiedollisessa kiistassa. Käytännöt, toiminta ja vuorovaikutus ympäristön kanssa rakentavat näin tietoa, synnyttävät usein ristiriitaisiakin väittämiä, jotka konkretisoituvat ympäristöpoliittisina konflikteina. Esimerkiksi metsänomistajan arkinen toiminta ja luonnonhoito synnyttävät tietoa tuottavia käytäntöjä, jotka poikkeavat luonnonsuojelubiologien kriteerien edustamasta tiedosta. Tieto liittyy siis kiinteästi edellisessä alaluvussa esittelemääni tarjokedynamiikkaan.

Tarjokesuhteiden tunnistamisen lisäksi metsänomistajan elämäkäytäntöjen ymmärtämiseksi tarkastelen heidän kollektiivista ymmärrystään, tietoyhteisöjä. Sosiaalinen ja jaettu ymmärrys metsistä vaikuttaa merkittävästi siihen, millainen metsänomistajan suojeluvalmius on ja miten se nivoutuu Metson suojeluhoitoihin ja -kriteereihin. Yhtenevät tiedon tuotannon käytännöt, yhtenevät rutiinit ja yhteneväinen paikallinen metsäkulttuuri synnyttävät käytäntö- ja tietoyhteisöjä, joiden jäsenet jakavat yhteisen tiedollisen näkemyksen. Tähän liittyy läheisesti aikaisemmin esitelty Jokisen (2004a) ajatus traditioista tarjokedynamiikan osana. Esimerkiksi metsänomistajat ja asiantuntijat muodostavat yhteisöjä, joissa äänettömästi jaetaan ilmaisympäristö, toiminnan käytännöt, kieli ja välineet. Näin yhteisöt luovat, uusintavat ja ylläpitävät tietoa. (Schön 1991.) Tietoyhteisöt eivät ole pysyviä tai muuttumattomia, vaan ne laajenevat, uudistuvat ja tuottavat uudenlaista tietoa. Yhteisöt määrittelevät sekä itse itseään että suhdettaan muihin yhteisöihin ja eri tietoyhteisöjen välillä on eroja ja siksi myös erimielisyyksiä. Yhteisöt voivat myös estää sisällään vallitsevasta tiedosta poikkeavia näkemyksiä. Ne voivat olla staattisia ja suljettuja, vanhoja pysyviä käytäntöjä ja tietoa ylläpitäviä yhteisöjä, joissa uudenlaisen tiedon tuottamiselle on vähäiset mahdollisuudet. (Staffans 2004: 61.)

4.3 Suojelubiologian normatiivinen luonne

Tieteellä on merkittävä rooli metsien monimuotoisuuden suojelussa ja luonnonsuojelusta käytävässä keskustelussa. Biologinen, tieteellinen tieto edustaa asiantuntemusta myös Metso-ohjelman toteuttamisessa, sillä suojelukohteet valitaan luonnonsuojelubiologisten kriteerien perusteella, joissa ykkössijalle on nostettu ekologiset arvot. Tiede pyrkii tarkastelemaan luontoa objektiivisesti ja se on kiinnittynyt tiettyihin instituutioihin ja professioihin (Staffans 2004: 71). Tieto on tällöin olemassa objektiivisessa todellisuudessa, joka on löydettävissä luonnontieteellisen tieteen avulla. Ekologisen tieteen näkökulmasta luonto on abstrakti tila, joka näyttäytyy muuttujina kuten avainbiotooppeina, uhanalaisina kasveina ja biodiversiteettinä ja jonka ulkopuolelle kulttuuri jää. Luontokohde on tällöin fyysinen kokonaisuus, jonka monimuotoisuusarvoa pystytään tarkastelemaan rationaalisesti esimerkiksi mittaamalla. (Vilkuna 1997: 172).

Biodiversiteetti on ilmiönä sellainen, että se on määriteltävä luonnontieteellisen tiedon perusteella, tarkasteltava nimenomaan luonnon biologista vaihtelevuutta ja monimuotoisuutta. Luonnon monimuotoisuutta tarkastellaan sekä elinympäristön, lajien että lajien sisäisen monimuotoisuuden osalta. Monimuotoisuuteen liittyy kuitenkin kiinteästi muutos, luonnon dynaamisuus sekä lisäksi luonnontieteellisten faktojen kulttuurisidonnaisuus. Ekologisen tai biologisen tieteen avulla voidaan mitata luonnon monimuotoisuuden määrää, mutta ei päästä käsiksi niihin merkityksiin, joita tietyille monimuotoisuuden piirteille annetaan. Ei ole olemassa tiettyä objektiivisesti riittävää monimuotoisuuden tasoa tai monimuotoisuuden sisältöä, vaan biodiversiteetin toteutuminen tai toteutumattomuus on sosiaalisen prosessin määrittämiä ideoita. Luonnonsuojelubiologiset kriteerit ovat tietyn poliittisen määrittelykiistan tulos ja etenkin niiden soveltaminen on mitä suurimmassa määrin poliittista. Monimuotoisuuteen liitetään usein esimerkiksi luonnontilaisuuden piirre, joka ei kuitenkaan ole sosiaalisesta prosessista irrallinen (Björn 2003: 46). Nieminen (2003: 146–151) nimittää biodiversiteettiä ”käsitediskurssiksi”, joka on pyritty irrottamaan diskursiivisista lähtökohdistaan ja esittämään kulttuurisista irrallisena neutralisoituna ”totuutena”. Peuhkurin (2004:12) mukaan tieteellisen tiedon luonne on ristiriidassa ”faktaperusteisen politiikkakehyksen kanssa”: tieteellinen tieto on aina jossain määrin epävarmaa, ehdollista, ristiriitaista ja muuttuvaa. Tiedollisia epävarmuuksia liittyy myös luonnonsuojelubiologisiin kriteereihin, mikä vaikuttaa kriteerien käyttöön julkisessa keskustelussa ja päätöksenteossa.

4.4 Paikallinen tieto

Ympäristöpoliittisissa määrittelykiistoissa on kyse vallasta ja siitä, miten asiantuntijuus määritellään ja kuka pystyy nousemaan tiettyssä tilanteessa asiantuntijan rooliin, kenen tietokäytännöt määritellään päteviksi ja käyttökelpoisiksi poliittisia päätöksiä ja valintoja tehtäessä tai niitä toimeenpantaessa. Konflikteissa ei siis ole kyse vain tiedollisten väittämien kilpailemisesta, vaan toimijoiden asemasta ja auktoriteetista (Åkerman 2006: 13). Valta ja sen sosiaaliset rakenteet määrittelevät sen, mikä on tietoa ja millaisen oikeutuksen tieto saa. Osallistuminen tiedon rakentamiseen edellyttää toimijalta kykyä ja mahdollisuutta arvioida vallitsevia tietokäytäntöjä. (ks. esim. Staffans 2004: 46).

Tieteellinen tieto ja asiantuntijatieto ovat vain yksi tiedon muoto ja ympäristöpolitiikan päätöksentekoperuste. Tieteellisen tiedon haastajina ovat usein paikallinen tieto ja maallikkotieto sekä näiden taustalla olevat käytännöt, arvot ja intressit. Jonkinlaisena vastakohtana biologisen tieteen näkemykselle, paikallistiedon käsite sisältää ajatuksen siitä, että luonto merkitsee samalla sekä fyysistä todellisuutta että kulttuuristen ihanteiden ja normien todellisuutta (Peuhkuri 2002:159). Tieteellisellä tiedolla pyritään universaalisuuteen, vertailtavuuteen ja yleistyksiin, mikä tekee siitä luonteeltaan rajallista, muuttuvaa ja epävarmaa (Esim. Kaljonen 2005). Peuhkurin (2002:159) näkemyksen mukaan ympäristökysymyksiä ei voida lähestyä vain tieteellisten faktojen kautta, sillä ne liittyvät arvoihin ja ihmisten toimeentuloon, eikä niitä siksi voi irrottaa paikallisesta kontekstistaan.

Paikallistieto tai henkilökohtainen tieto perustuu tietäjän kokemuksiin, arkikäytäntöihin ja vuorovaikutukseen ympäristön kanssa. Se on kulttuurista ymmärtämistä, sidoksissa ihmisten kokemuksiin, kieleen, yhteisöihin, toimintaan ja todellisiin fyysisiin paikkoihin. (Staffans 2004: 69.) Paikallinen tieto on luonteeltaan kontekstuaalista: se on syntynyt tiettyssä paikassa, kulttuurissa ja yhteisössä tiettyjen olosuhteiden vallitessa ja siksi se on myös jatkuvasti muuttuvaa ja kehittyvää. Paikallinen tieto on aina subjektiivista ja omakohtaista, minkä vuoksi sen kutsuminen henkilökohtaiseksi tiedoksi on joiltakin osin perusteltua. (ks. Staffans 2004: 62, 70) Esimerkiksi metsänomistajaa voidaan pitää osallisena, jolle ympäristö on osa itseä ja arkiympäristöä sekä identiteetin lähde. Viranomainen tai ulkopuolinen tarkastelija sen sijaan on sivullinen, vierailija, joka ei samaistu tai juurru ympäristöön ja siksi kiinnittää huomiota eri asioihin kuin osallinen. (Oksanen 2003: 19–20.) Toisin kuin tieteellistä tietoa, paikallistietoa ei esitetä systemaattisessa muodossa, matematisoituna tai teoretisoituna tai todistettujen väittämien kautta eikä sitä siksi voida yleistää kontekstinsa ulkopuolelle. Paikalliseen tietoon kuuluu sitoutuminen tietoyhteisöön ja tätä kautta syntynyt

henkilökohtainen, jopa tunteenomainen sitoutuminen tietoon ja sen oikeellisuuteen. (Staffans 2004: 62, 70–71)

Paikallinen tieto asettuu ja asetetaan usein tieteellisen tiedon vastakohtaksi. Vastakkainasettelu paikallistiedon ja tieteellisen tiedon välillä ei kuitenkaan ole jyrkän diktonominen. (Peuhkuri 2004: 12–13, 187.). Kaljosen (2005) mielestä paikallistietoa ja universaalia tietoa ei tulisi itsestään selvästi asettaa toistensa vastakohtiksi: Molemmat tiedon muodot ovat metsänomistajan käytännön työssä tärkeitä. Maanomistajilla on käytäntöön ja kokemukseen perustuvaa paikallistietoa metsistään, mutta paikallistieto ja tieteellinen tieto eivät ole eri tietosysteemien tuloksia, vaan paikallistieto rakentuu jossain määrin tieteellisen tiedon varaan. Metsänomistajat esimerkiksi valikoivat tieteellisen tiedon joukosta omiin käytäntöihinsä ja käsityksiinsä sopivat tiedot ja tiede vaikuttaa näin metsänomistajan käsityksiin ympäristöstään. Myös medialla ja koulutuksella on suuri vaikutus metsänomistajien metsätietoon. Paikallistieto on siis sekoitus perinnetietoa, paikallisten omiin havaintoihin perustuvaa tietoa sekä tieteen tuloksia. (Peuhkuri 2002: 159.)

Esimerkiksi Saaristo (2000: 35–36) näkee ympäristökysymysten asiantuntijoina tutkijoiden ja viranomaisten lisäksi myös paikalliset asukkaat, ympäristöliikkeet ja muut toimijat. On vaikeaa eritellä, missä määrin metsänomistajien tietyillä totuusväitteillä perustelluissa suojeluehdotuksissa on kyse tiedosta ja metsänomistajan aidosta uskomuksesta ja missä määrin muista intresseistä kuten taloudellisen hyödyn tavoittelemisesta. Vaikka argumenttien tarkoitusperiä on vaikea jäljittää, Peuhkurin (2004) mukaan on kuitenkin mielekästä puhua tiedollisesta kiistelystä, jos osapuolet käyttävät todellisuutta koskevia argumentteja perustellakseen esimerkiksi suojelua.

5 Metsänomistajan rutiinit ja tietokäytännöt

Tutkimusongelmani yksi alakysymys liittyy metsänomistajien elämäntätöihin ja rutiineihin, jotka vaikuttivat heidän valmiuteensa ja halukkuuteensa osallistua MetsäVasu-hankkeeseen. Kiinnostukseni kohteena ovat siis metsänomistajien käytännöllinen ja materiaallinen suhde metsiin, heidän metsänkäyttömuotonsa ja se miten nämä kohtasivat Metso-suojelun. Edellä esitellyn ajatuksen mukaisesti esittelen tässä kappaleessa metsänomistajien rutiineja, heidän arkisia toimiaan sekä kokemuksen ja toiminnan kautta syntyneitä paikallistietoja. Suuntaan ensin huomioni menneisyyteen, arjen ja metsän historiaan, jota tarkastelen metsänomistajien puheissaan esille nostamien muistojen kautta. Menneisyys on mielenkiintoinen siksi, että se ehdollistaa monin tavoin sitä, millaisia metsien käyttö ja niitä koskeva ymmärrys ovat. Sen jälkeen siirryn tähän päivään ja metsänomistajien elämäntätöihin. Etsin rutiineista ja käytännöistä tartuntapintoja, joihin huomion suuntaamalla voin löytää ehtoja metsänomistajan suojelevalmiuden lisäämiselle. Näin pyrin nostamaan aineistosta vastauksia siihen, miksi metsänomistajien elämäntätöjen ja toimintaympäristön kautta syntyneet suojelevalmius ja suojeleperustelut eivät MetsäVasu-hankkeessa kohdanneet Metson luonnonsuojelebiologisia kriteereitä. Tähän kysymykseen palaan myös johtopäätöskappaleessa. Rutiinin lisäksi hyödynnän kappaleessa myös teoriaosuudessa esittelemääni tarjokedynamiikan ajatusta.

5.1 Metsän historia tarjokesuhteiden taustalla

Monille metsänomistajille heidän MetsäVasu-hankkeeseen tarjoamansa luontokohteen arvo liittyi omiin muistoihin ja historiaan. Muistot liittyivät metsänomistajan toiminnalliseen metsähistoriaan, siihen millaiseksi hänen välineellinen suhteensa metsiin oli muodostunut, millaisia tarjokkeita metsä hänelle tarjosi ja miten hän niitä hyödynsi. Yhteinen historia metsän kanssa oli useimmilla haastattelemillani metsänomistajilla heidän oman elämänsä mittainen ja myös metsänomistajuus oli useimpien kohdalla kestänyt vuosikymmeniä. Suurin osa haastattelemistani metsänomistajista oli perinyt metsänsä vanhemmiltaan ja joko asunut lähes koko elämänsä tilalla tai mökkeilyt siellä lapsuudestaan lähtien.

*Tää on lapsuudenmaisemia ja tää mummun kulta ni hän on kuudes polvi
tähän paikkaan et tää on niiku suvussa ollu niin kauan. (9)*

Metsänomistajien tarjoamat luontokohteet olivat usein merkittäviä virkistyspaikkoja ja metsänomistajien suosikkipaikkoja, jotka he olivat halunneet jättää vuosikaudet

metsänkäsittelyn ulkopuolelle. Kohteet liittyivät kiinteästi heidän omaan elämänsä: siellä oli käyty lapsena vanhempien kanssa, hieman varttuneempana kuljettu kavereiden kanssa ja myöhemmin paikkaan oli viety omat lapset ja lapsenlapset. Eräs iäkäs metsänomistaja muistelee lapsuuttaan ja tekemisiään nyt suojelukohteeksi ehdottamalla metsäalueella:

Mä muistan kun me pikkupoikana luisteltiin, mut et ei siel nyt enää luistella voi et se on kasvanu ihan umpeen niin paljon. Siihen aikaan meil oli niin hirviät vehkeet kun me vaan sahanterät lyötiin toistepäin kiinni, ei mitään hokkareita tai semmossi ollu (...) Juu mää muistan pikkupentuna et ku täs oli meit samanikäsi kavereita ni siellähän me oltiin ihan vallon ryskättiin. Sitte tehtiin semmonen keppi lyötiin ja laitettiin kelkka ympäri sitä ja pyörittiin. Se oli kansakouluaikaa viel sillon (...) Ja kesäl ku oltiin ni tehtiin valkea ja laitettiin kuoppa ja lettuja tehtiin pentuna siellä (...) Ja tos oli naapurissa kaksoset ja meil oli kymmenen päivää eroo. Nii silleenhän me aina tehtiin ja isä pelkäs et koska mettä palaa ku me pentuna tehtiin kuoppa ja katto sinne ja korsu kato. Ja ei muuta ku valkea sinne ja lettuja ruvettiin paistamaan ja ihan pentuna. (12a)

Metsänomistajien monet muistot ja ns. mielen maisemat liittyivät omiin metsiin tai mökkimaisemiin kuten metsien ja järvien muodostamiin kokonaisuuksiin ja niissä koettuihin asioihin, mikä voimisti heidän suojeluhaluuttaan. Metsien historia oli metsänomistajille ei vain materiaalinen, vaan myös mentaalinen kokemus: haastatelluilla metsänomistajilla oli hyvin vahva tunneside perimäänsä metsään ja sen paikkoihin: se edusti kotiseutua, omia juuria ja identiteettiä, sosiaalisia suhteita, perhettä ja sukua ja oli monelle kaupunkilaismetsänomistajalle ainoa linkki lapsuuden maisemiin, joissain tapauksissa myös lapsuudenkotiin sukulaisten jo kuoltua. Metsänomistajille maa oli erilaista omaisuutta kuin muu omaisuus. Etenkin kotitilaan kohdistettiin muita mahdollisia omistusmetsiä enemmän tunnearvoja. Metsissä olivat lapsuuden leikkipaikat, monien metsänomistajien kohdalla myös elämäntyö ja elanto sekä perintö jälkipolville. Suojellessaan metsää metsänomistaja suojeli siis myös omia muistojaan ja niistä nousevia merkityksiä.

No mää oon tavallaan periny mutta tota suku on et isäni osti tän joskus kolkyluvulla... kolkutkaks joo. Sillon nää metsät tuli ja mää oon tässä talossa syntyny ja koko ikäni asunu et se on tämmönen tausta tähän. Et kasvanu kiinni tohon maahan ja maisemiin. (2)

Metsänomistajat eivät tarkastelleet metsiään ainoastaan tässä ajassa ja omien arkisten käytäntöjen kautta, vaan niihin liitettiin menneisyys ja tulevaisuus. Ylisukupolvisuus liittyi haastateltavien puheessa vahvasti jatkuvuuden käsitteeseen. Monet halusivat suojelulla taata nimenomaan kohteen suojelun jatkumisen heidän oman vapaaehtoisen suojelun päätyttyä. Metsät olivat usein olleet suvun omistuksessa jo pitkään ja niiden toivottiin säilyvän myös lapsille ja lastenlapsille. Useaan tarjottuun suojelukohteeseen liittyikin tietty pysyvyys: vaikka tilan metsät ja lähiympäristö olivat rajustikin muuttuneet metsänhoitotöiden seurauksena, tärkeäksi koettu kohde oli pysynyt luonnonmukaisena keitaana muuttuneessa ympäristössä.

Että tänä päivänä kaikki metsät alkaa olla aika hoidettuja et tässä on just se erikoisuus ku täällä ei oo tehty mitään. Niin ehkä se ei nyt näytä kenenkään silmään niin kauniilta mutta siellä on kuitenkin jotain sellasta mitä muualta puuttuu. (8)

Jatkuvuudella perusteltiin myös suojelun mielekkyyttä: metsänomistajan puheissa korostuivat suojelun merkitykset nimenomaan maisemien ja luonnon säilyttämisenä ja luonnon pysyvyytenä, suojeluksi koettiin tietty pitkäjänteisyys. Ylisukupolvisuus korostui myös metsien taloudellisessa käytössä: metsät haluttiin jättää tuleville sukupolville tuottavina, sillä metsänomistaja ei itse ole yleensä korjaamassa istuttamiaan puita:

Nyt tietenkkin se on muuttanu asioiden tärkeysjärjestystä kun perhettä on tullu. Lapset on nyt vielä pieniä mutta jossakin vaiheessa taas omistajuus vaihtuu sitten seuraavalle. Niin ne metsät täytyy olla semmosessa kunnossa et se on taloudellisesti mahdollista se se omistajuuden vaihtaminen. Et jos mä nyt ylitän hakkuusuositukset ja kaikki ja otan sieltä kaiken sen mitä sieltä saa irti niin siinä on hyvin hankalassa asemassa sit seuraava taas. Et kyl siinä tuota semmonen ajattelumalli et varmasti monella metsänomistajalla on että ne alueet, joskin ne on nyt ostettu, niin ne on vähän niin ku lainassa. Sitten ne annetaan taas eteenpäin. Et se on aika helppo se ajatusmalli, nousee helposti esiin jos työskentelee metsässä ja ymmärtää et se kiertoaika menee aina omistajuuden yli. Et se joka uudistaa metsäänsä ei enää korjaa sitä vaan sen korjaa joku muu. (11)

Haastattelemiini metsänomistajat olivat yleensä erittäin tietoisia metsänsä menneisyydestä ja sen käytön historiasta, mikä vahvisti heidän selvillä oloaan metsänsä tarjokkeista. Vaikka metsänomistajat eivät perustelleetkaan ehdottamiensa suojelukohteiden merkittävyyttä monimuotoisuuden suojelulle ja hankkeelle ainoastaan omien muistojensa tai suvun historian vaalimisella, vaan esimerkiksi luontokohteen luonnontilaisuudella tai kauniilla maisemilla, kohteesta kerrottiin omien muistojen ja elämänhistorian kautta. Metsät ja niissä sijaitsevat paikat siis kiinnittyivät metsänomistajan elämään ja siten merkityksellistyivät muistojen ja arkisten käytäntöjen kautta. Metsään oli kerrostunut aikaisempien sukupolvien rutiineissa ja käytännöissä syntyneitä jälkiä. Metsänomistajat olivat kuulleet metsään liittyviä tarinoita aiemmilta sukupolvilta ja tunsivat metsänsä vaiheita jopa yli sadan vuoden takaa. Näiden kautta metsänomistajan ymmärrys omista metsistä oli voimistunut. Tarinoiden lisäksi myös luonto fyysisillä piirteillään esitteli tarjokkeitaan ja kertoi metsän kulttuurista historiaa: yleissilmäys puustoon kertoi metsän iästä ja siellä tehdyistä hakkuista, vanhat polut, rajapyykit, aidat ja metsittyneet pellot aikaisempien sukupolvien elämänpiiristä. Lisäksi metsän käyttöä pystyi tarkastelemaan yksityiskohtaisemmin kasvistosta, esimerkiksi perinnebiotoopit kertoivat muistin tukena laidunmaiden paikoista.

5.2 Tarjokesuhteet ja metsänhoidon rutiinit

Siirrän seuraavaksi tarkastelun metsänomistajan muistoista ja metsän historiasta nykypäivän rutiineihin ja tarjokesuhteisiin. Haastattelemiini metsänomistajat kertoivat liikkuvansa ahkerasti metsissään sekä metsänhoitotoimenpiteiden että vapaa-ajan harrastusten ansiosta. He havainnoivat metsiään tekemällä siellä töitä, sauvakävelemällä, sienestämällä sekä muilla tavoin tutustumalla ja ihmettelemällä. Metsänomistajille metsä oli kokemuksellinen ja he liittyivät siihen kokemuksen ja toiminnan kautta syntyneitä merkityksiä ja muistoja. Metsänomistajan luontoa koskeva arvottaminen ja merkityksellistäminen liittyivät kiinteästi siihen, millaisia tarjokkeita metsänomistaja metsässään havaitsi ja mistä näkökulmasta hän metsiään katsoi: olivatko ne tuotantopaikkoja, retkeilypaikkoja vai suojelukohteita.

Metsänhoitokäytännöt vaikuttivat haastattelemiini metsänomistajien kohdalla merkittävästi siihen, millaisena metsä heille näyttäytyi ja millaisille tarjokkeille he siellä liikkueensa herkistyivät. Tehdyt ja valitut metsienhoitokäytännöt olivat seurausta sekä metsänomistajan eri tilanteissa tekemistä valinnoista mutta myös hänen metsäpalstansa tarjoamista mahdollisuuksista. Useat metsänomistajien keskeisimmistä suojeluperusteista liittyivät metsänhoidon rutiineihin ja käytäntöihin: he lähestyivät suojeltavien kohteiden valintaa, omia

suojeluehdotuksiaan ja kriteereiden toimivuutta metsänhoidon kautta. Tämä on tietysti luonnollista, sillä metsänhoito oli useimpien metsänomistajien kohdalla tyypillisin metsiin kiinnittyvä arjen toiminto erilaisten virkistyskäyttömuotojen lisäksi. Metsänhoidon rutiinit eivät kuitenkaan MetsäVasu-hankkeessa kohdanneet MetsäVasun kautta tarjottuja luonnonsuojelun mahdollisia rutiineja. Metsänhoitokäytännöt rakensivat metsänomistajien metsätietoa ja toisaalta tieto rakensi ja valikoi metsänhoitokäytäntöjä. Valitut metsänhoitotyöt riippuvat useimmiten siitä, miten riippuvaisia metsänomistajan ja hänen perheensä elanto olivat puunmyyntituloista.

Haastattelin toisistaan hyvin erilaisia metsänomistajia ja tämän ansiosta haastateltavani välittivät käsityksiä erilaisista luonnoista ja ympäristöistä. Metsänomistajien tavoitteet omia metsiään kohtaan vaihtelivat hyvin paljon. Metsän aineelliset sekä aineettomat ulottuvuudet saivat haastateltavieni puheissa useita eri merkityksiä: toiselle metsä edusti luontoa, jota he halusivat suojella ja toiselle metsä oli taas taloudellinen resurssi, jonka puuntuotannon he halusivat maksimoida. Noin puolelle haastattelemistani metsänomistajista metsät muodostivat yhdessä maatalouden kanssa pääelinkeinon ja niistä saatava tulo oli tärkeä osa toimeentuloa. Näiden metsänomistajien puheissa korostui metsien ensisijainen arvo taloudellisena turvana ja säännöllisinä tuloina. Metsät olivat työnteon, tuotannon ja ammatinharjoittamisen paikkoja ja metsien keskeisimmäksi hyödyksi nousivat metsän tarjoamat puuraaka-aineet. Metsät olivat lähes poikkeuksetta talouskäytössä ja metsänomistajat hoitivat niitä "perinteiseen" tyyliin: tekivät avohakkuita, muokkasivat maata, istuttivat uusia taimia, tekivät taimikonhoitotöitä, vesakontorjuntaa ja harvennushakkuita sekä poistavat lahovikaiset puut. He kertoivat tekevänsä paljon hakkuita itse, mutta teettävänsä päätehakkuit metsänhoitoyhdistyksellä tai hankintakauppana metsäyhtiöillä. Heidän metsissään hakkuit olivat olleet melko säännöllisiä: lähes vuosittain oli tehty päätehakkuita ja harvennushakkuita tätä useammin. Metsänomistajat liikkuivat paljon metsissään ja tarkastelevat niitä erityisesti metsänhoidon näkökulmasta: mitä metsänhoitotöitä pitäisi seuraavaksi tehdä ja olivatko aiemmat työt tuottaneet odotettuja tuloksia. He havaitsivat metsissään metsänhoidon ja puunsaannin kannalta keskeisiä tarjokkeita ja antoivat niille merkityksiä metsänhoidon kontekstissa: tiheä taimikko kaipasi harvennusta, lahoavat pökkelöt ja konkelot poiskuljettamista ja metsäautotiet metsätyökoneen vaatimaa leveyttä.

Toisaalta nämä metsänomistajat kertoivat tuntevansa metsänsä hyvin myös suojelun näkökulmasta: "vahingossa" suojeltuja kohteita ei ole heidän mailtaan juurikaan löytynyt. Tähän liittyy *paketoituminen*: metsikkökuviot pyrittiin pitämään sopivina paketteina puunmyyntiä varten, jolloin metsän kasvu, metsänomistajan tekemät metsänhoitotyöt sekä

puumarkkinat kietoutuivat tiiviisti yhteen. Myös *rytmittyminen* tuli esiin metsänomistajien puheessa: metsänhoitotöiden pitää rytmittyä mielekkääksi kokonaisuudeksi metsänomistajien voimavarojen ja elämänrytmin kanssa. Metsänhoidon rutiinit liittyivät metsänomistajan elämänrytmiin yhtä lailla kuin metsän ekologiseen rytmiin. Metsänomistaja kaataa puita tai jättää kaatamatta, ei vain puunkasvun mukaisesti, vaan myös esimerkiksi omien kiireidensä ja rahantarpeensa rytmissä.

Mulla aika harvoin on joku se määrätty summa mikä mun täytyy saada vaan katotaan nyt metsää ja nyt hoidetaan tää alue ja pidetään myös silmällä sitä että se uudistaminen on mahdollista eikä siitä synny mikään kymmenen hehraarin aukko mikä on sitten taimikonhoitovaiheessa jo täysin mahdoton hoitaa. Et täytyy kaikki mitottaa sillä tavalla että yhdessä vaiheessa et on vaan yksi työntekijä käytettävissä eli minä ja tota kaikki sitten tähtää siihen et mä suoriudun siitä omasta panoksesta. (11)

Rutiinien tiedostamaton luonne tuli selkeästi esiin metsänhoidon kohdalla. Päätoimisille viljelijä-metsänomistajille metsikkökuvioittain hoidettavat metsät olivat luonnollistunut käytäntö ja tehokkaat metsänkäsittelytavat kuten avohakkuut, maanmuokkaus ja taimien istutus rutiineita. Tämä tiedostamattomuus säästi metsänomistajan voimavaroja muihin asioihin, sillä hänen ei tarvinnut kyseenalaistaa metsänhoidon valintojensa, tekemiensä metsätöiden tai työtapojensa mielekkyyttä. Tiedetyt metsienhoitoon liittyvät näkemykset tulivat heidän puheessaan esille itsestään selvinä, kyseenalaistamattomina totuuksina. He esimerkiksi puhuivat ”normaalista” metsänhoidosta tai ”normaaleista” yhteistyökumppaneista olettaen, että jaan yhteisen näkemyksen tästä normaaliudesta. He pitivät metsien hyvänä hoitona metsänhoitosuunnitelman mukaan toimimista: he esimerkiksi kertoivat haluavansa pitää kiinni metsätaloussuunnitelman kehitysluokkakajakaumista ja hakkuusuosituksista sekä kokivat ne mielekkäiksi.

Omien metsäkäytäntöjensä kautta monet metsänomistajat kokivat Suomen metsäpolitiikan linjan oikeaksi ja kritisoivat hyvin vähän vallitsevia metsänhoitokäytäntöjä. Moni metsänomistaja toi esille avohakkuiden rumuuden, mutta sille ei nähty todellisia vaihtoehtoja ja sitä pidettiin toimivana ja taloudellisesti kannattavana tapana, joka myötäilee myös metsän luonnollista kehityskaarta. Jatkuvan kasvatuksen periaatetta eli sitä, että puita kaadettaisiin isommasta päästä pieninä määrinä niin, ettei maiseman ilme muuttuisi, pidettiin vanhanaikaisena ja taloudellisesti toimimattomana. Tämä liittyy myös hoitotoimenpiteiden *ketjuuntumiseen*. Tiettyä metsänhoidon vaihetta kuului monen metsänomistajan mielestä

väistämättä seurata joku tietty seuraava vaihe. Esimerkiksi metsänhoito alaharvennuksella johtaa siihen, että metsä on jossain vaiheessa uudistettava joko avohakkuuna ja taimia istuttamalla tai jättämällä siemenpuita. Tämä rutiini vähentää metsänomistajan vaihtoehtoja ja kaventaa hänen mahdollisuuksia esimerkiksi suojeluun. Luonnonsuojelubiologiset kriteerit eivät siis istuneet näihin rutiineihin, usein muiden ”kriteereiden” kuten metsänhoitosuosituksen synnyttämiin käytäntöihin. Toisaalta ketjuuntuminen tuli esille myös hoitamattomuuden perusteluna. Metsänomistaja siis havaitsee metsässään sellaisia tarjokkeita, jotka antavat tukea totutunlaisen ketjun katkeamattomuuteen.

Se on oikeestaan aika hoitamaton jo hirveen pitkän aikaan jo sillo jo edellinen omistaja ei tehny siellä yhtään mitään. Ja et hän oli saanu ne kuuskytluvun alussa et ne on aika pitkään et kolkyt no reilu kolkyt vuotta no kolkytviis vuotta saaneet kasvaa miten ovat halunneet. (8)

Päätoiminen maatalousyrittäjyys ei kuitenkaan rakentanut yhtenäisiä rutiineja tai tiedollisia rakenteita, vaan myös viljelijä-metsänomistajien näkemykset esimerkiksi luonnonsuojelusta poikkesivat toisistaan. On kuitenkin mahdotonta selittää toisistaan poikkeavia näkemyksiä tyhjentävästi esimerkiksi metsänomistajien erilaisilla luontosuhteilla, sillä metsänomistajien arkiympäristö ei aina ole yhtenäinen heidän ihanteidensa tai valintojensa kanssa eikä heidän toiminnantilansa anna mahdollisuuksia toimia edes omien ihanteiden mukaisesti. Osa päätoimisista metsänomistajista koki, että yksityismetsissä on sijaa myös monikäytölle ja suojelukohteille, vaikka heidän oma taloutensa nojaa metsiin ja metsistä saataviin puunmyyntituloihin. Nämä metsänomistajat erottuivat toisista päätoimisista viljelijä-metsänomistajista myös siinä, että he puhuvat näistä, kielteisemmin suojeluun suhtautuvista metsänomistajista. Metsistä saatavat tulot olivat heille tärkeitä, mutta puuntuotannolla ei kuitenkaan ollut ns. moraalista ylemmyyttä, vaan he kokivat metsien monikäytön yhdeksi mahdolliseksi ansaitsemiskeinoksi. Myös heillä metsienkäyttö oli melko tehokasta, mutta he ovat valmiit hellittämään tuotto-odotuksista suojellakseen arvokkaita luontokohteita. Metsät koettiin tuotantoympäristöiksi myös muuten kuin puuntuotannon kautta esimerkiksi luontomatkailuympäristöinä. Tähän näkemykseen vaikuttivat myös heidän omat tulonsa luomuviljelijänä ja elämysmatkailuyrittäjänä. Tulojen siirtyminen puunmyynnistä osittain esimerkiksi juuri matkailuun herkisti metsänomistajan näkemään metsässään uudenlaisia tarjokkeita, tuotteistamaan rahalliseksi hyödyksi ennen tuottamattoman metsäalueen.

No kyl se (suomalainen metsänhoito) sais mennä pikkasen takasinpäin mun mielestä. Kyl se ihan oikeella suunnalla on et metsiä pitää hoitaa tehokkaasti

ja hyödyntää. Mut et kyllä sitten tämmösiä kohteita pitää olla ja saa olla ilman muuta et joku muutama prosentti metsän jonkun tilankin metsistä voi ihan hyvin olla. Et mullakin on, no mut mul on niin pieni, et jos mul on joku kolme hehtaaria ni sil ei oo mitään merkitystä: kuudestkymmenestä kolme hehtaaria. Tämmönen pinta-ala voi jokaisella olla käsittelemättä jos on vaan tahtoo. Siitä se on kii. (13)

Ne haastatellut metsänomistajat, joille metsillä ei ollut juurikaan taloudellista merkitystä, kertoivat jättäneensä metsänsä lähes kokonaan perinteisten metsänhoitotöiden ulkopuolelle. Metsiin ei kohdistettu metsänhoidollisia rutiineja ja metsien taloudellinen merkitys oli heille vähäinen: joitakin hakkuita oli tehty, mutta metsien pääasiallinen arvo liittyi ulkoilu-, marjastus- ja sienestysmahdollisuuksiin sekä kauniisiin kesämökkimaisemiin. Tästä syystä he näkivät metsässään ensisijaisesti virkistyskäytön tarjokkeita: sieniä, vihtakoivuja ja lenkkipolkuja. Oma metsä ympäristöineen nähtiin perintökohteena, johon liittyi paljon muistoja lapsuudesta alkaen. Palkkatyön rinnalla omaa metsää koskeviin asioihin tai hakkuumahdollisuuksiin ei ollut mahdollisuutta uhrata aikaa eikä metsänomistajalla välttämättä ollut tietoa eri hoito- ja suojelumahdollisuuksista. Heillä ei useinkaan ollut myöskään halua, aikaa tai taitoa tehdä loppuhakkuita itse, vaan he olivat teettäneet hakkuita pystykauppasopimuksina metsäyhtiöiden kanssa. Toisaalta hakkuita oli tehty vähemmän ja metsäalat olivat pieniä, joten harvennushakkuut oli suoritettu kotitarvepuiden kaatamisella. Omaa taloutta ei ollut rakennettu metsätulojen varaan eikä omalta tilalta ole tarkoitusta tulevaisuudessakaan kaataa metsää, mutta metsissä nähtiin hätävara yllättävään rahantarpeeseen ja myös mahdollisuus puunsaantiin omia rakennusprojekteja varten.

No en mä kyllä ole seurannut (hintoja)... Vähän huono tällä tavalla taloudellisissa talousasioissa. Ehkä mä nään sen enemmän semmosena kodikkaana perintöjuttuna vaan. Joo mä tarkoitan tällä sanoa että vaik siitä on huoltakin ni jollain lailla musta on on kuitenkin mukava omistaa tollanen pieni pläntti metsää. Että kun kuitenkin jo kolmas sukupolvi meillä joka omistaa sen että en ihan kovin helpolla lähtisi myymään sitä. (7)

Koska isolla osalla haastateltavistani metsiin ei kohdistettu minkäänlaisia tuotto-odotuksia, saattoi joitain luontokohteita jäädä myös ”vahingossa” hakkuiden ulkopuolelle ja tulla näin omatoimisesti suojelluksi. Muutamalle haastattelemalleni metsänomistajalle metsien vähäinen talouskäyttö oli selkeämmin tietoinen valinta, jolla he halusivat tukea luonnonarvojen säilymistä. Nämä metsänomistajat kohdistivat kriittisiä huomioita myös

kulttuurimme materialismiin sekä jatkuvan vaurastumisen ja kasvun tavoitteisiin. Eräs metsänomistaja puhuu suomalaisesta metsäpolitiikasta:

Ehkä se (suomalainen metsäpolitiikka) on menossa oikeelle tielle. Et mun mielestä se on ollu vähän hakoteillä et se on ollu liikaa sitä taloudellista ajattelua ja tätä teho tehokasta ajattelua. Et kuitenki metsiä on ollu kauan ja sit tavallaan jos ajatellaan sitä et mitä puusta tehdään et jos siit tehdään, ku katon nyt tota ikkunankarmia tossa, et sata vuotta sitten on osattu valita hyvät puut ikkunankarmeiks ja tänä päivänä ei ees kasva sellasta. Ku ollaan niin tehokkaita. (8)

Myöhemmin hän jatkaa suojelun mahdollisuuksista:

No ne (luonnonarvokauppa ja hankkeet) saattais viedä sitä oikeeseen suuntaan ja jos just hyväksytään se et kaiken ei tarvi olla sitä mahdollisimman tehokasta ja taloudellisesti kannattavinta. Et aina on muitakin arvoja olemassa. Ja sit just että vanhat ihmiset ennen vanhaa on tienny monet asiat kuitenkin aika hyvin et niil on ollu erilaiset resurssit mut et niil on ollu toi ajatusmaailmakin vähän erilainen. Et siel on ihan hyviä juttuja et mitä voi käyttää ja sit tietyst niitä tämän päivän näkemystä, mahdollisuuksia ni niitä yhdistämällä. (8)

5.2.1 Metsänhoito suojeluarvon vahvistajana

Metsänomistajien rutiinien ja metsänhoitoon liittyvien tarjokesuhteiden tarkastelu nostaa esille mielenkiintoisen seikan metsänomistajien MetsäVasun kautta suojeltaviksi haluamista kohteista. Metsänomistajien suojelunvalmius liittyi kiinteästi metsänhoidon rutiineihin ja metsänhoito nousi monien haastateltujen puheessa esiin tietyn luontokohteen suojeluarvoa lisäävänä tekijänä. Metsänhoidon rutiinit eivät kuitenkaan istuneet luonnonsuojelubiologiisiin kriteereihin ja Metson toimintaperiaatteisiin ja siksi monet metsänomistajien tarjoamat luontokohteet jäivät hankkeen ulkopuolelle.

Metsänomistajien välitön, käytäntöihin sitoutunut ympäristösuhde tuli aineistossa esille siinä, miten metsänomistaja puhui metsistään ja niiden suojelusta. Monet metsänomistajat kertoivat toteuttavansa luonnonsuojelua metsänhoidon käytännöissään, ”ei kukaan halua sitä luontoa raiskata” (6). He näkivät nimenomaan hyvin hoidetun metsän arvokkaana ja viihtyisänä sekä kokivat, että metsänhoito itsessään on metsiensuojelua ja sen avulla

pystytään säilyttämään metsien merkittävät luontokohteet. Metsänhoitokäytännöt rakensivat kahdella tavalla metsänomistajien MetsäVasussa käyttämää tietoa: toisaalta ihmistoiminta ja metsänhoito nähtiin välttämättömänä metsän hyvinvoinnille ja osana suojelua, mutta toisaalta haluttiin suojella hakkuisiin kelpaamatonta metsää eli käytännössä vaikeasti tavoitettavia kohteita tai vähätuottoisia jättömaita. Teoriakappaleessa esitellyn tarjokedynamiikan mukainen *kanavoituminen* nousi selvästi esille metsänomistajien rutiineissa ja metsäkäytännöissä. Tehdyt hoitotoimet vaikuttavat siihen, millaisia tarjokkeita metsänomistajan oli mahdollista metsästään löytää. Esimerkiksi avohakkuuaukealta ei voi löytää aarniometsää eikä suolta järeitä tukkipuita. Vallitsevien metsänhoitosuosituksen ja -käytäntöjen mukaisesti hoidetuista metsistä oli siis vaikea löytää hankkeeseen kelpaavia suojelukohteita. Kanavoituminen oli monen metsänomistajan kohdalla johtanut siihen, että heidän metsistään ei löytynyt luonnonsuojelubiologisten kriteerien mukaisia kohteita.

Vaikka metsäluonnon monimuotoisuus on ollut suomalaisen metsäkeskustelun aiheena jo pitkään, useiden haastateltavien metsänomistajien käsitykset metsien hoidosta olivat monelta osin hyvin perinteisiä. Edelleen monilla metsänomistajilla oli erittäin vahva käsitys siitä, että arvokas ja monimuotoinen metsä merkitsee samaa kuin hyvinhoidettu ja puunkasvultaan tuottoisa metsä, jossa tehdään avohakkuita ja puusto muodostuu pääasiassa samanikäisistä puista. Tämä tuli aineiston perusteella selvästi esiin esimerkiksi vanhemman metsänomistajapolven puheissa. Metsänhoidon välttämättömyyttä tukevia opittuja toimintatapoja on vaikea muuttaa, jos metsänomistajille on erilaisten metsäorganisaatioiden toimesta vuosikymmenten ajan tarjottu hyvin hoidettua talousmetsää ainoana ”hyvän” metsän esimerkkinä ja rankaistu tämän vastaisesta metsienkäytöstä. Vuosikymmenet metsäammattilaisia ja metsänomistajia opetettiin tehokkaan puuntuoton takaavaan metsänhoitoon, jossa biologisilla monimuotoisuusarvoilla ja metsien monikäytöllä oli vähäinen merkitys. Esimerkiksi vielä 1980-luvulla avohakkuista kieltäytyneitä metsänomistajia istutettiin käräjillä. Monet haastateltavat näkivät metsiensuojelun ”haaskauksen” vastakohtana. Suojeluna pidettiin pitkäjänteistä metsienhoitoa ja haaskauksena nopean rahan toivossa tehtyjä suurhakkuita. He toivat esille, että haluavat jättää metsänsä tuleville sukupolville hyvänä investointina. Sen sijaan nuoremmat metsätalousteknikot ja agrologit olivat saaneet koulutuksena aikana, jolloin myös monimuotoisuuskysymykset olivat olleet osa koulutusta, mikä vaikutti heidän asenteisiinsa, ei välttämättä kuitenkaan käytännön metsänhoitovalintoihin.

Hyvin hoidetut ja ”siistit” metsät ovat metsänomistajille perinteisiä ”hyveitä”, joten myös MetsäVasu-kohteiden suojeluarvon perusteleminen metsän siisteyden ja esimerkiksi

virikistyskäytön kautta oli monille metsänomistajille luonnollista. Etenkin ikänsä metsänhoitotöitä tehneet metsänomistajat näkivät oman ja aikaisempien sukupolvien töiden tulokset arvokkaina ja siksi myös kauniina ja säilyttämisen arvoisina. Metsä, joka tuottaa puun lisäksi marjoja ja riistaa ja missä on lisäksi mukava liikkua, koettiin tavoittelemisen arvoiseksi. Monet metsänomistajat eivät nähneet täydellistä suojelua mielekkäänä tai tarpeellisena ja myös luonnon kannalta korostettiin hyvin hoidetun metsän etuja. Metsänomistajat kokivat virikistyskäytön tukemisen tärkeänä tätä kautta: metsät pyrittiin pitämään siistipohjaisina, jotta niissä olisi helppo kulkea ja lenkkeillä. Metsän kauneutta edustivat esimerkiksi suorat rungot ja puuston väljyys. Metsän siisteyteen liitettiin lahopuiden ja pökölöjen poiskorjaaminen, minkä nähtiin edistävän myös metsän turvallisuutta. Monessa metsänomistajahaastattelussa nousi esille näkemys siitä, että hyvä metsä on arvokas nimenomaan ihmisen näkökulmasta ja käsitys monimuotoisesta ja suojelun arvoisesta metsästä rakentui juuri hyötynäkökulmasta käsin. Metsänomistajat yhdistivät monimuotoisuuden suojeluun myös niin sanotut lajestetiikan ja hyödyn ekologian: suojelun arvoiksi kasvi- ja eläinlajeiksi koettiin ihmiselle hyödylliset tai kauniit lajit, kun taas esimerkiksi hyönteisten suojeluarvoa metsänomistajien on vaikea ymmärtää.

Kyllä se tota tommonen metsänharvennuskin kyllä mä katson tavallaan senkin olevan, ei nyt luonnonsuojelua mut luonnonhoitamista ja sitä jonkinlaista monimuotoisuuden lisäämistä. Et sanotaan et metsokin viihtyy paremmin metsissä kun niitä harvennetaan ja näin. (6)

Ei (naapureita) kiinnosta yhtään. Sehän täs on paha just täs meidän kylällä kun on semmosia jakamattomia paikkoja ni niit ei kukaan omista ja ei ne mitään tee. Ni ne on ihan hirveen näkösiä ne on aivan, sakkoo tarvis saada oikeen rankasta ni. (...) Sit tos Siuntios ku mennään ni rajan luon ni siin on semmonen laaja mettä, mis me paljon pojan kanssa käydään paljo sienessä, ni siel on niin vanhaa mettää et niin kauan ku mää muistan ni siel ei oo mitään tehty ei mitään. (...) Eihän niille mitään mahda. (...) Nythän siel ei saa mitään tehdäkää, koska siel on sitä vanhaa pystykuivaa puuta, ni ei ne firmatkaan niitä ota se on ihan varma et ei ne huoli ollenka niitä. Et nyt on tikoille ruokaa siellä [naurua] vaik kui paljon. (12a)

Metsien suojelunarvoisia kohteita tarkasteltiin sekä luonnon että kulttuurin merkitysten näkökulmasta ja monen maanomistajan ihannemaisema ja -metsä sisälsikin sekä ihmistoiminnan jälkiä että luonnon osia. ”Ryteikköjen” suojelua ei koettu mielekkääksi:

monen metsänomistajan mielestä metsänhoitotoimenpiteiden laiminlyönti kostautuu metsien pusikoitumisena ja vaikeakulkuisuutena. Metsän pusikoituminen kertoo kuitenkin useimmiten tehokkaan metsänhoidon lopettamisesta, eikä esimerkiksi vanha metsä useinkaan luonnostaan pusikoidu. Metsätaloustmetsän arvostus liittyy vahvasti metsän taloudellisen arvoon ja metsänhoitokäytäntöjen vahvaan asemaan: tiheä istutettu taimikko tai avohakattu maisema tuskin virkistyskäyttäjääkään ilahduttavat, mutta silti useassa haastattelussa korostui nimenomaan hoitamattomuus metsän virkistysarvoa vähentävänä tekijänä. Tämä ihmistoiminnan tärkeyttä korostava näkökulma tuli esille myös siinä, miten monet metsänomistajat suhtautuivat hoitamattomiin metsiin: lahoaviin puihin ja pusikoituviiin taimikoihin. Maanomistajat, jotka eivät hoida metsiään näyttäytyvät muiden maanomistajan silmissä helposti laiskoina tai piittaamattomina.

Mä en oikein oikein ymmärrä semmost ihan ihan täydellist suojeluu. Et hyvinhoidettu metsä on et kyl sielt voi nyt voi hakatakkii. Et paljon kivampi se on jos jos se ei pääse ihan ryteiköks ni. Mä aattelen yks, se on aika kaukana, joskus muistan tota tässäkin lähistöllä on ollu semmosia paikkoja mis on ihan lahopuuta nurin ja tämmösii. Ni et se on jo vaikee kulkee ja sit se on kauhee tieheetä. Et se on vähän et tollanen hoidettu talousmetsä on mun mielestä kaikkein paras. (3)

Joissain haastatteluissa korostui myös se, että metsänomistaja lähtökohtaisesti näki suojelunarvoisena virkistyskäytöllisesti arvokkaan metsän, monikäyttömetsän, ja koki, että virkistyskäyttö antaa tarkastelukulman myös luonnonsuojeluun.

Mun mielestä se menee et monikäyttö ja talouskäyttö siinä mielessä menee käsi kädessä et jos menee semmoseen metsään missä puusto on varttunutta mutta siellä ei oo tehty mitään hoitotoimia sen jälkeen kun se on uudistettu tai uudistunut niin ei sillä mitään virkistysarvojakaan ole. Et siel ei maanpinnalla mitään muuta ole kun vähän sammalta ja neulasia Tietyst joku hyönteistutkija voi sieltä jotain löytää ja arvostaa sitä kautta mut jokamies näkee et se on tiheikkö. (...) Ei siellä mitään kasva mut et heti kun siellä on tehty jotakin metsätalouden toimenpiteitä ni se se tavallaan tuo mukanaan niitä virkistysarvoja. Kyllä mun mielestä se talousmetsä ja se virkistysmetsä on aika lailla sama asia. (11)

5.2.2 Talouskäyttöön kelpaamattomien kohteiden suojele

Toisaalta haastatteluissa korostui ihmistoiminnan välttämättömyys luonnolle ja suojeleuarvon voimistuminen metsänhoitotöiden ansiosta, toisaalta metsänomistajat tarjosivat MetsäVasun suojeleluun luontokohteita, jotka olivat jostain syystä jääneet talouskäytön ulkopuolelle. Tällaisia olivat esimerkiksi vaikeakulkuiset ja vähäpuustoiset kallioalueet ja suot. Tämä korostaa samaa metsänhoidon näkökulmaa kuin halu suojelella hyvin hoidettuja metsiä, vaikka ehdotetut kohteet olivatkin hyvin erilaisia. Monet metsänomistajat kokivat – samoin kuin hoidettuja luontokohteita tarjotessaan –, että potentiaalista hakkuukohdetta ei ole mielekästä suojelella niin, että sen taloudellinen arvo heikkenisi. Puunkorjuun mahdollistamat maastonmuodot ja kasvillisuus olivat siis metsän tuottamia tarjokkeita, jotka muuttuessaan vaikuttavat metsänomistajan tekemiin valintoihin, mahdollisuuksiin ja rutiineihin. Metsäalue, jossa maasto ei tarjonnut metsänomistajalle metsänhoitotöille otollisia tarjokkeita, metsätyökoneiden kelpuuttamaa pohjaa tai pitkille hongille tilaa kaatua, nähtiin silloin luonnonsuojeleluun tarjokkeena ja mahdollisuutena.

Monet metsänomistajat toivat esille, että heidän suojeleluun ehdottamansa luontokohde oli jäänyt hakkuiden ulkopuolelle ja huolimatta siitä, kelpuutetaanko kohdetta hankkeeseen, se tulee suojeleluksi oma-aloitteisesti myös jatkossa. Monet näistä kohteista olivat jouto- tai kitumaata, joiden taloudellinen arvo olisi ollut pieni, mutta etenkin rehevien metsätyyppien alueella kuten lehdoissa kohteilla olisi ollut myös hakattavaa puuta ja tuottomahdollisuuksia. Haastateltavat toivatkin esille, että kielteinen suojelelu päätös voi vaikuttaa hakkuiden aloittamiseen, jos tulee yllättävää rahantarvetta. Vaikka kohteen helposti tunnistettavat luontoarvot kuten pähkinäpensaat säilyttäisiin kielteisestä suojelelu päätöksestä huolimatta, kohdetta voidaan muuten käsitellä metsänhoidollisesti muun metsäalan tavoin. Tehokkaasti metsiään talouskäytössä hyödyntävät metsänomistajat olivat kuitenkin jättäneet tiettyjä kohteita talouskäytön ulkopuolelle usein niiden hankalan hakattavuuden, esimerkiksi maaston kosteuden tai kallioisuuden, takia, joten kielteinen suojelelu päätös ei heidän kohdallaan vaikuttanut omatoimisen suojeleluun jatkuvuuteen.

5.2.3 Taloudellisen korvauksen merkitys suojelumotivaation syntymisessä

Haastatellut metsänomistajat kokivat suojelusta saatavan korvauksen⁴ lisänneen heidän suojeleinnokkuuttaan. Useimmissa tapauksissa lähtökohtana suojelehalukkuudelle oli nimenomaan halu säilyttää tietty kohde, mutta jotkut metsänomistajat näkivät suojelun vaihtoehtoisena elinkeinona metsätalouden rinnalla. Metsänomistaja voisi näin halutessaan kehittää elinkeinoaan luonnonhoidon suuntaan, jos siitä saisi kilpailukykyisen korvauksen. Metsiään taloudellisesti tehokkaasti hyödyntävät metsänomistajat tarjosivat suojeleluun kohteita, jotka useimmiten olivat aikaisemmin jääneet metsätalouskäytön ulkopuolelle hankalan sijaintinsa takia. Tästä johtuen korvauksen määrä koettiin yleensä mielekkääksi, sillä se nähtiin lisätulona sellaisesta kohteesta, joka ei muuten olisi tuottanut mitään. Rehevien metsätyyppien osalta myös suojelekorvauksen merkitys korostui, sillä näissä kohteissa olisi usein ollut enemmän hakkuu- ja tulomahdollisuuksia. Korvauksen tärkeys korostui myös siksi, että metsänomistajat kokivat sosiaalista painetta suojella tiettyjä esimerkiksi aktiivisessa virkistyskäytössä olevia alueita. Korvaus nähtiin myös symbolisena arvostuksena ja kannustimena: metsänomistajat kokivat tärkeänä, että suojelusta saa rahallisen korvauksen mutta korvauksen määrää ei nähty niin oleellisena.

Etenkin päätulonsa metsätaloudesta saavien kohdalla rahallisen korvauksen merkitys oli tärkeä, mutta sitä luonnehdittiin ”ekstrana” tai ”bonuksena”. Rahasta puhuttaessa korostui aiheen vaikeus: sen merkitystä helposti väheksyttiin ja suojeleumotivaation syntymistä selitettiin muilla tekijöillä. Metsänomistajat eivät myöskään halunneet korostaa taloudellisen korvauksen merkitystä siksi, että he olivat jättäneet kohteen suojelematta myös ilman mitään suojeleusopimusta ja aikovat sen myös jatkossa säilyttää. Kuitenkaan monikaan metsänomistaja ei tuonut esille kiinnostustaan suojella kohdettaan vapaaehtoisesti ilman korvausta esimerkiksi yksityisenä luonnonsuojelealueena, joten taloudellisen korvauksen rooli oli metsänomistajan suojelelupäätöksessä ollut varmasti merkittävä. Toisaalta jotkut toivat avoimesti esiin taloudellisen korvauksen merkityksen suojelehalukkuuden syntymisessä:

No silllee nyt aateltiin kun siin ei kuitenkaan oo silllee semmosia semmosia myytäviä puita. Ja sit aateltiin et jos siitä saa vielä rahaa jos siin ei tee mitään ni se on vielä helpompaa. Et ei voi olla helpompaa hommaa, kun ei tarvii

---

⁴ Suojelusta saatava korvaus määrittyi MetsäVasussa sekä kohteen luontoarvojen että menetettyjen puunmyyntitulojen mukaan. Kohde pisteytettiin luonnonsuojelebiologisten kriteerien avulla ja saatu pistemäärä kerrottiin puumäärän mukaan määrittyvällä eurokertoimella. Eurokertoimet määriteltiin hankkeessa myötäilemään vastaavien kohteiden suojelelusta muilla keinoin saatavia korvauksia. MetsäVasun korvaukset olivat noin 90 % esimerkiksi metsälain mukaisista suojelekorvauksista.

tehdä mitään. Koska mä oon huomannu kuinka hirvee duuni noissa on että vaikka uusissa pienissä taimissa. Mut kun sen tuolla itsestään antaa mennä ni ei tarvi tehdä mitään niin ei voi parempaa sopimusta oikeen ollakaan oikeestaan. (10)

5.3 Harrastamisen ja virkistyskäytön rutiinit

Aineiston mukaan metsien taloudellinen merkitys vaikutti merkittävästi siihen, miten metsänomistaja koki metsänhoidon ja virkistyskäytön yhteensovittamisen ja millainen ymmärrys hänellä oli ”hyvästä” tai suojeluarvoisesta metsästä. Metsänhoito oli monelle metsänomistajalle metsäsuhteen keskeisimpiä rakentajia ja metsänhoitokäytännöt rakensivat niitä tiedollisia argumentteja, joiden kautta metsänomistaja argumentoi myös metsien muuta käyttöä. Metsänomistajien metsäsuhde ja -tieto rakentuivat kuitenkin myös muiden henkilökohtaisten elämysten, kokemusten ja persoonallisten kiinnostusten sekä erilaisten vapaa-ajan harrastusten kautta. Puunmyyntitulojen lisäksi omat metsät tarjosivat metsänomistajille virkistyskäyttömahdollisuuksia sekä kotitarvepuuta, sieniä, marjoja ja riistaa. Nämä tekivät metsänomistajien metsäsuhteesta moniulotteisemman ja syvällisemmän kuin pelkän metsänhoidon kautta välittyvän metsäsuhteen.

H12b: No kyl me tota kyl me tota käydään ite siellä. Et musta se on mukava kävelykohde semmonen kiva kävellä siellä ja mennä siellä et siellä kyllä todella pystyy rauhoittumaan ja se on semmonen mukava metsäpaikka.

H12a: Ja suppilovahveroita tulee heti ku viittii vähänki kattoo ni alespäin ni siel on sieniporukoita. Nyt niit on kahtena vuonna ollu ihan valtavasti.

(...)

H12b: Monet on tästä et ne menee sinne lasten kanssa retkelle sinne ne haluaa et pienten eväitten kanssa menee sinne.

T: Joo joo... ni oliks se et siel on laavu?

H12b: Joo on laavu ja sit semmonen kivitakka oikein ja semmonen pöytä on, männyn kuusen alla on semmonen pöytä ja sit siel on kaiken maailman peikkoja ja muita kuule [naurua]

H2: Heikkohermonen sinne ku menee pimiällä ni lähtee karkuun.

Moni haastattelemani metsänomistaja perusteli MetsäVasuun ehdottamansa luontokohteen arvoa kohteen ahkeralla virkistyskäytöllä ja kohteen helpolla saavutettavuudella.

Metsäkohteet näyttäytyivät heille luonnon tutkailemisen, sienestyksen, marjastuksen, lenkkeilyn sekä muun harrastamisen tarjokkeina. Virkistyskäyttöön liittyi kiinteästi myös metsän kokeminen henkisenä ympäristönä: rentoutumis- ja lepopaikkana ja vastapainona muille arjen ympäristöille. Metsänomistajien suojeluun ehdottamat luontokohteet olivat usein talouskäytön ulkopuolelle jääneitä paikkoja, joissa heidän itsensä lisäksi retkeili lähialueen ihmisiä ja naapurustoa. MetsäVasun hankealueen sijainti ruuhka-Suomessa ja lähellä pääkaupunkiseutua voimisti metsänomistajien kokemusta virkistyskäytön huomioimisen tärkeydestä. Metsänomistajat olivat sekä itse halukkaita tukemaan lähiluonnon retkeilykohteiden säilymistä että kokivat sosiaalista painetta maillansa sijaitsevien luontokohteiden säilyttämiseen.

Tyyni ilma ku on ja kattoo sieltä korkeelta sinne alas ja ku puun varjot näkyy ni se on jotain et semmosta oikeen et oikeen niiku hermot lepää, semmonen rauhottumispaikka oikeen. (9)

No mutta nyt kuitenkin tää kolme hehtaaria mitä me nyt aateltiin siihen suojelujuttuun niin niin se on nyt et me ollaan nyt laitettu vähän et se ois nyt alueen virkistyskäytössä että mä nyt ajan takaa sitä et sinne vois mennä kaikki et se on semmonen hakkaamaton siisti metsäpohja ja muuta ja se tota alueen ihmisille olis semmonen virkistäytymispaikka et mää tein lapsille sinne semmosen röllimetsän (...) ja tehtiin laavu sinne ja semmonen et saa makkaraa paistaa (...) et se on muutenkin semmonen mukava paikka et sinne voi mennä et tos yks naapuri sano et se on semmonen hyvä että tässä näinkin lähellä on tommonen paikka et tuntuu niin ku syvämmällä metsässä vaik se on niin lähellä (...) ja kaikki risukoituu ja menee kamalaksi nuo metsät ku niitä hakataan ni ei siellä pysty kulkemaan ja muuta et tämmösiä mukavia paikkoja sit pitäis olla (12b)

Mun mielestä tuolla Lohjan seudulla just, kun ensin rakennettiin näitä teitä ja sit rakennettiin se moottoritie sinne Muurlaan ja sitten tota rakennuksia on rakennettu kamalan paljon ja sitten tota uusia asuntoalueita. Et sinnehän ei niin ku näitä virkistysalueita jää et se siinä huolettaa (...) Kuitenkin niin kaunis se järvi siellä ja on ollu tää arvokas kasvillisuus ja et ois niitä virkistysalueita ois pitäny säästää. (15)

Monet metsänomistajat kokivat ongelmaksi sen, että kriteerit huomioivat vain ekologiset tekijät, eivät esimerkiksi virkistyskäyttöä, minkä takia suojelukohteet jäivät ihmisten arjen

ulkopuolelle. Eräs haastatteleman metsänomistaja kuvailee suojeluun ehdottamiaan luontokohteita, jotka eivät kuitenkaan täyttäneet luonnonsuojelubiologisia kriteereitä:

Siel oli sekä että et osa kohteista semmosii mitkä on Etelä-Suomen hienoimpiii maisemi, kyllä ulkoilun kannalta ihan varmaa parhait mahdollisii mitä löytyy täältäkin seudulta ja on tietys aika aktiivisessa käytössäkin. Ja sit näit tälläsii mihin kukaan ei eksy et jonkun mielest on varmaan ihan tälläsii ryteikköi, ehkä nää todennäköisemmät kohteet. (4)

Suurin osa metsänomistajien suojeluun ehdottamista virkistyskäyttöpaikoista oli sellaisia, että niistä oli löytynyt myös kriteerien esittelemien luontotyyppeiden piirteitä. Metsänomistajat eivät siis ehdottaneet hankkeeseen kohteita pelkästään virkistysarvoihin nojaten, vaikka usein perustelivatkin kohteen arvon niillä. Ainoastaan muutama kohde oli hankevetäjän mielestä monimuotoisuudeltaan normaalia talousmetsää. Luonnonsuojelubiologisten kriteerien soveltamisvara antaa mahdollisuuden virkistyskäyttöarvojen huomioimiseen, mutta MetsäVasussa tätä ei ollut juurikaan käytetty, sillä kriteerit täyttäneitä kohteita oli löytynyt enemmän kuin mitä hankkeen rahoituksella oli mahdollista suojella. Metsänomistajat pitivät kriteereiden ongelmana sitä, että ne eivät huomioi niitä tekijöitä, jotka luonnossa metsänomistajan näkökulmasta ovat merkityksellisiä:

Et jos aatellaan ihan tavallist retkeilijää kulkijaa et se ei välttämättä näihin kohteisiin koskaan osu mistä nyt puhutaan. Mut jos sen pitäis olla tämmöst yhteiskunnallisesti enemmän vaikuttavuutta, ihan hyvin mun mielest vois olla joku systeemi sille et ois näit kauniisti hoidettuja mettiä. Et vois olla aika ykspuolistakin (...) Minust sil (virkistyskäytöllä) on et mä väitän et ihan tämmöset luonnonsuojelualueet. Nehän on jo aika hyvin haravoitu ja ne hoituu jotain muuta kautta. Et pitäis olla vähä tämmösein kevyempien kriteerien alla. (4)

Virkistyskäyttöä koskevat argumentit olivat keskeisimpiä niillä metsänomistajilla, joilla omiin metsiin ei kohdistunut minkäänlaisia taloudellisia odotuksia. Metsätiloillaan kesämökkeilevät tai kotiansa ympäröivän tonttimetsän omistajat kokivat metsissään tärkeimmiksi virkistyskäyttö- ja maisema-arvot. He olivat siis erityisen valppaita virkistyskäytön tarjokkeille. Etenkin kaupunkilaismetsänomistajien arkisia metsäkokemuksia ja -rutiineja heijastivat mökkeilyn ja harrastamisen käytännöt, jotka merkityksellistivät metsää sekä antoivat siihen havainnointinäkökulman. Omien harrastusten ja luonnontutkailun kautta

metsäluonnon monimuotoisuuden suojelu oli selvemmin tietoinen valinta ja useat haastattelemani metsänomistajat näkivät metsiensä luontoarvot itsearvoisina, eivät vain monimuotoisen metsän virkistysarvoina. Luonnonsuojelun nivoutuessa kiinteästi metsänomistajien vapaa-ajan rutiineihin ja harrastuksiin myös suojelun käytännöt oli helpompi sisäistää. Metsänomistajat olivat myös tietoisesti lisänneet metsiensä luonnonarvoja esimerkiksi raivaamalla tilaa harvinaiselle kasvillisuudelle. Metsillä oli mökkeilijä-metsänomistajille yleensä melko vähän taloudellista merkitystä, ja vaikka esimerkiksi hakkuumahdollisuuksia olisi ollut, he eivät olleet halunneet hakkauttaa metsiään. He kokivat oman arvomaailmansa ja yhteiskunnan metsäpolitiikan suhteen osittain ristiriitaiseksi. Moni kritisoi vallitsevaa metsikköjen hoitoon perustuvaa metsienkäsittelyä, etenkin ”moton” tekemiä avohakkuuta vastustettiin ja omien metsien pienet hakkuut haluttiin teettää metsurityönä. Nämä metsänomistajat olivat poimineet metsistään tarpeen mukaan isoimpia puita ja jättäneet pienimmät kasvamaan, jotta metsämaisema ei juuri muuttuisi ja puusto säilyisi moni-ikäisenä.

Metsänomistajalle metsä näyttäytyi erilaisena eri aikoina ja eri elämäntilanteissa. Niin yhteiskunnalliset muutokset kuten metsänomistajan oma muutos vaikuttivat merkittävästi metsän tarjokedynamiikkaan. Metsänomistajan elämän aikana hänen tapansa hyödyntää ja käyttää metsää muuttuvat. Toisaalta myös metsä ja suomalainen metsienkäyttö yleensä muuttuvat ja siksi metsä ”tarjosi” eri aikoina erilaisia asioita. Metsänomistajalle metsän tarjokkeet avautuivat toisin hänen katsellessaan kalliolta saunan jälkeen auringonlaskua kesälomalla kuin talvikuukausina työkiireiden keskellä. Monelle metsänomistajalle esimerkiksi eläkkeelle jääminen oli avannut ikään kuin uuden tarjokkeiden paletin: asioita, joita aikaisemmin ei ollut aikaa tai energiaa havainnoida. Samoin stressaavissa elämäntilanteissa, kiireisenä tai surullisena, metsänomistaja ei ”saanut poimittua” tuttuja tarjokkeita metsistään: *”äiti on sen kans verran raskas hoidettava välillä ainakii et tota mä en jaksa et ku mä pääsen tänne ni mä mielelläni olen sit vaan käsitöiden parissa”*. Tarjokedynamiikkaan kuuluvat *taustarytmit* osoittivat myös metsän sosiaalista rytmiä, siitä havainnoituja tarjokkeita. Monen metsänomistajan puheessa metsä näyttäytyi erilaisina tarjokesuhteina vuodenajasta riippuen. Talvella metsä tarjosi hiihtoladut, kesällä lenkkipolut. Eräs metsänomistaja kertoo suojeluun ehdottamastaan, tosin hylkäyksen saaneesta, kohteestaan:

Siel on ne kukat et siel on hyvin paljon valkovuokkoja. Et se on aivan ihana keväisin ku se on valkoinen koko metsä ja sitten niitä orkideakasveja ja sitten myöskin lehdokkeita, sinivuokkojakin on. (15)

5.4 Tarjokkeet aistikokemuksina

Herkistyminen tietynlaisille, niin virkistykseen kuin metsänhoidon, tarjokkeille ja niiden havaitseminen olivat vahvasti aistikokemuksia: tunnettuja, haistettuja, nähtyjä, maistettuja. Fyysisten kokemusten merkitys tarjokkeiden esiin nousemiselle oli siis suuri. Aistihavaintojen synnyttämät merkitykset läpäisivät erilaisia rutiineja, luonnon käytön tapoja ja niiden kautta syntyneitä arvostuksia. Metsänomistajat perustelevat monessa tapauksessa luontokohteidensa arvoa kohteiden kauneudella ja pitivät kohteen esteettisyyttä tärkeänä suojelukohteita valittaessa. Kauneus ei kuitenkaan ollut irrallinen merkitys, jonka metsänomistajat tiettyihin kohteisiin liittyivät, vaan nivoutunut rutiineihin erilaisissa käytännöissä: luonnon seuraamisessa, retkeilyssä ja muissa havainnoinnin muodoissa. Esteettiset merkitykset olivat siis yksi käytännöllisen luontosuhteen ilmentymä, yksi metsänomistajan koko ruumillaan ja kaikilla aisteillaan tehtävän havainnointityön tulos. Esteettiset argumentit eivät siis olleet irrallaan metsänomistajan rutiineista tai käytännöistä, vaan ennemminkin niiden tulos. Myös ne metsänomistajat, joiden tarjoama luontokohde oli otettu mukaan hankkeeseen ja sitä kautta suojeluun, perustelivat kohteidensa arvokkuutta muuten kuin luonnonsuojelubiologisin kriteerein, usein juuri estetiikan kautta: merkittävää oli se, miltä kohde näyttää.

Kyllä joo kyl siihen liittyy et kyl mä pikkupojast asti siel useempaa kertaa vuodessa vuosittain aina tuli käytyä ja kamera mukana ja monet valokuvat sieltä ottanu sitten eri eri vuodenaikoina sitten. Se näkymä sieltä sinne järvelle, se maisema et se viehättää. (5)

Esteettisiä merkityksistä puhuttiin sekä virkistyskäytön että metsänhoidon rutiinien yhteydessä ja niillä osoitettiin kohteen suojelullista merkittävyyttä.

Kyllä ne kyl mä uskosin et ihmiset osaa kaunista maisemaa esimerkiks arvostaa. Siis sehän ei vaadi oppiarvoja vaan siis kauneus on katsojan silmässä et siinä mielessä kyllä. Tietysti asiat vaihtelee sillä tavalla että esimerkiksi suolammikko, että toinen nyt pitää sitä kauniina ja toinen ei ja ku aattelee sillä tavalla. Mut kyl mä nyt uskoisin sillä tavalla et tää iso suojelualue mikä meil nyt on mitä se on kymmenen hehtaaria jos se ois hakattu ni kyllä se omaankin silmään vähän karulta näyttää varsinkin kun se uudistaminen kestää sen mitä kestää... et ei se oikein. (11)

Usein kauneusarvoja perusteltiin jaettuina kokemuksina eli koettiin, että yhteisössä jaetut käsitykset tietyn luontokohteen kauneudesta lisäsivät sen suojelullista merkittävyyttä. Esteettisten arvojen korostuminen ei kuitenkaan tarkoittanut, että luonnonsuojelubiologiset kriteerit eivät olisi näissä kohteissa olleet edustettuina. Monet metsänomistajat myös kokivat, että kriteerien täyttämät kohteet eivät ole kauniita, sillä ne ovat usein metsänhoitotoimenpiteiden ulkopuolelle jääneitä kohteita. Toiset pitivät tätä ongelmana eli suojelun ei koettu hyödyttävän esimerkiksi kohdetta virkistytymiseen käyttäviä ihmisiä.

Mut ne (kriteerit) ei taas välttämättä et jos mää haluan itelleni mielestäni kaunist maisemaa, kaunist ympäristöö, ni nehän ei välttämättä ole niitä mitä haetan. Mut se et ensinnäkin osais tunnistaa sen ja sit syntyis semmonen halu. (4)

Toiset metsänomistajat sen sijaan erottivat virkistysarvon ja suojeluarvon toisistaan ja näkivät kohteiden palvelevan ensisijaisesti monimuotoisuutta, eivät ihmisen silmää. Jälkimmäinen oli vahvasti kriteerien edustaman asiantuntijatiedon läpäisemä merkityksellistämisen tapa: luonto on arvokas nimenomaan biologisen monimuotoisuutensa ansiosta, ei metsän käyttötapojen, metsänomistajien rutiinien tai käyttäjän estetiikantajua miellyttävien piirteiden takia.

5.5 Ylipaikalliset kriteerit paikallisen suojelun toteuttamisessa

Hanke-alueen paikallinen luonto fyysisine piirteineen tarjosi ympäristön metsänomistajien tarjokkeiden havaitsemiselle, keräämiselle ja merkityksellistämiseksi. Yksi Metso-kriteeristön ongelma oli sekä haastattelemieni metsänomistajien suojelutoiveiden että hankevetäjien näkemyksen mukaan sen ylipaikallisuus: sen lisäksi, että kriteereillä oli ongelmia kohdata metsänomistajien kokemuksellista ja sosiaalista elämissä maailmaa, suojeluvaihtelua ja arjen käytännöistä nousevia merkityksiä, kriteerit eivät kaikin osin kohdanneet MetsäVasun hankealueen ekologiaa. Samat kriteerit on laadittu kattamaan lähes koko Suomi Lappia lukuun ottamatta ja Lohjan seudun alueelliset harvinaisuudet eivät välttämättä olleet valtakunnallisesti harvinaisia elinympäristöjä. Kriteerien valtakunnallinen ”universaali” luonne teki niistä jossain määrin kankeita ja paikallisiin olosuhteisiin sopimattomia.

Kriteerien kautta elinympäristöjen edustavuus määrittyi niiden edustavuudella suhteessa koko Metso-Suomeen, ei kohteen monimuotoisuuden paikallisella edustavuudella.

Haastattelemani kriteeriasiantuntijan mukaan Metson luonnonsuojelubiologisista kriteereistä on pyritty tekemään niin yleispätevät, että niitä voitaisiin hyödyntää toimivasti koko Metso-alueella. Hänen mukaansa kohteiden valinnoissa korostuu aina jokaisen hankkeen paikallisen kriteerien soveltajan asiantuntemus.

Miten ne sit priorisoituu jollakin alueella keskenään ne tarjotut kohteet ni siinähan tarvitaan niin ku sitä alueellista näkökulmaa, sitä alueellista asiantuntemusta. Et niitähan ei suoraan löydy sieltä kriteereistä tai sitten niistä lisäkriteereistä et ne ehkä täytyy eri alueilla painottaa eri tavalla. Et kyl must et olettais in et ne on sovellettavissa mutta senkin osaa sitten sanoa soveltajat jotka on muualla käyttäny [naurua]. (kriteerityöryhmän jäsen)

Kriteerit eivät MetsäVasussa osoittaneet joustavuuttaan ja suojelun ulkopuolelle rajautui paikallisesta näkökulmasta myös ekologisesti suojelunarvoisia kohteita. Ainoastaan muutama metsänomistajan tarjoama luontokohde oli hankevetäjän mukaan normaalia talousmetsää, jossa tosin oli esimerkiksi runsaaseen virkistyskäyttöön liittyviä arvoja. MetsäVasussa suojeltaviksi etsittiin viittä Metso-työryhmän määrittelemää monimuotoisuuden kannalta tärkeää elinympäristöä, joita varten kriteerit oli laadittu. Metsänomistajien puheesta nousi esille, että MetsäVasun käytännön työssä kriteereistä löytyi jonkin verran joustoa Metson elinympäristötyyppeihin kuuluvia luontokohteita tarkasteltaessa, mutta sen sijaan kriteerit jättivät toiset elinympäristöt ulkopuolelleen.

Kriteerien täyttymättömyys tuli MetsäVasussa esille esimerkiksi rantalehtojen kohdalla. Lohjan seudulla rantalehtoja ja metsäluhtia koskevat kriteerit osoittautuivat liian tiukoiksi ja sopivia kohteita ei hankevetäjän mukaan löytynyt. Vaikka hankealueella on paljon vesistöjä, ne ovat kuitenkin lähes kokonaan säännösteltyjä ja kriteerien vaatiman luontaisen tulvavytmin alueita ei löytynyt. Myös kangasmetsät, joissa oli lehdon piirteitä ja lehtokasvillisuutta, jäivät hankesuojelun ulkopuolelle. Luonnonsuojelubiologiset kriteerit painottuvat reheviin metsätyyppeihin ja karut metsä- ja suotyypit jäivät suojelun ulkopuolelle. Esimerkiksi luonnontilaisia rämeitä tarjottiin MetsäVasussa suojeltaviksi, mutta ne eivät kuulu Metson suojeltaviin luontotyyppisiin. Tämä korostaa rämeiden paikallista harvinaisuutta ja valtakunnallista yleisyyttä: esimerkiksi Pohjanmaalla rämeitä on paljon ja niitä ei siksi pidetä Metson avulla tavoiteltavina suojelukohteina. Monet metsänomistajat perustelivat luontokohteidensa arvoa juuri niiden poikkeavuudella ympäröivästä metsäluonnosta.

Se on jotenkin et heti ku siihen nousi ni tuli semmonen vaikutelma et ihan ku ois menny Lappiin. Et se oli semmosta tota jäkäläpohjaista maastoa että se on semmosta kituliasta männikköä ja se oli niin jyrkkä raja et se ois tota ollu sikäli helppo määritellä sen alueen rajat. (11)

Metson määrittelemät merkittävät luontotyytit eivät kaikilta osin kohdanneet metsänomistajien elämismaailmaa, eivätkä metsänomistajat siksi pitäneet niiden suojelua niin tärkeänä kuin esimerkiksi maisemallisesti tai virkistyksestä arvokkaiden metsien. Lohjan seudun monin tavoin poikkeuksellinen luonto tarjosi metsänomistajille asioita ja ilmiöitä, joihin kriteerit eivät vastanneet. Lohjan seutu on yksi Suomen lehtokeskuksista ja kalkkikalliokeskuksista. Lisäksi siellä elää monia uhanalaisia lajeja ja siellä on tavattu monien eteläisten lajien pohjoisimmat sekä pohjoisten lajien eteläisimmät esiintymät. Lohja on lähellä pääkaupunkiseutua ja lisäksi luonto ja erityisesti järvet ovat houkuttelevat seudulle paljon mökkiläisiä, joten sinne kohdistuu paljon maankäyttöpaineita. Alueen kuntien maanomistus ja samalla myös luonnonarvot ovat pirstoutuneet, mikä tuo suojeluun erityispiirteensä. Metsänomistajille Lohjan seudun luonnon erityispiirteet kuten harjut näyttäytyivät Metson luontotyyppinä konkreettisimpina ja siksi niiden suojelu koettiin tärkeäksi. Harjut ja niiden säilyttämisen tärkeys kiinnittyivät metsänomistajien elämismaailmaan myös siksi, että niiden ja näin koko paikallisen luonnon erityisyyden koettiin olevan uhattuna esimerkiksi Lohja-Muurla -moottoritien rakentamisen takia.

Enemmän mitä vois suojella ois just tämmösiä niin ku, siinä kylässä on hirveesti tämmösiä hiekkakuoppia et niitä harjuja vois enemmän suojella. Et se on älytöntä et viedään hiekkaa johki pois sieltä et sitä ei ikinään tuu sinne tilalle. Et sit ne on semmosia tasasia lättöjä kakkuja. Et niitä vois niin ku enemmän yrittää ruveta suojella. Et siel on niin ku aika, se on aika hyvää bisnestä varmaan jollekin maanomistajalle jos siellä on kauheesti hiekkaa. Mutta se ärsyttää koska ne rekat ajaa sit ne ajaa yötä päivää sitä hiekkaa et vuosikautia siis (...) Mut kato siel on just siel on Lemminkäinen, Rudus ja mitä niitä on kaikkii, kuka niistä firmoista tietää. Mut et kaikilla omat isot hiekkakuopat siellä ja sit sitä rekkaa (...) Että kyllä kylän rikkain mieskin sehän on varmaan myyny jo miljardi kuutiota ainakin sil on yks, kaks, kolme isoo kuoppaa se on tehny sinne. Ne ei oo mitään pieniä kuoppia (...) Mut on se älytöntä sit. Sellaselle äijälle pitäis jotenkin saada tolkutettuu tätä asiaa (suojelua) et meidänkin kohteet on aika pieniä ja ne nyt säilyy muutenkii. Mut et tommoset jotka ei yhtään niin ku ajattele sitä häiriönä tai et ei ne ymmärrä sitä tai ei ne välitä. Se on niin helppoo et ne vaan tekee sopimukset ja sit ne

vaan kaataa puut. Sit ne on aika röyhkeitä ne semmosetkin äijät et meidän isä kuoli ni se oli varmaan kaks viikkoo sen jälkeen ku ne kysy että joko te nyt myytte et kiinnostaa. Ni me sanottiin et me otetaan sit yhteyttä. (...) Koko ajan haluis ostaa enemmän ja enemmän mut ei kaikki oo kaupan. (10)

Et niin ku suomalaiset ei oikein ymmärrä sitä et miten kallis ja arvokas se luonto on ja sitä luontoa pitäis säilyttää. Ni sama tuollakin kun noita teitä rakennetaan Lohjallakin ni se Lohjanharju. Se on juu ihan myllätty et siel ei oo harjua enää ja se oli kuitenkin ehkä Lohjan tärkein nähtävyys ja virkistysalue myöskin. (15)

Kriteerien ylipaikallisuuden ongelmat näkyivät myös MetsäVasun hankealueen sisällä, sillä hankealueen kuntien luonnon sisäinen vaihtelevuus on huomattava. MetsäVasun hankealueella lehdot ja runsaslahopuustoiset kangasmetsät olivat suojeltavista luontotyypeistä merkittävimmissä osassa. Hankevetäjän mukaan lehtoja koskevat biologiset kriteerit täyttyivät hankealueen eteläosissa kuten Karjalohjalla ja Sammatissa, mutta karumpien metsätyyppien Vihdissä, Karkkilassa ja Nummi-Pusulassa kriteerit täyttäviä kohteita oli vaikea löytää. Moni metsänomistaja oli suojelua harkitessaan nimenomaan pohtinut oman kohteensa monimuotoisuutta suhteessa ympäröivään metsäluontoon ja kokenut kohteensa olevan paikallisesti arvokas. Eräs vihtiläinen metsänomistaja kertoi, että suojeluperuste syntyi nimenomaan sen perusteella, että hän tiesi, ettei Vihdin metsistä ”oppikirjakohteita” tai hänen kohdettaan arvokkaampia kohteita löydy. Kriteerit eivät kuitenkaan huomioineet kohteen arvoa paikalliselle monimuotoisuudelle tai sen edustavuutta verrattuna ympäröivään luontoon. Metso-suojelua ei siis toteutettu niin, että tietyllä luontoalueella olisi säilynyt mahdollisimman monenlaista luontoa ja erilaisia luontotyyppisiä, vaikka tämä paikallisen luonnon monimuotoisuudelle olisi ollut tärkeää.

Luontotyyppien harvinaisuuden erot paikalliselle ja valtakunnallisella tasolla näkyivät myös toisinpäin. Lohjan seudulle tyypillisiä kallioalueita saatiin rajattua hankesuojelun ulkopuolelle tulkitsemalla niitä koskevia kriteerejä tiukasti. Näin pystyttiin takaamaan metsänomistajien tasavertainen kohtelu, sillä kriteerien joustavampi tulkinta olisi laajentanut suojelun piiriin kelpaavien kohteiden määrän niin suureksi, että hankerahoitus ei olisi riittänyt suojelusopimusten kustantamiseen.

Ne kalliot ku siin lammen rannassa ni sillan hän oli sitä mieltä et siel ois oikeen nätti semmonen mis on katajaa ja kitukasvusta mäntyy. Mut et hän

sano et se periaatteessa vois olla mut niit on täällä niin paljon et yheltä ei voi ottaa et pitää sit olla niiku muillakin, Et ainoastaan jos tää pähkinäpensaslehto otetaan ni sen vois liittää niiku liitteeks et nyt ku me saatiin tää niiku näin isoks alueeks ni me jätettiin se sitte. (9)

5.6 Suojelun synnyttämät tarjokesuhteet ja käytännöt

Yksi keskeinen tekijä metsänomistajien suojeluehdotusten ja luonnonsuojelubiologisten kriteerien kohtaamattomuudessa oli metsänomistajille toisten suojeluohjelmien kautta syntyneet käsitykset, arvostukset, jopa käytännöt. Moni metsänomistaja perusteli suojeltavaksi ehdottamansa luontokohteensa arvoa aiemmissa luonnonarvokartoituksissa löydettyillä tekijöillä. Metsänomistajat olivat siis prosessoineet aikaisemmin saamansa asiantuntijatiedon osaksi omia tarjokesuhteitaan, tietoaan sekä omia metsänkäytön rutiinejaan ja perustelivat kohteiden arvoa sillä: kohteiden ”virallisesti” osoitetut luonnonarvot rohkaisivat metsänomistajia ottamaan yhteyttä metsänhoitoyhdistykseen ja vahvistivat heidän omia näkemyksiään kohteiden erikoisuudesta. Lohjan seudun luonto on erittäin tutkittua, joten monella metsänomistajalla oli kokemusta erilaisista kartoituksista ja -selvityksistä. Sekä metsälain, luonnonsuojelulain, kaavojen suojelumerkintöjen, ympäristötukikohteiden ja Metso-kohteiden luontokohteet valitaan luonnonsuojelubiologisin kriteerien, tosin toisistaan poikkeavin kriteerein. Suojelukeinojen laaja valikoima ja niiden toisistaan poikkeavat ehdot aiheuttivat metsänomistajissa hämmennystä. He myös kokivat suojeluohjelmien toisistaan poikkeavat sisällöt ristiriitaisena viestinä yhteiskunnalta silloin, kun heidän oma-aloitteista suojeluhaluaan ei tuettu ja kohde ei Metson luonnonsuojelubiologisten kriteerien täyttymättömyyden vuoksi kelvannut suojeluhankkeeseen. Myös ristiriita kriteerien ja metsänhoitoyhdistyksen muiden vaatimusten ja niiden synnyttämien rutiinien vaikeutti metsänomistajia suojelemaan luontokohteitaan.

Metsänomistajan tieto ei siis ollut vain subjektiivista, omaan kokemukseen liittyvää tai sosiaalisessa toiminnassa syntynyttä, vaan tieto rakentui myös tieteellisen tiedon pohjalta ja vuorovaikutuksessa sen kanssa. Vaikka metsänomistajia kannusti suojeluun asumisen ja elämisen myötä syntynyt kokemus metsistä, he kuitenkin vetosivat toisiin suojeluohjelmiin ja tieteelliseen tietoon, jos kokivat niiden tukevan omia MetsäVasuun liittyviä suojelutoiveitaan ja -tavoitteitaan.

Metsänomistaja kohtasi asiantuntijatiedon ja tieteellisen tiedon useimmiten median kautta. Mediasta saatu tieto edusti abstraktia ulkoista tietoa, joka osaltaan rakensi metsänomistajien paikallistietoa ja jonka he joko omaksuivat osaksi omaa tietokäsitystään tai torjuivat sen käytännöllisen henkilökohtaisen tietonsa avulla ”vääränä” tietona. Vaikka median välittämä, usein tieteellinen tieto olikin keskeinen metsänomistajien tietoa rakentava osatekijä, sen oli saatava käytännön tiedon hyväksyntä, sulaututtava jossain määrin metsänomistajan elämismaailmaan ja arjen rutiineihin, saavuttaakseen paikkansa osana metsänomistajien tietoa.

Myös erilaiset suojeleohjelmat ja -kartoitukset olivat rakentaneet metsänomistajan tietoa. Esimerkiksi Nummenjoen-Pusulanjoen viljelylaakso on nimetty valtakunnallisesti arvokkaaksi kulttuurimaisemaksi, minkä eräs haastattelemani metsänomistaja toi esille suojeletoiveensa taustana. Hänen näkemyksensä mukaan maisema-arvoilla tulisi olla sijaa myös Metsossa, sillä myös maisemia on arvotettu asiantuntijatiedon perusteella, eivätkä maiseman kauneus ole siksi vain henkilökohtainen kokemus. Lisäksi MetsäVasun hankealueella oli tehty arvokkaiden kallioalueiden kartoitus ja monen metsänomistajan tarjoama kohde oli näissä kartoituksissa todettu arvokkaaksi joko alueellisesti tai paikallisesti. Nämä kohteet oli usein määritelty metsänhoitosuunnitelmassa maisemametsiksi. Metsänomistajat kokivat myös ristiriitaisena esimerkiksi sen, että paljon puhutun ja tunteita herättäneen liito-oravan elinalueita ei MetsäVasun kautta ollut mahdollista saada suojeleluun.

Kriteerien suhde muihin suojelekriteereihin kuten metsälain kriteeristöön nostaa esille metsänomistajien tasavertaisuuden. Hallinnon näkökulmasta tasavertaisuutta katsotaan lähinnä tietyn suojelejärjestelmän sisällä ja sen koetaan toteutuvan, jos metsänomistajat saavat tämän järjestelmän sisällä tasavertaisen kohtelun. Metsän kriteerien suhde muihin kriteereihin aiheutti monissa metsänomistajissa sekaannusta. Etenkin niissä tilanteissa, joissa heidän mielestään arvoton kohde oli ”pakkosuojelelu” metsälain nojalla, mutta heidän MetsäVasu-hankeeseen ehdottamansa luontokohde ei täyttänyt luonnonsuojelebiologisia kriteerejä eikä siksi heidän omasta aloitteestaan tullut suojeleluksi. Monille metsänomistajille eri suojelelu menetelmät ja niiden välinen suhde oli kuitenkin epäselvä eikä kukaan esimerkiksi tuonut esiin epätasa-arvoisuutta eri menetelmien välillä. Kyse on siis vahvasta sektoripolitiikasta: sen lisäksi, että esimerkiksi metsätalouden tukeminen ja metsiensuojelelu tukeminen ovat monelta osin eriytyneet omiksi lohkoikseen, myös metsiensuojelelusektorin sisällä eri suojeleluohjelmat ovat eriytyneet. Eräs metsänomistaja kuvaili metsässään sijaitsevia metsälakikohteita:

Yks on semmonen rehevä puronnotko ja toinen on semmonen jyrkkä kallionalus. Molemmat kasvaa aika tiheet kuusikkoo. Ja sit on yks semmonen, jaa-a... aika pieni oisko se nyt sit joku räme vai mitenköhän se luokiteltais sitte. Mut niis ei nyt sit kasva muuta ku muutama karpalo pystyssä ja se on sitten näköjään arvokas. (6)

Metsälain kriteeristön ja Metso-kriteerien välisenä ongelmana voidaan pitää Metso-kriteeristön väljyyttä suhteessa metsälakikriteeristöön: metsälakikriteeristö on Metso-kriteeristöä tiukempi, mikä voi johtaa siihen, että määräaikaisesta Metso-kohteesta, esimerkiksi luonnonarvokaupan sopimuskohteesta, voi vapaaehtoisen suojelun ja suojeluarvojen lisääntymisen seurauksena tulla lakikohde, jolloin suojelu muuttuu metsänomistajalle pakolliseksi. MetsäVasussa mukana olleiden metsänomistajien haastattelujen perusteella suurin osa metsänomistajista haluaisi jatkaa suojelua myös kymmenen vuoden sopimusajan umpeuduttua, mutta uskoisin myös silloin vapaaehtoisuuden olevan keskeisessä asemassa. Haastatteleman kriteerityöryhmän jäsen ei nähnyt metsälain ja Metson kriteeristöjen suhteessa ristiriitaa:

En mä nää siinä mitään ristiriitaa et ne on kaks järjestelmää. Ja järjestelmän sisällä täytyy olla selkeä suunta mikä just näitten kriteereitten kautta tulee. Et se tietysti. Niin ku kyllähän noitten kriteerien sit pitäis toimii, et käytännössä sellasta tilannetta ei oo tullu. Et niittenhän pitäis toimia sillä tavalla, et jos todella kohteita on niin paljon, et joudutaan karsimaan, ni ikään kuin kuin se oikeudenmukainen kohtelu tulee. Et en tiedä onks täs nyt tasapuolisuus tai tasa-arvo ees niin ku mielekäs kaikissa mittakaavoissa niin ku ajatus, mut et se niin ku, et että tota metsänomistajia kohdellaan oikeudenmukaisesti. (kriteerityöryhmän jäsen)

Metsälain ja Metson kriteeristöjen eroavaisuus nostaa lisäksi kysymyksen taloudellisen korvauksen epätasa-arvoisuudesta. Esimerkiksi metsälain lehdolle asetetut suojelukriteerit ovat monimuotoisuuden osalta tiukemmat kuin lehtoja koskevat Metso-kriteerit ja näin luonnonarvokaupan sopimuksen tehnyt metsänomistaja saa korvauksen vähemmän monimuotoisen kohteen suojelusta kun taas metsälakilehdon suojelusta metsänomistaja ei saa korvausta, jos kohteen pinta-ala jää pieneksi. Ympäristötuen myöntämisen edellytyksenä on, että suojelualan hakkuuarvo on yli 4 000 euroa tai yli neljä prosenttia hakijan saman kunnan alueella omistamien kaikkien metsien hakkuuarvosta (Metsänhoitoyhdistys 2006). Kriteerityöryhmän jäsenen mukaan Metsossa pyritään muodostamaan esimerkiksi

lehtojensuojelukohteita, joissa suojelun ytimen muodostaa luonnonarvoiltaan edustavampi metsälakikohde ja sitä ympäröi luonnonarvokauppakohde. Suojelupinta-alan kasvaessa myös Metso-alueen luonnonarvot voivat nousta ja siitä tuleekin metsälakikohde. Tämä voi jossain tapauksissa johtaa siihen, että vapaaehtoinen suojelu aiheuttaa metsänomistajalle taloudellisen tuen menetyksen, kun hän ei enää saa metsälain mukaan suojelukorvausta, jos ympäristötuen ehdot eivät täyty.

5.7 MetsäVasu ja kriteerit uusien käytäntöjen synnyttäjinä

Haastatellut metsänomistajat olivat lähes poikkeuksetta tyytyväisiä hankkeen toimintaan, kohdettaan koskevan tarkastelun ja sopimusprosessin etenemiseen. Myös ne metsänomistajat, joiden kohde jäi hankkeen ulkopuolelle, pitivät hanketta onnistuneena. Metsänomistajien melko kriittikön suhtautuminen myös Metso-kriteeristöön johtui varmasti suurelta osin metsänomistajien yleisestä tyytyväisyydestä Metso-ohjelmaan ja MetsäVasuun. Aineisto tukee vahvasti Metson etuna pidettyä metsänomistajalähtöisyyttä: haastattelemilleni metsänomistajille suojelun vapaaehtoisuus, omistusoikeuden säilyminen, taloudellinen korvaus ja määräaikaisuus olivat tärkeitä. Vapaaehtoisuuden ja omistusoikeuden säilymisen voitiin myös nähdä vähentävän korvausvaatimusta.

Hyvä hankehan tää on ku tää on vapaaehtoinen sinällänsä koko Vasu-projekti. Et aina kun suojelu perustuu vapaaehtoisuuteen ni se on paljon toimivampia ja tota se on niiku. Sivumennen sanottuna kyl jokaisessa metsänomistajassa on, mä uskon, aika paljon luonnonsuojelijaa kunhan hän saa tehdä sen niiku omilla ehdoilla eikä ku siihen tulee sana pakko mukaan ni sit se voi vähän muuttuu niiku hankalammaks. (6)

Joo se ois ihan hyvä mä voisin hyvin myydä sen et joku homma säilyy et must siitäkin pitäis saada korvaus. Eikä et ihan tämmönen pakkosuojelu ni, on tää on paljon inhimillisempi tapa et sillon ne ihmisetkin kokee sen tärkeemmäks. Et siin vaiheessa ku sanotaan et toi ja toi menee suojeluun ni siel tahtoo yleensä motot olla ennen ku suojelijat kerkee. (4)

Joo kyl se niin ku tuntuu et se tuntuu reilummalta ku et jos ilmoitetaan et tää alue on nyt rauhotettu ja korvaukset saattaa tulla joku päivä ja siin. Jotenkin tuntuu semmoselta mystiseltä se se pakkokeinojen käyttäminen et niil on semmonen paha kaiku. En tiedä onko se vieläkin. Ja siinä mielessä et tää

antaa nyt jonkun verran itse mahdollisuuksia vaikuttaa siihen miten se rajaus tehdään ja käytännön toimet. (11)

Joo täs on niin ku semmonen reilun pelin henki et metsänomistaja tietää koko ajan mitä tapahtuu seuraavaksi ja kuka siellä metsässä toimii. Et nyt arvioidaan ja nyt tarkastellaan löytyykö tässä listalla mainittuja lajeja joiden perustella esimerkiksi se rauhotuskauppa onnistuisi. (11)

Monen metsänomistajan kohdalla metsänhoitoyhdistyksen mukanaolo vahvisti kriteerien mielekkyyttä ja uuden tiedon omaksumista. Metsänhoitoyhdistystä pidettiin ammattitaitoisena ja koettiin, että yhdistyksen toimesta saadaan parhaimmat kohteet valittua, eikä kohteiden valintaperusteita tai valittuja ja hylättyjä kohteita juurikaan kyseenalaistettu. Isolle osalle metsänomistajista metsänhoitoyhdistys oli keskeinen yhteistyötaho, josta saatuja metsänhoitoneuvoja noudatettiin. Metsien monimuotoisuutta tai esimerkiksi metsien moni-ikäisyyttä koskeva tieto ei muuta metsänomistajan käsityksiä, vaan jää esimerkiksi luontojärjestöjen esittämäksi ristiriitaiseksi informaatioksi, ennen kuin metsänomistajien luotettavana pitämä ja heidän sosiaaliseen ympäristöönsä kiinteästi kuuluva taho kuten metsänhoitoyhdistys esittelee asian ja tieto näin vahvistuu osaksi metsänomistajan rutiineja.

Avainhenkilöitä onnistuneen hankkeen rakentamisessa olivat hankkeen vetäjät, joiden toiminta sai metsänomistajilta paljon kiitosta. Kuten kaikessa yhteistoiminnassa, myös metsänhoitoyhdistyksen ja metsänomistajan välisessä yhteistyössä on kysymys luottamuksen rakentamisesta. Esimerkiksi metsänhoitoyhdistyksen aluevastaavat olivat monelle metsänomistajalle ns. luottohenkilöitä, jotka tunsivat heidät ja heidän metsänsä. Näyttää siltä, että hankkeen vetäjinä toimineet ihmiset olivat saaneet rakennettua luottamuksen sekä niiden metsänomistajien, jotka tavallisesti ovat paljon metsänhoitoyhdistyksen kanssa tekemisissä, että myös niiden, joille metsänhoitoyhdistys on edustanut omien arvojen ja käytäntöjen vastaista ”takaperoisuutta” ja liiallista hakkuuinnostusta.

Uusien käytäntöjen syntymisen kannalta henkilökohtainen toimintatapa hankkeessa ja metsänhoitoyhdistyksen tarjoama apu olivat erittäin oleellisia. Käytännössä metsänomistaja neuvotteli sopimuksen sisällöstä hankkeen vetäjien kanssa ja sai allekirjoitettavakseen sopimuspaperit metsäkeskukselle lähettämistä varten. Metsänomistajat kertoivat kaivanneensa tietoa nimenomaan oman maansa luonnonarvoista ja omalla maallaan sijaitsevien tiettyjen kohteiden tai kasvien säilymisen merkityksestä alueen

monimuotoisuudelle, mutta kokivat saaneensa riittävästi informaatiota luonnonsuojelubiologisista kriteereistä yleensä. Uusia näkemyksiä synnytti nimenomaan kohteiden konkreettinen tarkastelu maastossa ja kriteerien käyttö todellisten luontokohteiden arvioinnissa. Maastokäynnit avasivat metsänomistajille uudenlaisia tarjokkeita, jotka heille aikaisemmin olivat jääneet näyttäytymättä.

Lähinnähän siin oli sen rantalehdon osalta, sen kohdalta se haavikon käsittely et se tuli mieleen. Et sille tarttis jotain tehdä et se ei nyt tollasenaan, kasvaa sil taval metsänhoidollisesti vähä niiku väärin. Mut tota sit sen yhteydessä tää kans sit selvis et tää onkin hyvä et se on koskematta. Ja tämmönen sitten jäi. Ja hyvä on, ei kosketa sitten. (2)

Vaikka esimerkiksi luonnonsuojelubiologiset kriteerit olivat jääneet monelle haastateltavalle vieraksi, MetsäVasu oli kuitenkin toiminut uudenlaisen asenteiden ja käytäntöjen synnyttäjänä. Tämä muutos voi metsänomistajan kohdalla johtaa uudenlaisten rutiinien syntymiseen, sellaisten, jotka tukevat metsänluonnon monimuotoisuuden säilymistä. Metsänomistajat olivat aidosti kiinnostuneita siitä, mitä ”hienouksia” heidän metsistään löytyy. Kun metsänomistaja sai tietoa metsiensä luonnonarvoista, hän sekä ymmärsi suojelun mielekkääksi että saattoi kokea tietynlaista myönteistä ylpeyttä omista metsistään. Näin suojelukohteet toivat metsiin tiettyä lisäarvoa. Esimerkiksi ”ötököiden” ja ”kaiken maailman sammalten” mielekkyys tarjokkeina syntyi metsänomistajalle siitä, että hän maastokäynnin yhteydessä oppi itse näkemään suojeltavia kasvi- ja eläinlajeja sekä sai tietoa niiden merkityksestä luonnon monimuotoisuudelle.

Ni sammal tota ja tota ja tota Anu pisti sieltä (...) Et mä en niiku nähny yhtään mitään. Et hän taas koukkasi et tos on tota ja tos on tota et se oli ihan sitte yli mun ymmärryksen. (9)

(...) Sit tietysti tulee itteki sitä enemmän seurattuu ku nytki me ite luvattiin ne hommat tehä ne kaulaamiset sun muut. Ni tota tottakai sitä rupee enemmän seuraa itekkii ku ne hommat on tehty et miten seuraavana ja seuraavana vuonna se pohjakasvillisuus ja kaikki miten se lähtee siitä. Mut tosin se ei nyt lähe mitenkään ku se jää sinne risujen alle ku ne jätetään nyt sinne maahan. Saa olla tosi pitkään ennen ku ne lahoo ja kasvaa. Et kyl mul on niiku semmonen ajatus, en tiiä mitä poika on mieltä et kymmenen vuoden jälkeen et jos tämmönen on mahdollista vielä ni vois vaikka jatkaa sitä. Niin et ihan mun ajatus on niin (...) Ja eikä et on tietysti se rahakin ihan kiva ottaa

mut ei se nyt rahanakaan oo et sekin on jo paljon et on tavannu uusii ihmisii sen siivellä. Nii just se joo ni nyttinkin mä en ollu taas käyny siellä mut nyt Anu näytti mulle uuestaan sen hajuhomman (haisukurjenpolven) ni nyt mä tiedän mistä mä sen haen. Ni en käyny enää siellä et tuli niin kylmä ettei mulla enää aika eikä voimat riittäny enää mennä sinne mut kevät ku tulee ni kyl mä ämpäsen sinne ja haistattelen sen ite. Et sekin oli mulle ihan vieras.
(9)

Ilman yhdessä hankevetäjän kanssa tehtyä maastokäyntiä nämä eivät kenties olisi avautuneet metsänomistajille uusina tarjokkeina, joiden suojeleminen voi nivoutua heidän käytäntöihinsä, muuttua lopulta jopa rutiiniksi. Hankkeen onnistumisen kannalta oli erittäin tärkeää, miten kriteerit esiteltiin metsänomistajalle ja kuinka kielteinen suojelupäätös perusteltiin. Edelleen monelle metsänomistajalle oli epäselvää, miksi heidän kohdettaan ei otettu mukaan hankkeeseen. Tiedotuksen merkitys myös tässä yhteydessä on erittäin tärkeää, jotta metsänomistaja kokisi päätöksen mielekkääksi. Kielteisten suojelupäätösten onkin Metso-ohjelmasta käydyssä keskustelussa pelätty heikentävän metsänomistajan tulevaa suojelumotivaatiota.

MetsäVasussa oli myös tietoisesti painotettu tiettyjä metsänomistajalähtöisiä uusia toimintatapoja. Esimerkiksi maastokäynnit tehtiin yhdessä metsänomistajan kanssa ja niillä pyrittiin antamaan metsänomistajalle informaatiota hänen metsiensä luontoarvoista ja ehdotetun kohteen merkityksestä alueen ekologiselle monimuotoisuudelle. Tämä ikään kuin auttoi kriteereiden mahdollistamia tarjokkeita näyttäytymään metsänomistajille mielekkäinä käytäntöjen lähteinä. Metsänomistajat kohdistavat esimerkiksi kaupungin virkamiehiin enemmän ulkopuolisiin toimeenpanijoihin liittyviä ennakkoluuloja kuin metsänhoitoyhdistyksen hankevetäjään. Kaupungin ympäristötoimi tekikin tiivistä yhteistyötä metsänhoitoyhdistyksen kanssa ja esimerkiksi maastokäynneillä oli metsänomistajan lisäksi mukana kaupungin hankevetäjä ja metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilö. Lohjan ympäristötoimen ja metsänhoitoyhdistyksen pitkään jatkunut yhteistyö näkyi myös MetsäVasussa siinä, että nämä tahot, yksin ja yhdessä, jakoivat metsänomistajien luottamuksen saavuttamisen kannalta merkittäviä osia paikallisesta metsäkulttuurista.

Luonnollisesti kaikki hankkeessa mukana olleet olivat saaneet tiedon jotakin kautta, mutta monet heistä kokivat, että se oli vaatinut tietynlaista oma-aloitteisuutta. Moni hankkeessa mukana olleista oli mukana metsänhoitoyhdistyksen toiminnassa ja tiesi sitä kautta hankkeen käynnistämisestä. Osa oli myös saanut tiedon metsänhoidon neuvojalta muiden

metsänhoitotöiden yhteydessä. Myös hankevetäjät toivat esille hankkeen puutteellisen tiedottamisen. Toisaalta hanke oli jo vuoden 2005 puolella aktivoinut enemmän metsänomistajia tarjoamaan kohteitaan kuin mitä hankerahoituksella on ollut mahdollista suojella. Vuonna 2006 hankkeessa on pyrittykin keskittymään täsmätiedottamiseen. Metsänomistajien aktivointi ja heidän mukaanlähtö ovat myös tärkeitä viestejä valtionhallinnolle, kun se päättää mahdollisista tulevista suojelutoimenpiteistä ja rahoituksesta.

6 Metsänomistajien yhteisöt suojevaluamiuden ja tiedon taustalla

Tarkastellessani metsänomistajan suojeelumotivaation ja -halukkuuden syntyä sekä tekijöitä, jotka lisäsivät heidän käytännöllistä suojevaluamiuttaan, nousivat haastateltavieni puheessa vahvasti esiin sosiaalisen toiminnan ja sosiaalisten yhteisöjen merkitykset. Selvittääkseni MetsäVasussa mukana olleiden metsänomistajien tiedon ja suojevaluamiuden rakentumista tarkastelen siis heidän sosiaalisia yhteisöjään ja sitä sosiaalista toimintaa, jossa heidän metsätietonsa rakentui ja josta heidän suojeleuhdotuksensa nousivat. Pysin lähestymään näitä sosiaalisia piirteitä teoriaosuudessa esittelemäni tietoyhteisön käsitteen kautta. Haastattelemieni metsänomistajien toiminnantilojen monimuotoisuus tuli selkeästi esille siinä, keiden ihmisten tai tahojen kanssa he kertoivat olevansa tekemisissä metsiinsä liittyvissä kysymyksissä eli millaisia heidän tietoyhteisönsä olivat. Metsänomistajien yhteistyötahoja ja tietoyhteisöjä tarkasteltaessa nousevat esille ns. perinteiset tietoyhteisöt ja tietokäytännöt sekä uudet tietoyhteisöt. Lisäksi teoriakappaleessa esiteltujen ideoiden mukaisesti laajennan suojevaluamiuden tarkastelua erilaisiin tarjokemekanismeihin.

6.1 Sosiaalinen toiminta suojeelumotivaation synnyttäjänä

Haastattelemieni metsänomistajien puheesta nousi selkeästi esiin, että metsänomistajien metsiä koskeva tieto sekä suojeleuhdotukset syntyivät osana metsänomistajien yhteisöjä ja sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Haastatelluista metsänomistajista suurin osa oli lukenut lehdestä tai kuullut tuttaviltaan MetsäVasu-hankkeesta ja ottanut yhteyttä metsänhoitoyhdistykseen ja ehdottanut metsässään sijaitsevaa luontokohtetta suojeleluun. Moni kertoi olevansa aktiivisesti mukana metsänhoitoyhdistyksen toiminnassa eikä siksi "voinut välttyä" kuulemasta hankkeesta. Mukana oli myös niitä metsänomistajia, joille metsänhoitoyhdistyksen metsäneuvoja tai metsäsuunnittelija oli muiden metsätöiden yhteydessä tai aikaisemman tuntemuksena perusteella esittänyt suojeleluu yhtenä metsänhoidon vaihtoehtona. MetsäVasu-prosessi eteni metsänomistajien kohdalla niin, että suojeleluoiteen jälkeen hankevetäjä yhdessä metsänomistajan kanssa tai yksinään kävi katsomassa metsänomistajan ehdottaman luontokohteen ja arvioi sen kriteerien mukaisesti keräämänsä ekologisen tiedon perusteella. Luonnonsuojeleubiologisten kriteerien arviointi ja soveltaminen on MetsäVasu-hankkeessa ollut suuressa määrin Metsänhoitoyhdistyksen hankevetäjän vastuulla, sillä hän on ainoa, joka on tutustunut kaikkiin hankekohteisiin paikan päällä maastossa. Oman arviointinsa jälkeen hän on esitellyt kohteet hankeryhmälle, joka on arvioinut niiden sopivuuden Metso-

suojeluun. Hankevetäjän ehdotusten pohjalta myös suojelun rahoittajatahojen eli ympäristökeskuksen sekä metsäkeskuksen edustajat ovat käyneet katsomassa kohteet ja arvioimassa niiden sopivuuden luonnonarvokauppaan.

Henkilökohtaiset ja kollektiiviset käsitykset metsän arvokkaista luontokohteista kietoutuvat metsänomistajien puheessa yhteen: toisaalta metsiä arvotettiin oman henkilökohtaisen elämismaailman kautta, toisaalta tieto ja ymmärrys rakentuivat sosiaalisissa yhteisöissä sekä laajempien kulttuuristen käsitysten kautta. Yhteisöllisyys olikin olennainen osa haastattelemiени metsänomistajien puhetta: he havainnoivat metsiään vuorovaikutuksessa toisten metsänomistajien, perheen, naapurien, metsänhoitoyhdistyksen ja muiden toimijoiden kanssa. Myös metsänomistajien käsitykset omista metsistään ja heidän ehdottamiensa luontokohteiden arvo syntyivät subjektiivisten kokemusten ja omien henkilökohtaisten käytäntöjen lisäksi erilaisissa sosiaalisissa toiminnoissa ja yhteyksissä.

Kollektiivinen toiminta avasi metsänomistajan näkemään metsässään tietynlaisia tarjokkeita. Metsän havainnointi oli monin tavoin yhteisöllistä sekä lisäksi havainnoinnin kautta metsästä "kerätyt" tai "nousevat" tarjokkeet olivat yhteisöllisesti merkityksellistettyjä. Nämä kollektiiviset merkitykset näkyivät metsänomistajien laajasti jakamina yhteisinä näkemyksinä, mutta ne syntyivät myös satunnaisemmissa, erilaisia näkökulmia välittävissä muodollisissa ja epämuodollisissa yhteyksissä: metsänomistajatapaamisissa, retkillä, naapureiden kanssa jutellessa ja kokouksissa. Toistetuissa kohtaamisissa kollektiiviset näkemykset ja havainnoinnin tapa rutinoituvat. Jokinen (2004a: 36) kutsuu tällaista kollektiivista selvillä oloa traditioiksi: metsäalueen mahdollisuudet nähdään tietynlaisina sukupolvelta toiselle ja ne muuttuvat hitaasti. Traditiot liittyvät paikalliseen yhteisöllisyyteen, "paikalliseen metsäkulttuuriin", jonka Jokinen (2004a: 36) määrittelee tietyn metsäalueen ja asujaimiston ajassa muuttuvaksi suhteeksi.

Traditioita yksityiskohtaisemmin ja konkreettisemmin selvillä olon yhteisöllisyys tuli esille yksittäisten suojeluehdotusten kohdalla. Etenkin suojelualoitteista puhuessaan metsänomistajat toivat vahvasti esiin, että suojelupäätös ja siihen sisältyvä tieto eivät olleet yksilöllistä, vaan kollektiivista. Fyysiset paikat myös yhdistivät ihmisiä, vaikka he muuten eivät olisikaan jakaneet samoja arvoja. Muiden metsänomistajien ja naapureiden tuki metsänomistajan suojelunäkemyksille vahvisti monessa tapauksessa metsänomistajan uskoa oman kohteensa arvokkuuteen ja suojelun tärkeyteen. Metsänomistajien tiedon sosiaalisten piirteiden vuoksi myös metsänomistajien esittämät perustelut suojelukohteiden arvosta olivat yhteisöllisiä rakenteita, osittain yhteisesti jaettuja näkemyksiä metsistä ja

niiden arvokkaasta luonnosta. Kuten Jokinen (2004a: 136) tuo esille, paikalliseen metsäkulttuuriin liittyy vahvasti paikkojen erityisluonne ja historia. Tällöisiä olivat esimerkiksi paikallisesti hyvin tunnetut luontokohteet, joita metsänomistajat olivat ehdottaneet MetsäVasun suojelukohteiksi. Monet niistä olivat aktiivisessa virkistyskäytössä tai niillä oli pitkä, ihmisten tiedossa oleva historiansa. Jo paikkojen nimet kertoivat niiden historiasta. Esimerkiksi Lammashaanmäki oli nimensä mukaisesti ollut joskus lampaiden laidunalue. Myös alueen tunnetut maisemakohteet olivat monen ehdottamia luontokohteita.

Et se on muutenkin semmonen mukava paikka et sinne voi mennä. Et tos yks naapuri sano et se on semmonen hyvä että tässä näinkin lähellä on tommonen paikka. Et tuntuu niin ku syvämmällä metsässä vaik se on niin lähellä. Ja kaikki risukoituu ja menee kamalaksi nuo metsät ku niitä hakataan ni ei siellä pysty kulkemaan ja muuta et tällöisiä mukavia paikkoja sit pitäis olla. (12)

(...) Tää kohde mikä nyt on kyseessä ni se on ollu sit jo pikkupojasta asti semmonen semmonen tota alue mihinkä on ollu sitte siinä iässä kiinnostanu jo. Et ku siel on se hieno maisema joka sieltä avautuu järvellä tohon Valkerpyylle niin niin se on sit jotenki viehättäny. Et ku sitä on koko perhe ja sukuki pitäny tällöisenä erikoisena alueena ni esimerkiks mun aikana aikana siel ei sitte oo minkäänlaisia hakkuita tehty muuta ku ehkä jos joku laho pystykuiva on sitten joskus 1940-luvulla sieltä sitte tota korjattu pois. Et ei siel oo minkään näkösiä hakkuita tehty (5)

Aika paljon aika paljon on sitte semmostakin sanotaan nytte et ne on ollu hyvin suosittuja sienestys- ja marjastusmaita ollu sitten. Että ne on sen takia ku ne on tommosia kallioisia ja noin et siellä on sitten monenlaista marjaa ollu saatavana ja aika paljon sitten sanotaan nytte et aika paljon sit sanotaan paljon kyläläiset kyläläiset sitte on kulkenu näissä metsissä ja tämä kohde missä tääkin nyt on on ollu hyvin suosittu tämän maisemansa takia. Ihan säännöllisesti siel on kulkenu väkee et siel on muodostunut sitten polut. (5)

Mielenkiintoista MetsäVasun käynnistymisessä oli se, että hanke lähti liikkeelle metsänhoitoyhdistyksestä ja suurelta osin pioneereina toimivat metsänhoitoyhdistyksessä aktiivisesti toimivat metsänomistajat. Useimpien haastattelemini metsänomistajien tärkein yhteistyötaho metsäasioissa olikin paikallinen metsänhoitoyhdistys. Suurin osa haastatelluista metsänomistajista piti sitä sekä asiantuntevana että luotettavana ja

metsänhoitoyhdistyksen mukanaolo aktivoi heitä lähtemään mukaan hankkeeseen. Metsänhoitoyhdistystä pidettiin pääasiassa nykyaikaisena ja moniarvoisena, mihin varmasti osaltaan vaikutti pääkaupunkiseudun läheisyys ja alueen metsänomistajien monimuotoisuus. Haastateltavat toivat esille, että myös asenteet metsänhoitoyhdistyksessä olivat viime vuosina muuttuneet ja myös ”pehmeät” arvot olivat saaneet sijaa yhdistyksen tavoitteissa ja toiminnassa. Vaikka metsiensuojelu ei ollut aina tavoittanut metsänhoitoyhdistyksen käytännön toimijoiden kuten metsäneuvojen tasoa, pidettiin yhdistyksen johtoa suojelumuonteisena. Tästä todisteena on myös se, että yhdistys oli lähtenyt mukaan vapaaehtoiseen Metso-hankkeeseen, mikä on poikkeuksellista jo pelkästään pilottihankkeidenkin kohdalla.

Hankkeessa mukana olleista metsänomistajista moni oli myös mukana metsänhoitoyhdistyksen toiminnassa esimerkiksi yhdistyksen hallituksessa tai työryhmässä, jossa laadittiin MetsäVasussa käytetyt korvaussummien laskutavat. Lisäksi he osallistuivat erilaisiin metsänomistajien yhteistoimintoihin kuten metsänhoitoyhdistyksen järjestämille kursseille ja retkille. Nämä metsänomistajat suhtautuivat ymmärryksellä myös metsänhoitoyhdistyksen toimintaan hankkeen yhteydessä: ”*pikkuhiljaa edenny ja siin on tietysti opettelua ollu yhdistyksen tahollakin koska tää on tämmöstä uutta*” (2). He myös kertoivat keskustelelevansa metsäasioista paljon naapureiden ja toisten metsänomistajien kanssa. Lisäksi monet heistä olivat myös tehneet yhteistyötä muiden metsänomistajien kanssa esimerkiksi ostamalla yhteisiä koneita tai järjestämällä yhteisiä puukuljetuksia. Näiden ns. ydinihmisten kesken vallitsi melko vahva käytäntöjen yhtenäisyys: he jakoivat samoja näkemyksiä metsienhoitoon ja -suojaan liittyen ja heidän oli siksi helppo aktivoitua mukaan MetsäVasu-hankkeeseen. Käytäntöjen yhtenäisyys mahdollisti näin myös sanan leviämisen näiden ydinihmisten ympärille.

Että tota se se (ehdotettu kohde) on jääny vaan semmoseks että sitä on niiku pitäny pitäny sitte tommosena luonnon hallussa. Tota nyt ku mä sitte jostakin luin tämmösestä tai kuulin yhelt kaverilt, jonka mettää on sit vähän isompiki alue, toistakymment hehtaari vissii sitten tämmöseen tota hommaan otettu ja hän sai siitä tota jonkinlaista korvausta, kun hän jättää sen tota noin tähän hyödyntämättä. Ja mää sit aattelin et toi saattais olla munkii kohdalta mut et se jäi sit kuitenkin. Mut ku mää näin sit jossakin metsäalan lehdessä oli tämmönen kertomus tästä et nyt näitä ruvetaan sitten tässä tekemään tämmöstä. Ja otin sit yhteyttä tohon paikalliseen mettänhoitoyhdistykseen ja siitä vähitellen lähti kehitty sitten. (5)

Metsänomistajien mukaan lähdössä merkittävässä roolissa oli useamman metsänomistajan mainitsema ”kerho”: viljelijöiden ja metsänomistajien epävirallinen yhteisö, jonka tapaamisessa moni oli kuullut hankkeesta. Useampi haastateltavistani kävi tässä samassa kerhossa ja sieltä oli heidän kohdallaan lähtenyt myös suojeluinnotus. Vaikka monen metsänomistajan suojeluhalu oli saanut alkunsa metsänomistajien yhteistoiminnan kautta, mutta toisaalta itse hanke ei kuitenkaan juuri synnyttänyt metsänomistajien välistä yhteistoimintaa, vaikka se oli verkostohankkeen yksi keskeinen tavoite.

Meil on tuol semmonen kerho missä kokoonnutaan kerran kuussa. Se on lähinnä maanviljelijäväestöö, semmonen pari kolkyt henkee kokoontuu. Siellä näitä jutellaan kaikenlaista ja tämmönenkin tuli siellä esiin. Että siellä sitä tuli tämmösestä ja sieltä mä sen tiedon sainkin alun perin että tämmöstä on sit tapahtumassa. Niin et kyl sitä vähän on ollu sit keskustelua. (5)

Ja sitten hyvin paljon on sitten muutoin kanssakäymistä semmosen sanoisko nyt paikkakunnan ydinporukan kanssa joka on näissä kaikissa mukana. Et siellä on nimenomaan on tuottajajärjestön ihmisiä, on metsänhoitoyhdistyksen ihmisiä ja muita. Et niitä tapaa sit ihan säännöllisesti ja niissä sit aina kyllä keskustellaan tämmösiä asioita et sitä kautta on hyvinki paljon on kiinni noissa. (2)

6.2 Perinteiset ja uudet tietoyhteisöt

Moni haastateltavistani kuului tietoyhteisöihin, joita tässä kutsun perinteisiksi tietoyhteisöiksi eli metsänomistaja oli tekemisissä metsänhoitoyhdistyksen, puunostajien ja toisten metsänomistajien kanssa metsiin liittyvissä kysymyksissä sekä jakoi yhteneväisen näkemyksen näiden toimijoiden kanssa. Viljelijä-metsänomistajat kertoivat seuraavansa metsäasioita paljon lehdistä ja internetistä ja keskustelewansa metsäasioista toisten metsänomistajien kanssa. Heille tärkein yhteistyötaho oli metsänhoitoyhdistys, jonka neuvoihin ja ohjeisiin he kertoivat luottavansa ja jonka kanssa tehdyt metsänhoitotyöt ja puukaupat on suunniteltu. Sen sijaan ympäristöjärjestöjen toimintaan suhtauduttiin vähän närkästyneenä tai ”huvittuneena” ja omien näkemysten koettiin olevan kaukana luonnonsuojelijoiden käsityksistä.

Sen sijaan etenkin taloudellisesti metsistään riippumattomat metsänomistajat kokivat edellä mainitut perinteiset yhteisöt itselleen vieraksi, sillä heidän näkemyksensä ja tietonsa omista metsistään poikkesivat perinteisestä tiedosta sekä rutiininsa perinteisistä metsänhoitoon painottuvista rutiineista. Perinteisten tietoyhteisöjen rinnalla aineistossa näkyvätkin toisenlaiset sosiaaliset yhteisöt, joita tässä kutsun uusiksi tietoyhteisöiksi. Nämä olivat perinteisempiä ”kevyempiä” ja monimuotoisempia, selkeästi yhteydessä metsänomistajan muuhun sosiaalisen ympäristöön. Monet mökkeilijä-metsänomistajat, jotka asuvat kaupungissa, kertoivat keskustelewansa metsäasioista vähemmän perheen ulkopuolisten ihmisten kanssa. Uskon, että nämä metsänomistajat ymmärsivät ”metsäasioista keskustelemisen” lähinnä metsänhoitoon liittyviksi asioiksi ja kokivat siksi keskustelewansa vähemmän. Retkeily-, marjastus- ja mökkeilyjuttuja ei samalla tavalla ajateltu metsiin liittyviksi. Vaikka kaupunkilaismetsänomistajien ja naismetsänomistajien määrä lisääntyy koko ajan, eräs haastateltava toi esille, että ei tunne muita metsänomistajia eikä siksi tiedä kenen kanssa metsäasioita edes voisi jutella. Metsät eivät ole samalla tavalla heidän arkeaan kuin maanviljelijä-metsänomistajien.

Kaikki metsänomistajat sanoivat seuraavansa metsiin liittyviä asioita mediasta, mikä myös rakensi heidän yhteisöjään. Mediatottumuksissa tuli selvästi esiin haastattelemieni metsänomistajien sukupolvierot ja metsien taloudellinen merkitys haastateltavalle. Metsistä elantonsa saavat metsänomistajat kertoivat tilaavansa kotiinsa metsäalan lehtiä kuten Maaseudun tulevaisuutta, Metsälehteä ja Käytännön maamiestä sekä seuraavansa puunmyyntihintoja. Myös metsänhoitoyhdistys ja metsäyhtiöt lähettävät heille asiakaslehtiään. Metsänomistajat, joille metsillä ei ole juuri taloudellista merkitystä, kertoivat seuraavansa metsäasioita ”tavallisten ihmisten” tapaan: lukevansa lehdistä kuten Helsingin Sanomista tai Länsi-Uusimaasta itseään kiinnostavia metsiin liittyviä artikkeleja sekä hakemalla tietoa internetistä. Heille ei kuitenkaan tule metsäalan lehtiä ja he eivät esimerkiksi seuraa puun hintoja. Maaseudun tulevaisuuden Metsälehti lähetetään neljä kertaa vuodessa kaikille metsänomistajille, joten se on hyvin luettu myös kaupunkilaismetsänomistajien keskuudessa.

Metsänomistajien erilaiset taustat ja asenteet tulivat selvästi esille heidän kokemuksistaan metsänhoitoyhdistysten toiminnasta. Vähiten metsänhoitoyhdistyksen kanssa yhteistyössä ovat metsänomistajat, joiden metsissä ei ollut tehty juurikaan metsänhoitotöitä ja metsien taloudellinen hyödyntäminen oli vähäistä. Osittain tämä johtui siitä, että vähäisten hakkuiden takia metsänhoitajalla ei ole ollut tarvetta metsäneuvontaan, mutta myös erilaisista näkemyksistä. Monella luonnonarvojen vaalijalla oli hyvin erilaiset näkemykset metsissä

tehtävistä hoitotöistä ja hakkuista, joten he pyrkivät olemaan metsänhoitoyhdistyksen kanssa tekemisissä ”*niin vähän kuin mahdollista*”. He etsivät metsätietoa yleensä internetistä ja heille esimerkiksi kansalaisjärjestöt ovat tasavertaisia tietolähteitä metsiä koskevissa asioissa. Kukaan heistä ei kuitenkaan tuonut esille olevansa mukana aktiivisesti esimerkiksi luonnonsuojelujärjestöjen toiminnassa.

Mut me ei olla niiku äitikään ei tullu niitten (metsänhoitoyhdistyksen henkilökunnan) kanssa toimeen, koska meillä oli niiku ihan eri kriteerit et mitä sieltä metsästä otetaan. Ja ku oli se avohakkuu ja me ei annettu sitä tehä ni meil oli aina niiku näpit vastakkain ollu. (9)

Metsienhoidon asiantuntijavalta oli MetsäVasussa keskittynyt metsänhoitoyhdistykselle. Metsänhoitoyhdistyksen vahva asema on metsiensuojelun kannalta sekä ongelma että mahdollisuus. Ongelmallista siksi, että metsänomistajien neuvonta ja koulutus on vahvasti kytköksissä puuntuotantotavoitteisiin ja metsänhoitoyhdistys on siksi usein motivoitunut kannustamaan metsänomistajaa hakkuisiin: ”*mutta tietysti metsäteollisuus tarvitsee puuta ja silloin sitä yllyttävät sieltä metsänhoitoyhdistyksestä tekemään kauppoja että tällä periaatteella, että mä en henkilökohtaisesti hirveesti pidä tästä avohakkuusysteemistä*” (7). Mahdollisuus metsänhoitoyhdistyksen keskeisin rooli taas on siinä mielessä, että metsänhoitoyhdistyksellä on mahdollisuus tavoittaa suuri määrä ja erilaisia metsänomistajia. Etenkin uudet metsänomistajat, joille metsäasiat ovat esimerkiksi ennen perinnön saamista olleet vieraita, tarvitsevat moniin metsiinsä liittyviin kysymyksiin asiantuntija-apua. Myös esimerkiksi haastattelemieni maanviljelijä-metsänomistajien keskuudessa metsänhoitoyhdistyksen taholta saatuun luonnonsuojelutietoon suhtauduttiin pääosin myönteisesti eikä se kohdannut samanlaisia ennakkoluuloja kuin esimerkiksi ympäristöjärjestöjen toiminta. Monet metsänomistajat suhtautuvat myös alueellisiin ja valtakunnallisiin viranomaisiin ennakkoluuloisesti tai kielteisesti. Esimerkiksi ympäristökeskuksella on ”pakkosuojelijan” maine ja siihen suhtaudutaan lähtökohtaisesti epäluuloisemmin, mikä tuli selkeästi esiin haastatteluissa. Metsänhoitoyhdistyksen mukanaolo tuntuu selkeästi vaikuttavan metsänomistajien suojeluinnokkuteen ja sen rooli oli merkittävä myös hankkeen markkinoinnin onnistumisessa, uusien suojeluinstrumenttien esittelemisessä ja tiedon levittämisessä.

Puunostajayhtiöt kuten Metsäliitto, UPM-Kymmene ym. olivat yksi metsänomistajien keskeinen yhteistyötaho. Heidän kanssaan olivat luonnollisesti eniten tekemisissä enemmän puuta myyvät isompien metsätilojen omistajat, jotka myös kokivat yhteistyön metsäyhtiöiden

kanssa toimivaksi ja näkemykset metsienkäytöstä yhteneväisiksi. Metsäyhtiöiden toiminta sai kritiikkiä pieniä sivutuloja metsistä saavilta metsänomistajilta. Kokemukset metsäyhtiöiden toiminnasta olivat usein kielteisiä etenkin suojelumuotoisimmilla metsänomistajilla: metsänomistajan omia toiveita ei juurikaan kuunneltu ja yhtiöt eivät tarjonneet totaaliseen avohakkuulle mitään vaihtoehtoja.

T: j(...) Miltä tää Suomen metsien käyttö ihan yleensä siust vaikuttaa?

H: Joo en ymmärrä, en oo ymmärtäny koskaa. Et nyttenki tosiaan et siks mä kuljetutin siellä niin monta kun ne ois jääny sinne et jos se ei ois onnistunu ni sit se ei ois onnistunu. Et nyt UPM sai kun hän kuunteli mitä niin mitä asiakas sanoo. Metsäliitto oli tosiaan, et pojallaki soitin ja sitä selitin ni poikakii sano et soita sinne ja sano et ku kerta kuljet niiku omas mettässäs ni olet ilman puita sitte. Mut et tää sit otti niiku toisenki osapuolen huomioon. (9)

Suojelumuotoisimmille metsänomistajille esimerkiksi kansalaisjärjestöt olivat mielekkäitä yhteistyötahoja, vaikka kukaan haastatelluista ei kertonut toimivansa missään metsiensuojeluun liittyvässä järjestössä tai yhdistyksessä. Järjestöjen välittämään metsätietoon suhtauduttiin ennakkoluulottomasti ja niitä pidettiin hyvinä tiedonlähteinä. Eräs metsänomistaja kertoi perustavansa hankkeeseen ehdottamalleen, mutta hylätyksi tullee metsäalueelleen perintömetsän WWF:n perintömetsähankkeen kautta.

6.3 Yhteisöllisyyden repeämät

Metsänomistajien tietoyhteisöjä tarkasteltaessa nousevat esiin tietoyhteisöjen "repeämät" eli metsänomistajien toisistaan poikkeavat rutiinit, käytännöt, tiedot ja ilmiöt, jotka jopa estivät hankkeen yhteistyön syntymisen. Aineistosta nousee esille metsänomistajien monimuotoisuus myös näkemysten ristiriitaisuutena. Tätä voi pitää yhtenä ongelmana ajatellen hankkeen yhteistoimintatavoitteita. Vaikka metsänomistajien tiedon rakentumisessa oli toisaalta yhteisöllisiä piirteitä, jotka synnyttivät suojelumotivaatiota ja tukivat päätöksentekoa, toisaalta niissä on myös yhteisöllisyyden repeämiä, jotka estivät suojelun toteutumista.

Monet haastatellut metsänomistajat toivat esille omien ja naapurimetsänomistajien näkemysten erilaisuuden. Toisaalta suojelun mielekkyys syntyi jaetun sosiaalisen tiedon kautta, mutta suojelu aiheutti myös ristiriitoja tietoyhteisössä. Eräs metsänomistaja kertoi esimerkiksi toivoneensa, että hänen hankkeen kautta suojelemaansa aluetta ei merkittäisi

maastoon, jotta naapurimetsänomistajat eivät saisi tietää hänen suojelevan vapaaehtoisesti metsiään.

Meil menee sitte ristiin ku hän (naapuri) antaa hakkaa aukkoo, et antaa ottaa kaikki pois. Et meil menee sitte ristiin et eri mieltä siitä sitte koska meil on säästöliekillä ja hänel on sit kaikki pois. Et se ei mee niiku yksiin. (9)

Mun mielestä sitä puron vartta vois jatkaa siellä naapurin puolella eteenpäin. Et se on vapaaehtosta ja siel on taas sit semmonen naapuri jota ei kiinnosta yhtää eikä varmaan tiedäkään koko systeemistä. (10)

Monet täällä ei, et mä oon just aatellu noita ihmisiä, että ne on semmosia että ei ne välitä mitään. Et ne vaan et sieltä vaan otetaan rahaa käydään hakkaamassa eikä ne yhtään välitä onko sielä minkä näköistä siellä metsissä vai ei (...).Ihmiset ei oo niin kiinnostuneita metsistään. Et naapurikin ei se ole kiinnostunut muuta et se on ihan sama minkä revityn näkönen se metsä on kun ne ei muuten ite sienestä eikä marjasta eikä ne oo metsämiehiä ni ne ei sitten välitä. (12, nainen)

(...) Naapurit ei oo ollenkaan samanhenkisiä näissä metsäasioissa mun kanssa et ne on tätä poikki ja pinoon -väkeä nää naapurit. Et siellä ei kyllä oo minkäänlaista verkostoa mahdollista luoda. (14)

(...) Siinähan tää kartanonomistaja, et hänen kanssaan me aina silloin tällöin keskustellaan. Mut et hänhän sen oman metsänsä kaatoi siitä toiselta puolelta. Et hänellä oli tärkeintä saada niin paljon rahaa kuin mahdollista siitä kun meillä sit taas on tää ihan toinen idea. (15)

Monet hankkeeseen mukaan lähteneet metsänomistajat kokivat oman suojeleinnokkuuden olevan naapurustossa poikkeavaa ja suojeluhankkeessa mukana olemiseen liittyvän tiettyä leimautumista, joka haastatteluissa tuotiin esille huumorin kautta. Monet metsänomistajat korostivat olevansa ”kummajaisia” naapurustossaan, kun olivat lähteneet mukaan vapaaehtoiseen hankkeeseen, eivätkä toisaalta halunneet näyttää naapurustossaan liian innokailta suojelijoilta. Metsänomistajat olivat tietoisia siitä, että heidän esittämiensä suojelutoiveiden toteutuminen ja konkretisoituminen lähiympäristössä saattaisivat tulevaisuudessa aiheuttaa myös erimielisyyksiä naapurustossa ja toisten metsänomistajien keskuudessa.

Jollain tavalla ne (naapurit) pitää meitä ihan hassuna. Et jos joku kuulis tällä kylällä että me aletaan suojella jotain kohdetta ni ne kattoo pitkään et onks noi ihan pöhköjä ku tommosta ajatellaan. (12b)

Toisaalta "laiskat" metsänomistajat olivat etenkin päätoimisten metsänomistajien arvostelun kohteena. Naapuruston yhteistyön esteenä olivat erilaiset näkemykset metsistä ja metsänhoidosta sekä toisistaan täysin poikkeavat metsäkäytännöt. Erilaiset käytännöt olivat tuottaneet erilaisia metsiköitä, erilaista fyysistä ympäristöä ja tarjokkeita, minkä takia metsä itsessään ei näyttäytynyt kannustimena yhteistyöhön. Naapureiden metsänhoitotavat olivat ketjuuntuneet toisistaan poikkeavin tavoin ja ketjujen yhdistäminen koettiin vaikeaksi, usein jopa mahdottomaksi. Monien metsänomistajien näkemyksen mukaan myös suojelu tapahtuu metsätalouden rajoissa, jolloin naapurien välisen yhteistyön esteenä ovat erilaiset näkemykset suojelusta: vaikka molemmilla olisi suojelumotivaatiota, yhteistyön mahdollisuudet olivat vähäiset. Metsänomistajat tunsivat myös naapurimetsien tarjokkeet ja havainnoivat niitä monin tavoin metsissä liikkueensa.

Tääkin kylä on niin autio et tääl ei oo ketään muita ku eläkeläisiä. Et se on on metsäasiat jääny aika vähälle. Ja sanoisko et ei aina oo ihan näkemykset samanlaisia kaikkien kanssa. On yleensä ny sitte semmosia, et mä nyt olen pitäny itteäni semmosena hyvänä metsänhoitajana ja on kuitenkin sitte semmosia semmosia semmosia sitten jotka eivät ollenkaan nää, kuinka metsä menee pilalle ku ei siihen kosketa. Et se taas sitten ottaa silmään pahalta ku näkee niitä tuolla kulkiessaan et miks tolle ei nyt vähän tehtäis jotakin. Siin ei niiku pääse sit semmoseen kanssakäymiseen ja yhteisymmärrykseen ku on näkemykset erilaiset metsästä. (2)

Metsänhoitoyhdistykseen liittyi samanlainen ristiriita kuin naapurisuhteisiin: toisaalta tuki suojelulle tuli metsänhoitoyhdistykseltä, toisaalta jotkut metsänomistajat kokivat metsänhoitoyhdistyksen toiminnan liian suojelutoisena, "petturuutena". Nämä metsänomistajat eivät luonnollisesti osallistuneet suojeluhankkeeseen, mutta heidän näkemyksensä tuli esille toisten metsänomistajien puheessa. Metsänhoitoyhdistyksen mukaan lähtö hankkeeseen ei ollut itsestäänselvyys: yhdistys näki oman roolinsa tärkeänä suojelun lisäämisessä ja myönteisen ilmapiirin luomisessa, mutta pelkäsi myös, että osa metsänomistajista kokee metsänhoitoyhdistyksen mukanaolon suojelutoiminnassa

kielteisenä. Eräs haastateltava kertoikin metsänhoitoyhdistyksen saaneen myös kielteistä palautetta ”viherpiiperrykseen” osallistumisesta.

Lähes jokainen haastatelluista metsänomistajista toi esille tuntemiaan metsänomistajia, jotka olivat tietoisia MetsäVasu-hankkeesta ja joilla mahdollisesti olisi ollut hankkeeseen sopivia luontokohteita metsissään, mutta jotka eivät halunneet osallistua hankkeeseen kaikkeen suojeluun liitettävien kielteisten näkemysten takia. Hanke aktivoi niitä metsänomistajia, joiden suhtautuminen monimuotoisuuden suojeluun on lähtökohtaisesti melko myönteistä. Tiukimmat tehometsätalouden kannattajat jäivät hankkeen ulkopuolelle.

No täähän on hyvä, mut aika harvahan tähän niin ku lähtee mukaan todennökäisesti. Et kyllähän ihmisillä kauhee pelko on, et kaikki naturat sun muut on tuonu sitä semmosta pakko pakkojuttua. Et niin ne pelkää, kyllä ne pelkää sitä se on tota toisaalta ymmärrettävääkin ku ei tietoo kuitenkaan oo ja ihmisill on hirmu vaikee saaha sitä tietoo oikeesta tietoo et ennakkoluuloja kyl on. (13)

H: Ei ei mä oon huomannu et ku siit yrittää jutella ni ne (toiset metsänomistajat) ei oikein ymmärrä. Et sanotaan et niil on peruspessimistinen asenne siihen. Et sen takii esimerkiks tossa suojelukohteessa mä sanoin et ei merkattais sitä sinne luontoon, et merkataan vaan karttaan koska siit ne taas näkee. Kyl mä oon puhunu sille yhelle naapurille et mitä mieltä se ois siitä, ni sit se et älä älä älä rupee siihen et koht hänkään ei voi ajaa siitä pellollaan. Ni siin on tämmösiä.

T: Joo et pelkää et se siit paisuu se homma?

H: Joo ku se leviää, niin ku sehän täs on vaarana kuulemma niillä et ne kauheesti pelkää et se leviää ku lintuinfluenssa. (10)

6.4 Sukupolvien traditiot ja metsän muistijäljet

Metsänomistajien elämismaailma ei siis ollut vain yksilöllinen, vaan vahvasti sosiaalinen osana perheen, suvun, kyläyhteisön ja toisten metsänomistajien yhteistä elämismaailmaa. Metsänomistajan kollektiivinen selvillä olo metsänsä tarjokkeista ja sitä kautta syntyneet suojeluehdotukset perustuivat paitsi oman ja lähinaapureiden metsäpalstan tuntemukseen myös laajaan sosiaaliseen verkostoon. Siihen kuuluivat perheen ja naapuruston lisäksi muun muassa metsänhoitoyhdistyksen henkilökuntaa ja metsäyhtiöiden puunostajia.

Haastatteluissa tuli vahvasti esille se, miten metsänomistajien metsätieto oli rakentunut osana suvun ja perheen sosiaalisia yhteisöjä. Metsäsuhde oli rakentunut metsänomistajien koko elämän ajan ja vahvistunut osana sosialisatioprosessia. Oma perhe ja lähisukulaiset olivat luonnollisesti lähes kaikille haastatelluille metsänomistajille läheisin sosiaalinen yhteisö, johon omat metsät liittyivät. Metsää pidettiin erilaisena omaisuutena kuin muuta omaisuutta ja metsän omistusoikeuden säilyminen koettiin tärkeäksi sekä viljelijä-metsänomistajille että kesämökkeilijöiden keskuudessa. Haastattelemani metsänomistajat eivät kuitenkaan osanneet eksplisiittisesti nimetä aikaisemmilta sukupolvilta saamaansa metsätietoa. Metsänomistajien lapsuudenkodistaan, vanhemmiltaan, isovanhemmiltaan ja sukulaisiltaan perimä metsätieto näkyi enemmänkin asenteina ja arvoina ja niiden kautta rakentuneena yhteisöllisenä hiljaisena tietona kuin konkreettisina ohjeina ja sääntöinä, ja siksi sitä ei kenties kysyessäni osattu nostaa esille. Toisaalta peritty tieto oli myös hyvin käytännöllistä: se oli opittu pikkutyttönä tai -poikana vanhempien mukana kulkiessa ja metsänomistaja oli koko elämänsä kantanut kuin ”huomaamattaan” tätä perintöä. Vanhemmilta saatua esimerkiksi konkreettisia metsänhoitoon liittyviä neuvoja voitiin myös pitää niin itsestäänselvyyksinä, ettei niitä haastatteluissa juurikaan mainittu. Konkreettisten neuvojen sijaan suvussa kulkenut tieto koettiin ”maalaisjärjeksi”, joka auttoi metsänomistajaa tekemään päätöksiään ja valintojaan.

Tämä liittyy myös yhteen Jokisen tarjokedynamiikan mekanismiin, *muistijälkiin*. Haastatteluissa tuli esille metsänomistajien halu jatkaa perintönä saadussa metsässä aikaisemman omistajan aloittamaa metsänhoitokäytäntöjä ja monet myös toivoivat, että perilliset aikanaan jatkaisivat heidän viitoittamaansa metsienkäsittelyä. Halun lisäksi käytäntöjen jatkaminen koettiin lähes ainoaksi mahdollisuudeksi: metsään oli ikään kuin piirtnyt muistijäljet hoidon tavasta tai hoitamattomuudesta.

Ei se (valinta hakkaamattomuudesta) välttämättä ihan itsestäänselvä ole ollu. Et se on tietysti se perintö mikä sielt on tullu ni se on ollu nii ku jo vähä valmiiks semmosta. Että jos se olis ollu hyvinhoidettua talousmetsää ni varmasti olisin ajatellu eri tavalla.

(...) Must tuntuu et mä oon ihan lapsesta asti oppinu siihen, Mun isä oli semmonen joka tota, joku tota sanokin kerran et sen metsät on paremmin hoidettu ku piha [nauraa] Tota tämmöst vesakoitumista ja kaikkee semmosta hän vastusti ja oikeen semmonen et kaikki tienvieret et sit viel vanhanakii nii

niin kulki kulki tota. Ja oli tota teitä joita pääsee polkupyörällä ajamaan ni aina oli vesuri pyörän tarakalla. (3)

Et se ei oo koskaa ollu (talouskäytössä) et sillon et äiti on nyt kahekskytseittemän täyttää tammikuussa. Et hänen isä on torpparina ottanu sen paikan et tehny niiku tästä Katteluksen kartanosta sen. Et sillon siel ei oo ollu puuta et ois saanu talon tehty, ne oli putsannu metsästä niin tarkkaan. Et se on niiku sen vajaa sata vuotta kasvanu ja siel ei koskaan niiku rahan takia otettu metsää. Et mitä on itelle tarvittu lautaa ja semmosta ni ja pikkusen tietysti myyty et sillon ku on rahaa tarvittu ni on myyty. Et ne on mitä nyt tehtiin ni ei ois tarvinu et se mitä tehtiin nyt ni se oli ihan metsänhoidollisesti ku se alko olee niin vanhaa puutaa. (9)

Metsänomistajien välittömiin kokemuksiin ja käytäntöihin sekä sosiaaliseen ja psyykkiseen ympäristöön sekoittui myös kulttuuriset tekijät, kollektiivisessa muistissa kannetut merkitykset ja arvostukset. Monessa haastattelussa nousivat esille metsänomistajien ja luonnonsuojelun välejä hiertäneet kokemukset kuten metsälakikohteiden suojelu ja Natura 2000 - luonnonsuojeluverkon toimeenpano, joiden arveltiin olevan syinä metsänomistajien suojeluhaluttomuuteen. Syyt kielteiseen suhtautumiseen olivat toisaalta myös Naturaa kaukaisemmassa historiassa ja siirtyneet sukupolvelta toiselle: haastatteluissa tuli esille karjalaisten evakkojen asuttaminen Lohjan alueelle sotien jälkeen. Karjalaisia sukujuuria omaavat metsänomistajat puhuivat, osittain vakavasti ja osittain humoristisesti, uusmaalaisten ja karjalaisten kulttuurieroista, joihin Lohjalla heidän mukaansa helposti törmäsi. Haastatteleman hankevetäjä toi esille, että suojelukielteisten näkemysten taustalla oli monella metsänomistajalla juuri siirtokarjalaisten asuttamisen yhteydessä pakkolunastetut maa-alueet.

6.5 Sosiaalisesta kulttuuriseen

Sosiaalisissa yhteyksissä rakentuviin ymmärtämisen tapoihin liittyvät metsänomistajien puheessa kiinteästi myös kulttuuriset ymmärtämisen tavat. Näiden erottelemisen toisistaan on useimmiten mahdotonta: sosiaalisessa ja kulttuurisessa tiedossa on kyse metsänomistajan sisäisen ja ulkoisen tiedon kohtaamisesta, sillä kaikkien metsänomistajan tietoon liittyy aina kulttuurisia rakenteita, joko niitä tukevia tai niille vastakkaisia. Tässä tutkimuksessa pyrin nimenomaan tarkastelemaan myös kulttuurisia merkityksiä siten, miten metsänomistaja merkityksellistää ne omien kokemustensa, yhteisöjensä tai

elämänhistoriansa kautta. Kulttuurisesta tiedosta tekee mielenkiintoisen metsänomistajien siitä tekemät ainutkertaiset tulkinnat ja yksilölliset merkitykset.

Kuten Jokinen (2002:142) tuo esille, tieto metsästä rakentuu tarjokkeiden kautta sosiaalisesti: tarjokkeet toimivat sosiaalisuuden primäärinä perustana ennen kokemuksen kulttuurista luokittelua. Kulttuurinen tieto tuli metsänomistajien puheessa esille erittäin vahvana ja melko hitaasti muuttavana. Yhtenä kulttuurisena syvärakenteena, joka vaikutti metsänomistajien metsilleen antamiin merkityksiin, voidaan aineistosta nostaa esiin esimerkiksi metsän merkityksen osittainen siirtyä tuotantomaisemasta kulutusmaisemaksi. Tämä siirtyä tuli jollain tavalla esille kaikkien metsänomistajien puheessa.

Haastattelemieni metsänomistajien puheessa ovat vahvasti näkyvissä *hoitotapojen aallot*. Nämä vaikuttivat hyvin keskeisesti metsänomistajan oman metsänsä havainnointiin ja tarkastelemiseen, tarjokkeiden havaitsemiseen. Erilaiset muuttuneet lait ja ohjeistukset kuten uusi metsälaki ja uusi luonnonsuojelulaki olivat muuttaneet metsänomistajan hoitotapoja ja tarjokkeiden havaitsemisen tapaa. Metsänomistajien toiminta, valinnat ja tarjokkeiden havaitseminen olivat monin tavoin "aikansa tuotteita": metsänomistaja havaitsi metsässään tietynlaisia tarjokkeita mukaillen yhteiskunnallista keskustelua, ohjauseinoja ja ideoita. Haastatteluaihana monet metsänomistajat esimerkiksi kertoivat hakanneensa metsiään normaalia enemmän vuoden 2007 alusta pinta-alaverotuksesta myyntiverotukseen siirtymisen takia. Hoitotapojen aallot kuuluivat metsänomistajien puheessa myös pitemmältä historialliselta ajalta: kun sotien jälkeen oli raivattu metsistä peltoja, niin EU:n myötä tuottamattomiksi käyneille pelloille oli istutettu puuta. Myös välineiden kehitys pokasahasta motoon vaikutti merkittävästi siihen millaisia tarjokkeita metsänomistaja metsässään havaitsi. Monet haastateltavat esimerkiksi kertoivat tarkastelevansa potentiaalisia hakkuukohteita siitä näkökulmasta, pystyykö metsätyökone liikkumaan mailla. Tästä syystä suojeltaviksi jäi usein kohteita, jotka olivat isoin konein vaikeasti tavoitettavissa. Selvimmin hoitotapojen aallot näkyivät metsänkäsittelytavoissa, jotka myötäilivät suurimmalla osalla haastattelemiani metsänomistajia vallitsevia metsänhoitosuosituksia. Sotien jälkeen metsätalous oli pikkuhiljaa muuttunut tehokkaaksi metsikkötaloudeksi, josta kuitenkin oli viime vuosina otettu pieniä askeleita "taaksepäin" esimerkiksi uusien metsänhoitosuositusten muodossa.

*Että tällä alueella on kaikki vähänkin viljelyskelponen maa kuokittu pelloks et
täällä ne on sitten vaan jääneet semmoset metsäks, jotka eivät sitte sovi.
Jossain kohtaa on ehkä liikaakin vallonettu metsältä pelto että että tota niit
on sitten pikkasen oiottu myöhemmin sitten, sitte tommosia metsänreunoi*

suoremmaks ja näin ja sit että sit on taas siirtyny metsän puolelle jotain pellonreunoja mitkä on mun mielestä nyt kuokittu liian tarkkaan. (5)

Harsintaa sitte et ei siellä oikein myyntipuuta sillo minun minun lapsena ollessa et se oli aika puutavaraa myytiin et se oli vaan polttopuut kerättiin ja omaan käyttöön sitte jonkun verran mut aika vähä oli tämmöistä myyntiä. Tietyst sota-aikana oli velvotihakkuut sitten et piti ottaa puutavaraakin. Aika vähä on tommosta, vähän vaneripuita sitten ku niitä oli semmosia kaskimaita sitte jonkun verran koivuks kasvanu. Et niistä nyt oli siihen aikaan just ku mä olin lapsi hakattiin koivuja paljon et ne meni vanerikoivuks sitte. (5)

Voidaan ajatella, että kulttuurinen tieto on aina metsänomistajan paikallistiedon taustalla, sillä sisäinen tieto syntyy ulkoista tietoa refleктоimalla. Kulttuuriset kategoriat ovat usein itsestään selviä tulkinnan ja ymmärtämisen tapoja, joiden alkuperää ei mietitä, vaan saman kulttuurin jäsenet ovat sosialisoituneet näihin merkityksiin yhteisten, jaettujen kokemusten myötä. Kulttuurinen ympäristö on aina metsänomistajan ympärillä ja rakentaa hänen tietoaan. Kulttuuriset rakenteet määrittävät vahvasti metsänomistajien arvokkaana ja kauniina pitämiä metsäkohteita. Tämä ”yleinen tietoisuus” tulee metsänomistajien puheessa vahvasti esille. Esimerkiksi puhuessaan ”upeasta maisemasta” haastateltava oletti minun jakavan saman ymmärryksen maiseman kauneudesta, tietävän, millä hän siihen viittaa: kansallismaisemamaiseen järvien ja metsien kokonaisuuteen, luonnonrauhaan, jossa hiljaisuuden rikkoo ehkä vain lintujen laulu ja puiden humina.

7 Diskussio ja johtopäätökset

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää Metson suojelubiologisten kriteerien ja Lohjan seudun MetsäVasuun osallistuneiden metsänomistajien suojelunvalmiutta sekä heidän rutiiniensa ja kriteerien edustaman asiantuntijatiedon kohtaamispinnan ongelmia. Tutkimuksen keskiössä olivat metsänomistajien arkiset käytännöt ja sosiaaliset yhteisöt, jotka liittyvät heidän metsiinsä ja joiden kautta he merkityksellistävät niitä. Tämä käytännöllinen suhde oli myös metsänomistajien suojeluehdotusten ja tiedon rakentumisen taustalla. Tässä kappaleessa vedän yhteen tutkimukseni tuloksia ja tarkastelen niitä erityisesti tiedon käsitteen kautta. Lisäksi esitän tutkimustulosteni kautta johtopäätöksiä sekä kehitysehdotuksia tulevaisuudelle.

7.1 Kriteerien ja metsänomistajan kohtaaminen

Metsänomistajien omat suojelutoiveet jäivät osittain kriteerien mahdollistamien valintojen ulkopuolelle, mutta lähes kaikki haastatelluista metsänomistajista pitivät luonnonsuojelubiologisia kriteerejä kuitenkin tarpeellisina. Suurin osa haastatelluista metsänomistajista koki kriteereillä suojeltavan luonnon olevan ekologisesti arvokasta, mutta niiden nähtiin jättävän ulkopuolelleen tiettyjä suojelun arvoisia luontotyyppisiä tai kohteita. Metsänomistajat, joiden ehdottama luontokohde ei ollut täyttänyt luonnonsuojelubiologisia kriteereitä ja oli siksi jäänyt suojelun ulkopuolelle, eivät sanoneet olleensa pettyneitä kielteiseen suojelupäätökseen. Metsänomistajat toivat esille, että olivat lähteneet hankkeeseen kokeilumielellä vailla suuria odotuksia. Kukaan haastatelluista ei kiistänyt sitä, että oma kohde ei olisi täyttänyt kriteerejä, mutta osa toi esille kriteerien tiukkuuden ja yksipuolisuuden. Lähes kaikki kertoivat, että eivät tunne kriteerejä yksityiskohtaisesti ja ovat sen takia kykenemättömiä arvostelemaan niitä. Metsänomistajien oli siis jossain määrin vaikea arvioida asiantuntijoiden tuottamaa tietoa eli luonnonsuojelubiologisia kriteerejä joiden avulla heidän lähiympäristöään tarkasteltiin.

Tässä on tämmönen juttu et tämmösiä juttuja täällä oli sitten: [lukee paperista] kostea lehto, lajeja kotkansiipi hiirenporras saarisuopeltto lehtopähkinä. No en tiedä mistä se noita löysi, mä en tunnista yhtään näistä. [nauraa] (10)

Kriteerien määrittelemät kasvi- tai eliölajit jäivät metsänomistajien elämismaailman ulkopuolelle. Metsänomistajille oli yleensä selvää, millaisia luontotyyppisiä hankkeen avulla halutaan suojella, mutta yksittäiset kriteerit olivat jääneet vieraiksi. Kriteereistä nostettiin esimerkiksi esille ”ötökät” ja ”kaiken maailman sammaleet”, joita metsänomistajat eivät tunne, mutta niiden tarpeellisuutta luonnon monimuotoisuudelle tai mielekkyyttä suojelukohteiden valintaperusteena ei kiistetty. Suoran kritisoinnin puute selittyy sillä, että MetsäVasussa metsänomistajien ja hallinnon välinen konflikti ei näyttäytynyt avoimena tai dramaattisena yhteydenottona, vaan heijasteli paikallisen tason ja asiantuntijatason pitkän ajan jännitettä, joka on sisäänrakennettuna metsiensuojelun ohjausjärjestelmissä ja sen perusideoissa.

Metsän luonnonsuojelubiologiset kriteerit on pyritty laatimaan maallikkokielelle, mutta haastatellut metsänomistajat eivät kokeneet hallitsevansa niitä ja he kokivat kriteerit monin osin vaikeiksi nimenomaan vieraan terminologian ja lajiluetteloiden takia. Metsänomistajat kertoivat osaavansa useimmiten tunnistaa elinympäristötyypin ja sille tyypillisen puuston, mutta esimerkiksi harvinaisten lajien luettelot sisältävät täysin vieraita kasveja ja eläimiä. Asiantuntija-apu oli siis välttämätöntä metsänomistajalle, milloin syntyy vaara, että metsänomistaja jää prosessissa ulkopuoliseksi. Hän ei voi tällöin toimia tasavertaisena neuvottelijana suojelukohteita valittaessa jo siitä syystä, että vain asiantuntijalla on hallussaan se tieto ja monin osin myös se kieli, jolla kohteita tarkastellaan.

Metsänomistajien kriteerinäkemyksissä tuli esille se, että myös metsänomistajat olivat tottuneet tietynlaiseen asiantuntijalähtöiseen luonnonmäärittelyyn suojeluprosessien yhteydessä ja jossain määrin jättäytyivät itsekin prosessista maallikon rooliin. Kriteerit määrittivät sen, että metsänomistajien näkemyksiä tai toiveita ei suojelukohteita valittaessa voitu hyödyntää, mutta lisäksi metsänomistajat myös itse ”ulkoistivat” itseään korostamalla luonnonsuojelubiologisen tiedon merkitystä ja sitä, että eivät itse kokemuksensa tuomasta ymmärryksestä huolimatta olleet suojelutiedon asiantuntijoita tai ammattilaisia. Metsänomistajat siis jossain määrin hyväksyivät sen, että heillä ei ole valmiuksia ymmärtää suojeluperusteita tai arvioida niiden onnistumista. Kriteereihin suhtauduttiin tietynlaisella luottamuksella biologiseen tietoon. Vaikka oma kohde ei olisi täyttänyt kriteerejä, niitä ei silti juuri kritisoitu, sillä koettiin, että ei osata ehdottaa parempia valintaperusteita tilalle. Ulkopuolelle jättäytymiseen vaikutti osaltaan varmasti myös se, että metsänomistajat ovat tottuneet suojelun ja omien näkemystensä ristiriitaisuuteen ja lähtivät MetsäVasuunkin melko vähin odotuksin, ”kaikki se on kotiinpäin” -asenteella, osin välinpitämättöminäkin. Metsänomistajien puheessa tuli esiin myös tietynlainen ”tottuminen” ristiriitoihin hallinnon

kanssa, mikä varmasti vaikutti niin, että metsänomistaja ei ollut huolissaan, vaikka hallinnon kanssa ei yhteistä näkemystä tässäkin tapauksessa syntyisi.

Joo ihan hyvin se kyllä asian... et kyl mä muistan et hän mulle niistä kriteereistä puhu et miten se ois saattanu kelvata täyttää ne kriteerit, jos ois ollut tällästä puustoo tai jos olisi ollu näin tai noin tai. Et hyvin hän kyllä asiansa tiesi et eihän semmone metsänomistaja niiku minä tiedä niistä kriteereistä sen tietenkään sen enempää. Et senhän vuoksi et hän sit on asiantuntija joka osaa sit sanoo sitte. (6)

Eräs metsänomistaja pohti ”suojelunarvoisen metsän” määritelmää:

No semmonen siel pitää jotain olla semmosii kasveja ku miettii et mitä nää on [naurua] ja varmaan tätä eläinpuolt voi olla. Mut mää en tunne näit ötököitä sit sen enempää. Tai sit se voi olla hirveen karu paikka mis on taas semmosii kasvei, et mulla ainakin tulee sit nää tämmöset jos kasvillisuus poikkeee jotenki siit mihin on tottunu et se ehkä hiukan herättää. Ja sit on semmonen jos on jotain semmosii kolmen kuution kuusii jossain tai puita kyllä sekin tuntuu aika mahtavalta ja hyvä semmosessakin mettäs on. (4)

Edellisessä mielenkiintoista on se, että metsänomistaja koki, että suojelunarvoista on luonto, jonka määrittelemiseen oma asiantuntemus ei riitä eli esimerkiksi kasvit, joita metsänomistaja ei tunne. Toisaalta oman paikallistiedon ja kriteerien kohtaamattomuus näkyi myös toisinpäin: metsänomistajan aikaisemmin arvottomana pitämä luontokohte määriteltiinkin kriteerien kautta biologiselle monimuotoisuudelle arvokkaaksi, mikä muutti myös metsänomistajan omaa käsitystä metsässään sijaitsevasta luontokohteesta. Metsänomistajien näkökulmasta päätökset suojeluun kelpaavista ja kelpaamattomista kohteista olivat osa tiedonrakennusta, sillä valintojen ja hylkäysten kautta kriteerit muuttuivat konkreettisiksi ympäristökokemukseksi ja -tiedoksi.

Näitten (kriteerien) kanssa tuli sit sikäli tutuiks et sehän on ollu mul normaali arkee. En mä oo niiku pitäny niitä minään et nyt tuli sit semmonen yllätys et nää onki tämmösii (...) Et ku mää oon ikäni kulkenu siellä ni niit sammaliiki, ni mää kuljen ohi, ai et tos on jotain vihreetä. En mää ajattele niiku ollenkaan. Ni nyt sitte katto Anukin että toi ja toi ja toi ja toi. Et ne kielot mä olen niiku tiedostanu ja sit nään keväällä ku siin on sinistä ja keltasta ja kaiken maailman kasvii kukkaa ni se on nätti. Mut et en mää oo sitä semmosena.

Tietyst ku on maalla ikänsä ollu ni ei sitä osaa arvostaa semmotti niiku kaupunkilainen arvostaa sen. Ja vaikka tuntis ni ei sitä ei sitä osaa kattoo sillä silmällä ku joku muu, ammattilainen tai joku kaupunkilainen et ku siihen on silmä niiku turtunu (...)Et kyl mä sen osaan ymmärtää et se jonkun silmissä voi olla jotain. Et ku toi pähkinäpensaskin et se ensimmäinen et ku mä olen aina sanonu et se on ihan paskapuuta ni nyt nyt tuntuu et herranjestas et tää onkin jotain et ympärilt pitää kaataa jotain leppää pois et jotain jotain ja niin et se saa valoo enemmin. (9)

7.2 Kriteerien soveltaminen MetsäVasu-hankkeessa

Soveltamisella tarkoitetaan sitä, mitä muita tekijöitä kuin kriteeristön mukaisia ekologisia tekijöitä huomioidaan suojelukohteiden valinnassa. Useimmiten soveltamisella viitataan nimenomaan sosio-ekonomisten tekijöiden tai paikallisen luonnon erityispiirteiden huomioonottamiseen kohteita valittaessa. Metson luonnonsuojelubiologiset kriteerit mahdollistaisivat sosioekonomisten tekijöiden huomioimisen, mutta niiden rooli jäi MetsäVasussa toissijaiseksi ekologisten arvojen rinnalla ja työllisyyden, matkailun tai opetuksen tukeminen eivät juuri ohjanneet kohteiden valintaa. Käytännössä kriteerit antoivat soveltamisvaraa vain pääkriteerit täyttäneiden, tietyt luontotyyppiin kuuluvien kohteiden osalta.

Ympäristöhallinnon näkökulmasta metsänomistajien tavoitteiden huomioiminen olisi estänyt luonnonsuojelupolitiikan tavoitteiden toteutumista ja siksi kohteitaan ehdottaneille metsänomistajille oli MetsäVasussa varattu maallikon rooli eivätkä heidän perustelunsa saaneet valtaa suojelukohteita valittaessa. Sosiaalisia tekijöitä käytettiin kohteita valittaessa vasta siinä vaiheessa, kun piti priorisoida ja vertailla biologiset kriteerit täyttäviä kohteita keskenään. MetsäVasussa kriteerien tiukkaan tulkintaan johti erityisesti hankkeen rahojen loppuminen: jos rahat olisivat riittäneet useamman suojelusopimuksen tekemiseen, rahoittajatahot olisivat kenties joustaneet enemmän ja näin myös rajatapaukset olisivat voineet päästä mukaan. Lisäksi sosio-ekonomisten kriteerien, tiettyjen yhteisten pelisääntöjen, puuttuminen vaikeutti muiden kuin ekologisten tekijöiden huomioista.

Valtio Metso-ohjelman toteuttajana ja rahoittajana odottaa kriteereiltä kustannustehokkuutta ja niiden avulla pitää siksi pystyä valikoimaan ekologisesti arvokkaimmat kohteet suojeltaviksi. Tämä ajatus on omanlaisensa esimerkki valtionhallinnon läpäisemästä kilpailuttamisesta: pyritään mahdollisimman edullisesti saamaan suojeltua ekologisesti mahdollisimman arvokasta. Kriteerityöryhmän jäsenen mukaan kriteeristön määrittelemät

luontotyytit auttavat suojeluarvoltaan merkittävien kohteiden löytämisessä ja tunnistamisessa sekä jättävät ns. rajatapaukset suojelun ulkopuolelle. Erityisen tärkeänä hän näkee kriteerit siksi, että niiden avulla eri puolelle Suomea toteutettavissa kokeiluhankkeissa voidaan käyttää yhtenäisiä valintaperusteita ja suojelukohteet valikoituvat samoin perustein. Hänen mukaansa yhtenäisten valtakunnallisten kriteereiden tärkeys korostuu entisestään, jos Metson suojelukeinot laajenevat koko maahan.

Hyvistä kohteista voidaan valita ne parhaat et haetaan niin ku tän monimuotoisuuden suojelun kannalta tehoa. (kriteerityöryhmän jäsen)

Kriteerityöryhmän jäsenen mukaan Metson metsänomistajalähtöisyys toteutuu nimenomaan hankkeiden toimintatavoissa, ei suojelukohteiden valinnassa:

Se on niin päivänselvä koko tässä koko Metso-ajattelussa ja myös tän yhteistoimintaverkoston tässä peruslottuvuudessa. Se perusjuoni on että maanomistajat tarjoaa, että kriteerit toimii sillä tavalla et mitä tahansa ku tarjotaan ni ei voi kelpuuttaa. Et ne kriteerit ei täyty. Mutta kyllä sitten sanotaan toteutustavan suhteen on puuhailtu pitkälti maanomistajan lähtökohdista. Ja myös mikä on lopullinen rajaus. Mut toki siinä sit pitää ohjilla ja sehän pitää olla sit asia et jos kuvitellaan ajatellaan et meil on nyt hyvä luontokohde ni jos maanomistaja on valmis vaan johonkin aivan älyttömään. Et pitäähän sen olla mielekäs että jos ei löytyis esimerkiks mieläkästä rajausta jos näin teoreettisesti ajatellaan. (kriteerityöryhmän jäsen)

Hankevetäjä oli joissain tapauksissa pyrkinyt painottamaan myös sosiaalisia, taloudellisia tai paikallisia tekijöitä, mutta rahoittajatahot eivät näitä huomioineet rahoituspäätöksissään. Esimerkiksi kriteereissä esitetyt ohjeelliset raja-arvot puuston määrästä tai etäisyydestä toiseen suojelukohteeseen tulkittiin käytännön työssä tiukoiksi rajoiksi ensisijaisesti sen takia, että rahoittajatahot tekivät lopulliset suojelupäätökset yksin kriteerien perusteella. Hankkeen ulkopuolelle jäi esimerkiksi ensisijaiset kriteerit täyttänyt kohde, jonka läheisyydessä ei kuitenkaan ollut toista suojelukohdetta. Ei siis pelkästään metsänomistajien näkemykset, vaan myös paikallisen hanketyöntekijän eli kriteerien käytännön soveltajan näkemys poikkesi kriteeristöstä ja hänellä oli kriittistä huomautettavaa siitä.

Yksi MetsäVasun suojeltavaksi valittu kohde ei sen omistavan metsänomistajan mukaan täyttänyt selkeästi minkään kriteereissä esitetyn luontotyypin piirteitä, mutta oli arvokas sekoitus useampaa luontotyyppiä ja valittiin sen perusteella suojeluun. Yhden metsänomistajan osalta kriteereitä tulkittiin joustavasti, sillä luontokohteiden merkitys metsänomistajan elämymatkailuyritystoiminnassa oli huomattava ja näin pyrittiin tukemaan maaseudun elinvoimaisuutta ja uusia elinkeinoja. Tässä huomioitiin erityisesti hänen luontomatkaailutoimintansa välittämä informaatio matkailijoille ja paikallisille ihmisille luontopolkujen ja sen varrella olevien opastaulujen avulla.

7.3 Paikallistiedon ja asiantuntijatiedon konflikti

Metsänomistajien suojelutoiveiden ja luonnonsuojelubiologisten kriteerien kohtaamattomuus liittyi keskeisesti metsänomistajan suojeluvalmiuteen ja heidän halukkuuteensa osallistua vapaaehtoiseen hankkeeseen. Tiedon ja asiantuntijuuden politisoituminen kiteytyi tutkimuksessani siihen, millaisella tiedolla oli valtaa suojelukohteita valittaessa ja millaista asiantuntijuutta metsänomistajille annettiin tässä prosessissa.

Metsänomistajien käytännöissä ja sosiaalisessa toimintaympäristössä syntynyt paikallistieto ymmärrys omista metsistään eivät saavuttaneet MetsäVasu-hankkeessa asiantuntijatiedon roolia, vaan jäi tiukkojen kriteerien kautta tehdyn arvottamisen ja suojeluvalintojen alle. Biologiset kriteerit edustivat MetsäVasussa metsiensuojelun tietoa, mutta metsänomistajan suhde metsäänsä osoittautui henkilökohtaiseksi ja paljon luonnonsuojelubiologisia kriteerejä moniulotteisemmaksi. MetsäVasu mahdollisti vuorovaikutuksen ja yhteistyön eri toimijoiden välillä, mutta metsänomistajien aktiiviselle tiedontuottamiselle se ei antanut mahdollisuuksia eikä tiedonvaihto kehittynyt kaksisuuntaiseksi prosessiksi. Paikallisen tiedon huomioimattomuuden ongelma näkyi erityisesti niin kutsutun hiljaisen tiedon osalla: metsänomistajien oli mahdotonta tai ainakin vaikeaa kääntää paikallista hiljaista tietoaan sellaiseksi, että se tavoittaisi virallisen Metso-kriteeristön. Metsänomistajan perustelu vaatisi prosessointia ja muuttamista asiantuntijakieleksi, jotta se saavuttaisi valtaa valintaprosessissa. Toisaalta jos metsänomistajien paikallistieto ja henkilökohtaiset kokemukset pyritään kääntämään asiantuntijakielelle, ne menettävät sisältönsä.

Asiantuntijuus ei laajentunut hankkeessa totutusta, vaan asiantuntija-aseman pystyi saavuttamaan hallitsemalla kriteereiden mukaisen biologisen tiedon. Metsänomistajien paikallistieto ei myöskään saavuttanut todellista vuorovaikutusta asiantuntijatiedon kanssa, sillä luonnonsuojelubiologiset kriteerien paikallistiedolle määrittelemä kapea asema ja

rahoittajien tiukat kriteeritulkinnot eivät antaneet esimerkiksi hankevetäjille mahdollisuutta paikallistiedon huomiointiin. Huomionarvoista kuitenkin on, että jotkut metsänomistajat olivat mukana luonnonarvokaupan työryhmässä ja idea korvaussumman laskutavasta tuli juuri metsänomistajalta. Toisaalta MetsäVasussa mukana olleista metsänomistajista monet olivat yhdistysaktiiveja, jotka jo ennestään olivat mukana metsänhoitoyhdistyksen toiminnassa ja hanke ei onnistunut aktivoimaan ns. passiivisia metsänomistajia.

Edellisissä kappaleissa esitellyt metsänomistajien rutiinit ja heidän metsiinsä kohdistamansa käytännöt olivat metsänomistajien paikallisen tiedon taustalla, heidän tietokäytäntöjään. Metsänomistajat tukeutuivat metsiensuojelussa ja mielekkäiden suojelukohteiden arvottamisessa paikalliseen tietoonsa, jota luonnonsuojelukriteerit joko vahvistivat tai hylkivät. Metsänomistajien tieto oli syntynyt metsänomistajien kiinteän metsäsuhteen tuloksena, usein ”huomaamatta” metsässä eläen, liikkuen ja kokien. Metsänomistajien arkiympäristön, muistojen, metsää koskevien käyttötapojen ja asumisen tai mökkeilyn myötä syntynyt tuntuma konkreettiseen paikkaan muodosti sen näkökulman, jonka avulla metsänomistajat arvioivat metsiensuojelua, MetsäVasun suojelukohteiden valintaa ja omien metsiensä luontokohteiden arvoa. Metsänomistajat eivät erotelleet esimerkiksi talouskäyttöä metsän muista käyttömuodoista yhtä jyrkästi kuin asiantuntijat, vaan tieto rakentui kokonaisvaltaisessa vuorovaikutuksessa metsän kanssa. Metsä koettiin sekä arkisena toimintoympäristönä että sosiaalisena tilana ja elämyksellisenä kokemuksena. Toisille metsänomistajille metsät olivat heidän läheisintä asuinympäristöään, toisille ne edustavat vapaa-ajan asumista, maaseutua ja lapsuudenmaisemia. Metsänomistajan suhde metsiinsä ja sen mahdollisiin suojelukohteisiin oli hyvin konkreettinen: metsien merkitykset olivat rakentuneet metsänomistajan ja metsän arkisessa vuorovaikutuksessa ja metsän ”välineellisyydessä”: siinä, mihin metsää käytetään ja millaisia tarjokkeita he metsistään löysivät.

Ku isä on karjalaisia ni hän opetti pähkinäpensaasta tehdään vihta et mä en koivuvihtaa ees haluu käyttää et mä haluun pähkinäpensaast. (9)

H: Et kyl mä nyt olen muutaman vuoden Länsmannii seurannu ja niitä lehtii ni oon tajunnu et se on se pähkinäpensas on tosiaan täällä et se on jotain. Mut tota en mä oo sitä...

T: Nii sie oot tietysti ite tottunu sitä näkee ja...

H: Nii niin se on koko ajan pähkinöitäkin ku olin ni mä poimin niitä syksyllä ja talven mittaan söin ku ne on tosi hyviä... Niin mul oli pähkinäsakset oikeen ja

välil mul oli vasara millä mää tota [naurua] rikkosin niit et siihen on niiku kasvanu kiinni.(9)

Metsänomistajien tieto oli kiinnittynyt tiettyihin ympäristöihin ja todellisiin paikkoihin, useimmiten heidän omiin metsiinsä, sillä juuri paikkoihin liittyvät muutokset, paikkojen läheisyys ja tulevaisuus saivat tutkimuksen kohteena olleet metsänomistajat osallistumaan hankkeeseen. Metsänomistajien luontokohteille antamat merkitykset eivät suoraan riippuneet kohteiden autenttisesta muodosta tai fyysisestä todellisuudesta, vaan merkitykset vaativat syntyäkseen käytäntöjä, sosiaalisia suhteita ja arkista toimintaa, jotka tiettyyn kohteeseen kiinnittyivät. Metsänomistajat eivät katsoneet metsiään ja niiden luonnonarvoja vain tässä ajassa, vaan näkivät myös metsän historian merkitykset ja tulevaisuuden mahdollisuudet. Kriteerit sen sijaan näkivät vain tämän hetken monimuotoisuuden tason, vaikka Metso-kriteeristö itsessään olisi voinut mahdollistaa myös kohteiden ennallistamis- ja palautumispotentiaalin huomioimisen.

Metsänomistajat perustelivat metsäluonnon arvokkuutta tavallisille asukkaille, ”jokamiehille”, tyypillisellä tavalla, kun taas Metson luonnonsuojelubiologiset kriteerit suuntaavat huomion ainoastaan biologiseen monimuotoisuuteen. Metsänomistajien käsitykset esimerkiksi hyvästä tai suojelunarvoisesta metsästä rakentuivat sen perusteella, millaisia metsän käytön tarjokkeita he havaitsivat ja millaisia toimintoja he metsiinsä liittivät. Eräs metsänomistaja kuvaili hyvää metsää seuraavasti:

Siel sais olla isoja puita ja sit siel sais olla pieniä puita ja sit siel sais olla vaikka mitä. Et siel sais olla semmosia et se ois hyvä oikeestaan jos se ois semmonen rinteikäs, ni se ois aina parempi sinne mahtuu enemmän puita ku semmoseen tasaseen. Et hehtaari et ku pinta-ala, se mitataan aina näin, mut ku siin on vuoria ni siihen mahtuu paljo enemmän puita ku semmoseen tasaseen. Mut joo sitten sanotaan et se oikein momimuotonen et sanotaan et siin ois kaikkea kumminkin silleen. Että siinä et en mä pelkästään sitä suojelualuetta tee et siitä ois myös et ei kaikkea voi suojella et jos ois isompi alue ni siin ois taloudellista arvookin siinä jossain kohtaa et vähän niin ku kaikkee (...) Sit tietysti et jos jotenkin hyvässä metsässä ni ei sais kauheesti olla niitä tuholaisia kyllä, mitä ihmejuttuja mitä niistä tulee niistä kannoista, mitä ne on ne kaks ötökkää, toinen on männyssä ja toinen kuusessa. Jotain pistiäisii, en mä nyt muista ku niitä semmosia mitä sit torjutaan. Ja sit siel hyvässä metsässä ei eläis hirvikärpäsiä. Nehän on tullu kans Venäjältä, sielt

ei tuu ku paskaa, sielt tulee koloradonkuoriaisia ja muuta [naurua] (...) Joo kyllä tietysti se ois semmonen et metsässä sais olla eläimiä ja lintuja et linnut ois kivoja. (10)

Luonnonsuojelubiologiset kriteerit ja niiden käyttö eivät tunnista metsänomistajien tarjokesuhteiden muutoksia ja moninaisuutta. Kriteerien käsitys paikasta on abstrakti tila, jota viranomaisen tarkastelee ulkoapäin, kun taas metsänomistajan metsä on subjektiivinen kokemus, eletty paikka, johon vaikuttavat metsänomistajan tunteet, muistot, toiveet, pelot, kokemukset ja arvot sekä koko kulttuurinen ympäristö (Oksanen 2003: 19). Kriteerit edustavat matematisoitua luontoa, ovat ylipaikallisia ja konkreettisesti yhteydestään irrotettuja ja siksi niiden kautta välittyvä luontokäsitys poikkei monin tavoin metsänomistajien luontokäsityksestä. Kriteerit tarkastelevat metsää ulkoapäin, osana koko eteläisen Suomen metsien biodiversiteettiä ja metsiensuojelupolitiikan toteuttamiskohteena. Kriteerein luonto tehtiin MetsäVasu-hankkeessa hallittavaksi neutraloimalla metsäluonnon paikalliset ekososiaaliset vaihtelut (Jokinen 2004a). Ekologinen nähtiin irrallaan sosiaalisesta, kulttuurisesta ja historiallisesta luonnon kehiksestä. Näin paikallinen luonto standardoitiin mukautumaan valtakunnallisiin kriteereihin. Jokisen (2004a) mukaan tällöin lopputulos näyttää joko puhtaana luontona tai sosiaalisena ja kulttuurisena, vaikka kyse olisi pikemminkin ekososiaalisesta, luonnon ja kulttuurin erottamattomuudesta ja tiivistä yhteydestä.

7.4 Metson tulevaisuuden haasteet ja kriteerien kehittämistarpeet

Luonnonsuojelubiologiset kriteerit voivat saada metsänomistajan näkemään metsässään uudenlaisia tarjokkeita, merkityksellistämään metsäänsä uudella tavalla. Tätä edesauttoivat MetsäVasussa esimerkiksi maastokäynnit ja metsänhoitoyhdistyksen mukanaolo hankkeessa. Tutkimukseni keskeisenä johtopäätöksenä on, että Metso-kriteerien määrittelemä luonto ei metsänomistajalle näyttäytyä luokituksina tai standardeina, jos nämä eivät myötäile metsänomistajan arjen käytäntöjä ja rutiineja. Standardit voivat siis luonnollistua ja sulautua metsänomistajan arjen rutiineihin vain, jos ne kohtaavat metsänomistajan elämismaailman. Metsänomistaja on esimerkiksi sisäistänyt tietyt metsänhoidon suositukset, jotka ovat ajan saatossa muuttuneet rutiineiksi, ja luonnonsuojelubiologiset kriteerit ovat ristiriitaisia näiden suositusten ja niiden synnyttämien käytäntöjen kanssa.

Metsänomistajien elämäkäytäntöjen ja suojelun kohtaamattomuus antoi vastauksia siihen, millaisin ehdoin Metso-ohjelman suojelutoimenpiteet voisivat vakiintua luontevaksi osaksi metsänomistajien elämismaailmaa. Jokisen (2004a) mukaan metsänomistajan elämismaailmaa ja Metso-kriteereitä yhdistävät kohdat löytynevät arkisista rutiineista, sillä niistä löytyy yhteisiä ehtoja olemisen tapojen ja tietämisen tapojen välille, mikä mahdollistaa eletyn maailman ja biologisen tiedon yhdistymisen. Metsänomistajan käyttäytyminen ei noudata kapeaa kustannus-hyöty -ajattelua, vaan se on monin tavoin rutiininomaista ja yhteydessä metsänomistajan materiaaliseen ympäristöön. Metsänomistajan näkökulmasta taloudelliset, sosiaaliset ja kulttuuriset tekijät korostuvat ekologisia kriteerejä enemmän. Näiden piirteiden huomioiminen mahdollistaisi suojelun nivoutumisen metsänomistajan muuhun metsänkäyttöön ja metsäsuhteeseen sekä helpottaisivat suojelun omaksumista luontevaksi osaksi metsänomistajan rutiineja, mikä osaltaan takaisi metsänomistajien suojelumotivaation ja suojelun pitkäjänteisyyden.

Kuten tutkimukseni keskeisistä tuloksista voi päätellä, Metson luonnonsuojelubiologisten kriteerien haasteena tulee olemaan metsänomistajien suojelunäkemyksen ja ekologisen tieteen yhdistäminen. Uusi kansallinen metsäohjelma valmistuu vuoden 2007 lopulla, jolloin päätetään myös Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden turvaamisen jatkotoimenpiteistä. Tämän vuoden lopussa Metson kokeiluhankkeiden päätyttyä arvioidaan, miten hyvin Metson suojelukeinoilla on pystytty edistämään monimuotoisuuden suojelua ja tullaanko Metson keinovalikoiman käyttö laajentamaan pilottialueista koko eteläiseen Suomeen. Metson saaman myönteisen palautte ja toisaalta sekä ympäristöhallinnon että etenkin metsänomistajajärjestöjen tuki uusille suojelumenetelmille osoittaa, että Metson kokeiluhankkeiden jälkeen paluuta vanhaan tuskin on ja Metson keinot ovat käytettävissä myös vuoden 2008 jälkeen. Tässä tutkimuksessa kohdistettiin huomio MetsäVasu-hankkeeseen ja saatuja yksittäisiä tuloksia ei kaikenkattavasti voida yleistää. Tuloksia voidaan kuitenkin tarkastella myös koko Metso-ohjelman valossa ja niitä voidaan hyödyntää Metson mahdollisessa jatkossa.

Nostan seuraavaksi tarkastelun metsänomistajan rutiineista ja metsien tarjokedynamiikasta konkreettisempiin kehitysehdotuksiin, jotka nousevat metsänomistajan elämismaailmasta. Lisäksi nostan esille metsänomistajan suorat kehitysehdotukset kriteeristöön: he pitivät sen heikkoutena esimerkiksi virkistyskäytön tai maisema-arvojen huomioimattomuutta. Nämä olivat niitä keskeisiä arvoja, jotka nivoutuivat metsänomistajien elämismaailmaan ja arkeen sekä näin merkityksellistivät heidän lähiympäristöjään ja metsiään.

7.4.1 Paikallistiedon ja -olosuhteiden huomiointi

Metsänomistajien näkemyksen mukaan suojelua voitaisiin toteuttaa paikallisesta näkökulmasta ja todellisista fyysisistä paikoista käsin. Metso-suojelun tiedonrakennuksessa haasteellista onkin juuri yhteen sovittaa tiedon ja ymmärryksen kontekstuaalisuus valtakunnallisiin kriteereihin. Se, millaisille käytännöille annetaan valtaa tiedon tuotannossa, määrittelee sen, millainen tai kenen tieto nostetaan päätöksenteon perustaksi. Vuorovaikutteisen tietoyhteisöjen pitäisi mahdollistaa myös paikallisille näkemyksille mahdollisuudet tiedon rakentamiseen. Metso-ohjelma on lähtökohtaisesti pyritty rakentamaan metsänomistajien aktiivisuutta ja suojeluhalukkuutta tukevaksi, mutta kriteerien tiukan tulkinnan voidaan nähdä vievän biodiversiteettisuojelua yhä asiantuntijavetoisempaan suuntaan, jossa metsänomistajan paikallistiedolle jää marginaalinen rooli.

Kriteerien ja metsänomistajien näkemysten kohtaamisen onnistuminen riippuu paljon siitä, miten joustavasti kriteerejä sovelletaan ja millaiset toimintatavat niiden tulkinnassa vakiintuvat. Luonnonsuojelubiologisten kriteerien tiukka soveltaminen irrottaa metsäluonnon sen paikallisista puitteistaan, metsänomistajien omista suojelutavoitteista ja arjesta. Ari Jokisen (2004a: 50) mukaan paikallista ekososiaalista vaihtelua tulisi hyödyntää voimavarana luonnonvarapolitiikassa. Kriteerien toimivuutta parantaisi se, että ne huomioisivat paikalliset olosuhteet ja joustaisivat niiden mukaisesti. Näin yhä useampi metsänomistajien tarjoama luontokohde olisi mahdollista saada suojelun piiriin. Paikallisen tiedon huomiointi edellyttää, että hyväksytään erilaiset näkökulmat metsäluontoon ja erilaiset suojelutoiveet. Tutkimus osoitti, että metsänomistajat tarjoavat metsiensuojeluun asiantuntijatiedosta poikkeavan näkökulman ja myös metsänomistajien sisällä on monia eri näkökulmia. Mitä enemmän metsänomistajille ja paikallisille ihmisille annetaan vaikutusvaltaa suojelun suunnittelussa, sitä näkyvämmäksi heidän metsiensuojelutoiveensa tulevat.

Metson uhkakuvana voi olla tiukkojen kriteerien luonnollistuminen (ks. Jokinen 2004b: 170–171). Mahdollisuudet suunnata suojelua alueellisesti merkittäviin luontotyypppeihin ovat puutteelliset ja jos kriteerien tiukka tulkinta ja vähäiset paikalliset sovellukset luonnollistuvat, niistä tulee vakiintuneita, kyseenalaistamattomia toimintatapoja. Kriteereistä muodostuu eräänlaisia standardeja, joiden avulla kohteiden arvioinnista tulee rutiininomaista, tilannekohtaisista olosuhteista irrallista ja suojelun hallinta säilyy enimmäkseen metsätalouden ja metsäekologian asiantuntijoilla. Metso-ohjelma ja sen luonnonsuojelubiologiset kriteerit jatkaisivat näin osaltaan sitä suojelupolitiikalle tyypillistä

asiantuntijälähtöisyyden ja metsänomistajan ulkoistamisen linjaa, johon Metson uudenlaisten toimintatapojen piti tuoda muutos (ulkoistamisesta esim. Jokinen 2004b: 165).

Joustavuus suojelukohteiden valinnassa on myös viranomaispuolelle uutta, joten ongelmana voidaan nähdä myös heidän hitaat toimintatapojen muutokset ja ”piiloutuminen” totuttujen käytäntöjen ja tiukkojen raja-arvojen taakse. Arvovapaina pidettyihin kriteereihin vetoaminen tuo suojelukohteiden valitsijalle auktoriteettia sekä legitimoii hänen näkemykset, joita vastaan metsänomistajalla ei ole mahdollista nousta. Soveltaessaan kriteerejä paikallisesti viranomaisen joutuu vastaamaan valintojen mielekkyydestä sekä metsänomistajille että kansalliselle hallinnolle.

Paikallistiedon huomioiminen on tärkeää kahdesta näkökulmasta. Ensinnäkin se on välttämättömänä ympäristöpolitiikan demokratialle ja päätösten legitimitetille sekä paikallisten omistus- ja käyttöoikeuksien toteutumiselle. Suojelukohteiden valinnan hyväksyttävyyden kannalta paikallistiedon nouseminen asiantuntijatiedon rinnalle on välttämätöntä, jotta prosessi olisi sosiaalisesti kestävä ja oikeudenmukainen. (Peuhkuri 2004: 12, 14.) Tieteellisen tiedon sovelluksilla ei ole niitä toimeenpantaessa itsestään selvää johtoa-asemaa, vaan niiden tulee lunastaa paikkansa käytännön tilanteissa sosiaalisen hyväksynnän ja yhteisöllisesti jaettujen merkitysten kautta (Rannikko 1996: 69). Kestävän tiedon käsite viittaa siihen, että tiedon tulee olla sekä ekologisesti, sosiaalisesti että taloudellisesti kestävää eikä ainoastaan tieteen dominoivaa. Metson metsänomistajälähtöisyyden toteutuminen edellyttää metsänomistajien osallisuutta tiedonrakennus- ja ongelmanmäärittelyprosessiin. Kielteisten suojelupäätösten ja metsiensuojelun irtaantumisen metsänomistajien ympäristökokemuksesta ja paikallisesta tiedosta voidaan nähdä heikentävän paikallisen yhteisön kulttuurista juurevuutta. Kriteerit määrittelevät suojelun arvoisen luonnon yksipuolisesti ja ylipaikallisesti, jos kriteereitä ei pystytä soveltamaan paikalliset olosuhteet huomioiden. Vaikka paikallinen tieto ei aina ole sopuosinnussa luonnonsuojelullisten vaatimusten kanssa eikä se ole aina sosiaalisesti hyväksyttyä, se tulisi siitä huolimatta huomioida päätöksenteossa.

Toisekseen maallikoiden tieto voidaan nähdä osana käyttökelpoista asiantuntijuutta, ”virallisen” asiantuntijuuden rinnalla ja välttämättömänä osana suojelupäätösten onnistumista ja innovatiivisuutta. Suojelun lähestymistavan pitäisi olla monitieteinen ja paikallisten metsänomistajien kokemusperäinen tieto voisi täydentää tieteellistä tietoa. Esimerkiksi metsänomistaja tuntee metsänsä ja lähiympäristönsä luonnon toisella tavalla kuin siellä vieraileva virkamies ja hänellä on arvokasta kokemuksiinsa ja metsän historiaan

liittyvää tietoa. Paikallistieto korostaa tiedon käytännöllisyyttä ja käytettävyyttä sekä paikallisten olosuhteiden vaihtelevuutta (Kaljonen 2005). Nostamalla paikallistieto käyttökelpoiseksi asiantuntijatiedoksi tieteen universalismi ja paikallinen tieto voidaan yhdistää ja tällöin syntyy uutta tietoa.

Välittäjäntason toimijalla kuten MetsäVasussa metsänhoitoyhdistyksellä on merkittävä rooli erilaisten tietokäsitysten välisten siltojen rakentamisessa. Paikallistieto pitäisi pystyä yhdistämään tieteelliseen, biologiseen tietoon, jolloin parhaassa tapauksessa suojeluprosessista tulisi oppimisprosessi, jossa metsänomistajien luontokäsitykset, tietotaito ja hiljainen tieto tulisivat huomioiduiksi. Paikallistiedon huomiointi ei kuitenkaan tarkoita, että metsäluontoa tarkasteltaisiin yksin inhimillisenä tulkintana ja metsänomistajien antamien merkitysten näkökulmasta. Paikallistieto on monin osin yksilöllistä, mutta se tulisi huomioida käyttökelpoisena näkökulmana suojelukohteita valittaessa. Metsänomistajien paikallistiedon subjektiivisuutta pohdittaessa tulisi kuitenkin huomioida myös tieteen määrittelemä luonnon, tässä esimerkiksi kriteerien määrittelemän biodiversiteetin, kulttuurinen luonne: myös kriteerien luonto on tiettyjen arvovalintojen sekä kulttuuristen ja sosiaalisten prosessien tulos eikä sitä voida pitää täysin objektiivisena.

7.4.2 Sosiaalisten kriteerien tarve

Aiempi metsänomistajien rutiinien, tarjokesuhteiden ja tiedon rakentumisen tarkastelu osoittaa, että suojelukohteita tulisi tarkastella kokonaisuuksina, myös sosio-ekologiset tekijät huomioiden. Tällöin suojelulla olisi mahdollisuus kohdata metsänomistajien paikallistieto ja sosiaalinen hyväksyntä sekä nivoutua luonnolliseksi osaksi metsänomistajien arkielämää. Suojelukohteet ja niiden valinnat ovat ekososiaalisia prosesseja ja metsänomistajien suojelutoiveet eivät synny yksin ekologisen biodiversiteettitiedon pohjalta. Metsänomistajien suojelunäkemyksen ja tiedon moninaisuus aiheuttaa suuremman paikallisvaihtelun kuin mitä ekologisin kriteerein pystytään huomioimaan. Lähtökohtana suojelukohteiden valinnassa tulisikin olla sosiaalisten ja ekologisten prosessien yhteisvaikutukset ja paikallinen tieto, jolloin myös metsänomistajien toiveet ja rutiinit tulisivat huomioiduiksi ylipaikallisissa metsänkäytön tavoitteissa. Metso-suojelua ei pidä toteuttaa luonnontieteellisestä tiedosta erillään, sillä monimuotoisuuden tarkastelu edellyttää ekologista tietoa, mutta suojelua ei tulisi myöskään irrottaa yhteiskunnallisesta tiedosta.

Metsänomistajat haluavat suojella ”jokamiehen luontoa”: virkistyspaikkoja ja maisemakohteita. Tämä korostaa sosiaalisten ja taloudellisten kriteerien tarvetta: metsien

monimuotoisuuden suojele tulisi viedä metsänomistajien arkeen ja käytäntöihin. Lisäksi maisema-, virkistys tms. tekijöiden huomioiminen voisi motivoida esimerkiksi harrastusseuroja tai kyläyhdistyksiä mukaan suojeleluun. Sosiaalisten tekijöiden huomioimattomuutta perustellaan usein niiden subjektiivisella luonteella, vaikka toisaalta esimerkiksi kaunis maalaismaisema on tunnistettu ja sen hoitoon voi saada ympäristötukea. Rutiinien ja suojeleluun yhdistäminen on merkittävää myös siksi, että metsänomistajien rakennemuutos monipuolistaa metsänomistajien tavoitteita. Tulevaisuudessa yhä useammat metsänomistajat tarkastelevat metsiään erityisesti virkistyskäytön näkökulmasta, mikä lisää suojelelumotivaatiota. Metsänomistajilla onkin tarvetta yksilöllisimmille metsänhoitosuunnitelmille, joissa esimerkiksi metsänomistajan harrastukset huomioidaan.

Pelkkiin luonnonsuojeleubiologiisiin kriteereihin perustuva kohteiden valinta tekee suojelelusta kapeaa. Kriteerit aiheuttavat sen, että Metson toimeenpanossa huomio keskittyy luontotyyppien, lajien tuntemukseen ja kartoittamiseen. Kriteerit eivät tulevaisuudessa saisi painottua liian yksityiskohtaiseen lajitietoon vaan elinympäristön yleisiin piirteisiin. Jotta kriteerien mahdollistamaa joustoa onnistuttaisiin hyödyntämään, suojeleluohteiden valinnassa sovellustyötä tekevien henkilöiden paikallistuntemus nousee erittäin tärkeäksi. Mikäli metsiensuojeleluu halutaan Suomessa edistää, ei metsänomistajien suojelelumotivaatiota tulisi tyrmätä, tuijottaa metsää pelkästään ekologisesta näkökulmasta ja luonnontieteen ulottuvuuden kautta. Jossain määrin annetun ja lukkiutuneen asetelman eli biologisen tiedon ylivallan purkaminen edellyttäisi metsänomistajien tiedon nostamista ”virallisen” asiantuntijatiedon rinnalle ja tekemistä siitä pätevää, päätöksentekoa tukevaa tietoa. Pitäisi myös huomioida, että kriteerit täyttävät ja monimuotoisuudeltaan ”huippuluokan” kohteet vähenevät sitä mukaan kun niitä ostetaan suojeleluun.

7.4.3 Suojelelumuönteisyyden lisääminen ja suojelelupotentiaalin hyödyntäminen

MetsäVasussa oli mukana sekä metsätaloudesta elantonsa saavia metsänomistajia että pienten metsätilojen omistajia, joilla omiin metsiin ei kohdistunut minkäänlaisia taloudellisia tuotto-odotuksia. Tämän tutkimuksen tarkoituksena ei ole ollut selvittää sitä, millaisten metsänomistajien tarjoamat kohteet ovat täyttäneet kriteerit. Aineiston avulla voidaan kuitenkin yleisemmin todeta, että suuri osa hyväksytyistä suojeleluohteista sijaitsi mailla, joiden omistajilla on ollut taloudellisesti mahdollista olla hyödyntämättä metsiään täysmitallisesti. Käytännössä nämä metsätilat olivat pieniä, yleensä alle 10 hehtaaria, ja

metsänomistajat olivat saaneet ne perintönä. Näiden pienten palstojen, usein kesämökkitoonttien, omistajat olivat palkansaajia, jotka elättivät itsensä ja perheensä muuten kuin metsätuloilla. Haastattelemieni metsänomistajien kohdalla kriteerit täyttäviä kohteita löytyi lisäksi useammin jo eläkkeellä olevien metsänomistajien mailta kuin nuoremman polven metsistä.

Tämä liittyy Jokisen (2004a:36) ajatukseen tarjokedynamiikan *sukupolvisykleistä*: metsänhoidon tavat ovat yhteydessä metsänomistajan elämäntilanteeseen ja ikään. Useimmiten metsänomistajan suojelevalmius lisääntyy ja toisaalta hakkuunto hiipuu hänen ikääntyessään. Sen sijaan taas nuorilla, usein perheellisillä, metsänomistajilla suuret investoinnit kuten talo ja lasten menot vaativat säännöllisiä metsätuloja. Myös fyysisen kunnan heikkeneminen aiheutti sen, että metsänomistaja ei pystynyt toimimaan metsässään niin aktiivisesti kuin aikaisemmin. Monella myös ymmärrys oman elämän rajallisuudesta vahvasti halua jättää metsä perintönä lapsille ja lapsenlapsille mahdollisimman luonnontilaisena. Voimakkaimmat hakkuut tehdäänkin usein omistajavaihdosten yhteydessä. Esimerkiksi Ari Jokinen (2004b: 169) on pohtinut aiheellisesti Metson elitististä piirrettä: suojelemaan mukaan pääseminen on mahdollista niille, jotka ovat voineet jättää metsänsä hakkaamatta.

MetsäVasuun hyväksytyjä kohteita löytyi toki myös päätulonsa metsätaloudesta saavien metsänomistajien mailta, mutta ilman tilastollista tarkasteluakin voidaan todeta, että tehokkaasti metsiään hyödyntäneiden metsänomistajien metsistä oli vaikeampi löytää MetsäVasuun sopivia ja kriteerit täyttäviä kohteita, vaikka heidän metsäalansa olivat huomattavasti isompia. Kriteerit eivät siis antaneet niille metsänomistajille, jotka olivat hyödyntäneet metsiään tehokkaasti, mahdollisuutta muuttaa metsänhoitokäytäntöjään ilman taloudellista tappiota. Metson luonnonsuojelubiologiset kriteerit eivät huomioineet luontokohteiden ennallistamispotentiaalia tai palautumispotentiaalia, vaikka nämä kriteeristöön sisäänkirjoitettuna ovatkin. Luontokohteen sen hetkiset monimuotoisuusarvot tarkasteltiin kriteerien mukaisesti, mutta jätettiin huomiotta kohteen kehityspotentiaali eli se, miten mahdollinen suojele vaikuttaisi luonnonarvojen lisääntymiseen.

Metsien luonnontilaisuus oli monella hankealueen metsälöllä melko vähäistä ja totuttujen metsänhoitokäytäntöjen mukaan hoidetuista talousmetsistä oli vaikea löytää luonnonsuojelubiologiset kriteerit täyttäviä luontokohteita. Niiden säilyminen oli edellyttänyt metsänomistajalta vuosikymmenten ajan ainakin jossain määrin vallitsevia metsänhoitotapoja ja -neuvoja vastaan toimimisen lisäksi usein sekä lujaa luonnetta että

taloudellista riippumattomuutta metsätuloista. Etenkin rehevien metsätyyppien kuten lehtojen luonnonarvot olivat pitkälti hakkaamattomuuden ansiota. Tästä johtuen myöskään MetsäVasussa ei voitu valita suojeltaviksi kohteita, joissa olisi ollut määräaikaisellakin suojelulla mahdollisuus lisätä metsäalueen biologista monimuotoisuutta. Vaikka kriteerien joustovara olisi tämän vielä mahdollistanutkin, niin rahoituspäätökset Metsäkeskuksessa tehtiin kohteiden tämänhetkisten luonnonarvojen perusteella.

Kriteerit ja sen myötä Metson suojeluohjelma tuntuivat sopivan siis luontoa, maisemaa ja virkistyskäyttöä arvostavalle metsänomistajalle, mutta eivät juuri tukeneet mahdollisimman tehokkaaseen talouskäyttöön tottunutta metsänomistajaa muuttamaan elinkeinoaan enemmän luonnonhoidon suuntaan. Luonnontilaisuuden vaatimus oli outo siinäkin mielessä, että intensiiviseen maankäyttöön perustuva ympäristöhistoria oli synnyttänyt myös luonnon monimuotoisuutta ja etenkin maaseutu ympäristöt, joihin myös metsät monin osin kuuluvat, olivat syntyneet ihmisen toiminnan vaikutuksesta.

Eräs metsänomistaja kuvailee kriteeristöllä suojeltavia luontotyyppejä:

Mun mielest se on aika rajattu ne tyypit mitä pitäis suojella et se tässä yllättää ku puhutaan monimuotoisuudesta et ehkä ne on just niit kriittisiä tekijöitä mitkä on häviimässä mitä pitäis. Mut ihan mulle on ollu mulle oli pettymys se, et ne on niin kovin rajattui, aika hyvin rajattu se mitä niitten pitää täyttää. Et olisin toinonu et se muunkinlaisia et maisemallisesti esimerkiks et sanotaan ihan, no sanotaan et tämmösii kuivii kallioit luonnonarvokauppaanki. Et se on varmaa perusteena ollu mutta mutta ihan tavallisen kansan silmissä kyl kyl se enemmän on miltä näyttää ku mitä pitää suurennuslasilla kattoo. Et jos ajatellaan mistä tätä arvostellaan ja aina on arvosteltu metsänhoitoa et se on niin kamalan näköst ku metsiä hakataan ja uudistetaan. (4)

Metsänomistajat, joiden metsiin kohdistui hakkuutarpeita, olivat tehneet säilyttämänsä luontokohteen käyttöä koskevan päätöksen usein jo vuosikymmenet aikaisemmin tai jatkaneet vanhempien viitoittamaa käytäntöä eivätkä näin useinkaan harkinneet kohteen ”palauttamista” talouskäyttöön suojelusopimuksen määräajan umpeuduttua. Haastattelemani metsänomistajat eivät siis antaneet tukea näkemykselle, että metsänomistajat voisivat ”väärinkäyttää” luonnonarvokauppaa tekemällä sopimuksen luontokohteesta, jonka päätehakkuuta sopimus ainoastaan siirtäisi kymmenellä vuodella eteenpäin. Vaikka

metsänomistajan suojelumotiivit ja halu lähteä hankkeeseen olisivat osaltaan taloudellisia, niin metsänomistaja oli useimmissa tapauksissa päättänyt tarjoamansa luontokohteen tulevasta käytöstä suojelualoitteen tehdessään.

Monimuotoisuuden suojelu vaatii luonnontieteellistä tietoa ja luonnonsuojelubiologisten kriteerien avulla luontokohteiden tämänhetkinen ekologinen monimuotoisuus pystytään arvioimaan ja kohteita voidaan verrata toisiin saman luontotyypin kohteisiin. Ekologisia kriteerejä hyödyntämällä ja niiden tiukalla tulkinnalla voidaan taata metsiensuojelun lyhyen tähtäimen kustannustehokkuus: valtio maksajana saavat monimuotoisuudeltaan arvokkaimmat kohteet suojeluun. Sopimusten onnistumista voidaan arvioida vertaamalla valittujen kohteiden luonnonarvoja alueen parhaimpiin luontokohteisiin, potentiaalisiin kohteisiin. Ekologisten tavoitteiden kannalta on mielekästä, että metsänomistajan suojeltavaksi tarjoamat monimuotoisuudeltaan vähempiarvoiset luontokohteet jätetään Metson ulkopuolelle ja samalla toisaalla metsänomistaja määrätään suojelemaan metsälain määrittämiä elinympäristöjä. Toisaalta Metsoa on kritisoitu sen kustannustehottomuudesta: monimuotoisuudeltaan kaikkein arvokkaimpia kohteita ei saada pelkästään vapaaehtoisin keinoin suojelun piiriin, joten myös tulevaisuudessa valtion tulisi lunastaa yksityismetsänomistajien kohteita suojeltaviksi.

Myös tämä tutkimus osoittaa, että Metson vahvuus on sen toimintatavoissa ja suojelumuoniteisuuden lisäämisessä. Metsiensuojelun mielekkyydestä kysyttäessä kukaan haastatelluista ei sanonut suhtautuvansa kielteisesti metsiensuojeluun. Melko myönteisen suhtautumisen suojeluun osoittaa jo se, että metsänomistajat olivat lähteneet mukaan vapaaehtoiseen metsiensuojeluhankkeeseen. Tutkimustulosten perusteella voi hylätä stereotyyppisen käsityksen siitä, että metsänomistajien toiminta ja luonnonsuojelu olisivat toistensa vastapuolia ja että metsänomistaja pyrkisi välttelemään kaikkea suojelua niin pitkälle kuin mahdollista. Tutkimus osoitti, että metsänomistajilla on halua ja motivaatio suojeluun, jos he saavat tehdä sen omilla ehdoillaan ja omista lähtökohdistaan. Tämän uskotaan lisäävän sekä talousmetsien luonnonhoitoa että muuttavan asenteita myös perinteisiä suojelukeinoja kohtaan. Kärjistäen voidaan sanoa, että se, minkä Metso ekologiassa häviää, se voittaa suojeluilmapiiirin muutoksissa.

Metsänomistajat toivat esille, että yksi merkittävä tekijä suojelukohteiden valinnassa tulisi olla metsänomistajan suojeluhalukkuus. Haastatteleillani metsänomistajilla oli halukkuutta suojella metsiensä luonnonarvoja sekä lisätä niiden monimuotoisuutta, mutta kaikissa heidän tarjoamissaan kohteissa ei vielä ollut Metson kriteereitä täyttäviä monimuotoisuuden

kannalta merkittäviä luontoarvoja. Monet metsänomistajien suojeluun ehdottamista ja kriteerien täyttymättömyyden takia hylätyiksi tulleet kohteet olisivat ns. valmiita mahdollisuuksia luonnonsuojelupolitiikan toteuttamisessa. Hankerahoituksen loppumisen ja kriteerien tiukkuuden vuoksi suojelun ulkopuolelle jätetyt kohteet ovat valtiolle myös tietynlainen uskottavuusongelma.

Metsänomistajien suojeluhaluuden ”tyrmäminen” voi tehdä hallaa Metson tavoitteena olleelle suojelumuotoisuuden vahvistumiselle. On tärkeää, että metsänomistajien ehdottamien suojelukohteiden hylkäämiselle ei synnytetä kielteistä suojeluilmapiiriä. Antroposentrinen suojelu saattaisi tulla hyväksytyimmäksi kuin tiukasti ekologisten kriteerien mukaisesti toteutetut suojeluvallinnat. Tavoitteena on, että suojelusta saatavien hyvien kokemusten ansiosta myös hankkeen ulkopuolelle jättyneet tai kriteerien takia ulkopuolelle joutuneet metsänomistajat kiinnostuisivat myös jatkossa Metson mahdollisuuksista. Monilla metsänomistajilla suhtautuminen suojeluun on lähtökohtaisesti epäilevää ja he olivat MetsäVasun myötä rohkaistuneet vapaaehtoiseen suojeluun. Natura-kamppailuihin ja esimerkiksi liito-oravan suojelun ympärillä käytyyn keskusteluun kiteytyi haastatteluissa paljon metsänomistajien luonnonsuojeluun kohdistamaa kritiikkiä ja herkkyyttä. Kriteerien täyttymättömyyden takia koettu ”tappio” saattaa siis heikentää heidän suojelumotivaatiotaan jatkossa. Metsänomistajien omat verkostot ja ”kerhot” ovat tärkeitä suojelumuotoisuuden lisäämisessä ja sekä onnistuneet että myös epäonnistuneet tapaukset leviävät paikallisissa puskaradioissa nopeasti. Haastateltavat, joilla oli esimerkiksi Natura-alueita metsissään, kertoivat suojeluprosessin sujuneen omalta kohdaltaan ilman suurempia ongelmia. Metsänomistajien Natura-kielteisyys ei siis liity omiin kokemuksiin, vaan on jonkinlainen kollektiivisesti jaettu ”trauma”.

Lohjan seudun metsänomistajille tehdyn kyselytutkimuksen (Javanainen & Sahi 2004:10) mukaan 29 % kyselyyn osallistuneista paikallisista metsänomistajista oli jättänyt omistamaansa metsää tavanomaisen metsänkäsitteilyn kuten perkauksen, harvennuksen ja päätehakkuiden ulkopuolelle. Huolimatta siitä, että MetsäVasun avulla ei pystytty hyödyntämään kaikkea metsänomistajien suojelupotentiaalia, vaan osa metsänomistajien haluamista suojelukohteista jäi suojelusopimusten ulkopuolelle, metsänomistajat tulevat todennäköisesti myös jatkossa suojelemaan tiettyjä luontokohteita ilman virallisia sopimuksia. Osa suojelusta on tietoista luonnonarvojen, omien virkistyspaikkojen tai mielimaisemien suojelua, osa jää ”vahingossa” tavanomaisen metsienkäytön ulkopuolelle esimerkiksi hankalan sijaintinsa tai metsänomistajien muiden kiireiden takia. Tämä nostaa

esille kysymyksen siitä, onko tavoiteltavaa suojella kohteita, jotka jäisivät suurimmalla todennäköisyydellä joka tapauksessa hakkuiden ulkopuolelle (esim. rantalehdot).

Kriteerein suojellaan monimuotoisuudeltaan erittäin merkittäviä metsiä, mutta kriteerit jättävät ulkopuolelleen ns. luonnonarvometsät, joista biologisten monimuotoisuusarvojen lisäksi löytyy esimerkiksi virkistys- ja maisema-arvoja. Näiden säilyttäminen ja suojelu on jäänyt keskustelun ulkopuolelle etenkin Metson, mutta myös viime vuosien metsiensuojelupolitiikkakeskustelun yhteydessä. Metsänomistajien suojeluhalukkuus on yksi Metson lähtökohdista, mutta se on toistaiseksi voitu huomioida vain kriteerit täyttävien luontokohteiden osalta. Suojelumyönteisyyden lisäämisiksi olisi tarpeellista ottaa suojeluun myös kriteerit täyttämättömiä kohteita metsänomistajan niin halutessa. Esimerkiksi kriteerit täyttämättömiä, mutta luonnontilaisia tai luonnontilaisen kaltaisia metsäkohteita voitaisiin ottaa luonnonarvokauppaan metsänomistajan niin halutessa. Eräs metsänomistaja toi esille, että hänen mielestään korvaus voisi olla pienempi, jos kohteiden valinnassa lähtökohtana olisivat joustavammat kriteerit.

Haastateltavissani näkyi suomalaisen metsänomistajuuden rakennemuutos ja tämän vaikutukset metsänomistajien rutiineihin, luontosuhteeseen ja metsänomistajaidentiteettiin. Yhä suurempi osa suomalaisista metsänomistajista on palkansaajia tai eläkeläisiä. Myös kaupunkilaismetsänomistajien ja naismetsänomistajien määrä on kasvanut kun taas tilallaan asuvien maatalousyrittäjien osuus metsänomistajista on vähentynyt. Maa- ja metsätalouden välinen tuotannollinen yhteys on heikentynyt ja metsätulojen osuus metsänomistajan kokonaistuloista on laskenut. Metsät ovat yhä useammin metsätilan omistajien, perikuntien tai metsätalouslyhtymien omistuksessa. Sekä suuret että pienet metsälöt ovat lisääntyneet. (Ovaskainen & Ripatti 1994: 7.)

Metsänomistajakunnan rakennemuutos asettaa haasteita myös suojelulle. Kriteerien elitistisyys vahvistaa osaltaan suomalaisen metsänhoidon kahtiajakautuneisuutta: suurta osaa metsistä hoidetaan totuttuun tapaan tehokkaan puuntuotannon tavoitteiden mukaisesti kun taas osa jää kokonaan hakkuiden ulkopuolelle. Tämä kehitys on ristiriidassa paikalliset ja sosiaaliset vaihtelevuudet huomioivan suojelun kanssa. Suojelukohteet jäävät muista metsistä erillisiksi, jolloin suojelumetsälöt ja puuntuottamismetsälöt nähdään omina erillisinä kokonaisuuksinaan. Metsiin jätetään vapaaehtoisesti suojelukohteita, mutta talousmetsien käyttö ei juuri muutu. (vrt. Jokinen 2004b: 166.)

Niiden metsänomistajien, jotka eivät kohdistu metsiinsä mitään tuotto-odotuksia, määrän kasvaessa myös metsien vapaaehtoisen suojelun ja hakkaamattomuuden merkitykset muuttuvat. Toisaalta myös metsissään metsänhoitotöitä tekevät metsänomistajat vähenevät ja yhä suurempi osa metsäkaupoista tehdään ns. pystykauppoina eli metsänomistaja myy tietyn metsäalan puut metsäyhtiölle ja yhtiö huolehtii puiden kaatamisesta, jolloin metsän erikoiset luontokohteet jäävät hakkuiden alle. Maanomistajan suhde omaan metsäänsä on todennäköisesti vahvempi ja hän on selvillä metsänsä tarjokkeista mitä kauemmin hän on omistanut metsänsä ja jos hän viettää metsissään aikaa joko metsätöiden tai virkistykseen merkeissä. Tehdessään itse metsänhoitotöitä metsänomistaja ottaa metsänsä luonnonarvot jossain määrin huomioon ja harjoittaa näin omatoimista suojelua. Aineistoni antoi tukea sille, että metsänhoitotöissään tunnolliset ja aktiiviset metsänomistajat olivat toisaalta myös suojelussa aktiivisia: he tiesivät metsiensä luontokohteista.

MetsäVasun avulla vallitsevaa metsienhoitotapaa vastaan toimineet metsänomistajat pystyivät kanavoimaan suojeluhalukkuutensa virallisiksi sopimuksiksi. Heille luonnonarvojen "tuottamisesta" muodostui mielekäs elinkeino. Metso-ohjelman avulla "passiivisiksi" ja jopa huonoiksi leimatut metsänomistajat, joiden metsiin ei ole kohdistunut mitään metsätaloustoimenpiteitä vuosikymmeniin, voidaan nähdä uudessa roolissa luonnonhoitajina, jotka toteuttavat metsiin kohdistuvia suojelutavoitteita.

7.4.4 Tarjouskilpailun mahdollisuudet

Tarjouskilpailu on yksi Metson tarjoamista uusista suojelumenetelmistä. Monet haastattelemi metsänomistajat näkivät suojelussa sellaista itseisarvoa, että eivät vaadi siitä saatavan korvauksen kattavan menetettyjä hakkuutuloja. "Menetetyt hakkuutulot" olivat monen haastattelemi metsänomistajan kohdalla täysin epärelevantti lähtökohta, sillä he eivät tarkastelleet metsiensä arvoa puunmyyntitulojen vaan nimenomaan kohteen luonnonarvon kautta eikä metsän hakkaaminen ollut heille suojelun vaihtoehto. Myös päätoimisten viljelijä-metsänomistajien tarjoamat luontokohteet olivat sellaisia, että he halusivat säilyttää ne hakkuiden ulkopuolella. Luonnonarvolle tulisi siis määritellä hinta, joka ei määrittäisi pelkän puun arvon perusteella, jolloin tarjouskilpailun avulla pystyttäisiin realisoimaan jo olemassa oleva suojelupotentiaali. Esimerkiksi Pohjanmaan Maasta mereksi-hankkeessa suojelusopimuksia on tehty pienemmin korvauksin kriteerit täyttämättömistä kohteista.

Monet metsänomistajat korostivat taloudellisen korvauksen tärkeyttä, mutta samat metsänomistajat toisaalta kertoivat, että kohde olisi säilynyt hakkuiden ulkopuolelle myös ilman suojelusopimusta ja korvauksen loppusummalla ei heille ollut kovin suurtakaan merkitystä. MetsäVasussa ei ole vielä tutkittu, kuinka hyvin metsänomistajien vapaaehtoisesti suojelemat ja hakkuiden ulkopuolelle jättämät kohteet vastaavat tavoiteltavia suojelukohteita. Haastattelemini metsänomistajien näkemykset suojelukorvauksesta ja toisaalta heidän voimakas suojeluhalukkuus antavat viitteitä siitä, että tulevaisuudessa suojelun kustannustehokkuutta voitaisiin hakea löysempien kriteereiden ja mahdollisesti myös pienempien korvausten avulla. Metsässä pyritään luomaan luonnonarvoille markkinat, joissa kysyntä ja tarjonta määrittelevät myynti- ja ostohinnat. MetsäVasussa hinnat määräytyivät lähinnä hankevetäjän ohjeiden perusteella ja ne pyrittiin saamaan mahdollisimman korkeiksi. Tämä on tietysti luonnollista, sillä uusia menetelmiä vasta lanseerataan käyttöön ja metsänomistaja voi näin luottaa saavansa suojelusopimuksesta mielekkään korvauksen. Metsänomistajat kokivat luonnonarvokaupan ongelmaksi sen, että suojelu- ja luonnonhoitosopimukset syntyvät hitaasti ja vaativat paljon byrokratiaa. Pitäisi olla käytettävissä nopeita ja joustavia menetelmiä ja vaihtoehtoja monimuotoisuuden suojeluun ja turvaamiseen.

7.4.5 Yhteisöllisyyden haasteet

MetsäVasun kesto on lyhyt, jos arvioidaan sen suojelutuloksia. On silti tärkeää pohtia, millaiset yhteistyön ja toiminnan muodot ovat edistäneet hankkeen suojelutavoitteita. Yhteistoimintaverkostona MetsäVasulta on odotettu innovatiivista, laaja-alaista yhteistyötä ja vuorovaikutusta sekä pyrkimystä luoda uudenlaista toimintakulttuuria. Sen painopisteenä on ollut nimenomaan metsänomistajien yhteistyön ja verkostoitumisen lisääminen esimerkiksi perustamalla kahden metsänomistajan maille yhteisiä suojelualueita. MetsäVasussa käytetyt toimintatavat eivät kuitenkaan synnyttäneet juurikaan yhteistyötä erilaisten toimijoiden välille. Tähän vaikuttivat esimerkiksi metsänomistajien poikkeavat suojelunäkemykset toisten, esimerkiksi naapurimetsänomistajien, kanssa eli tietynlaiset yhteisöllisyyden repeämät. Yhteisöllisyyden alue jäi MetsäVasussa siis melko kapeaksi, esimerkiksi kansalaisjärjestöt eivät juuri olleet mukana hankkeessa.

Metsänomistajat eivät myöskään osoittaneet olevansa erityisen kiinnostuneita suojeluyhteistyöstä, sillä he kokivat, että heidän tai heidän naapurien mailla ei ole merkittäviä yhteisiä luontoarvoja tai naapurien suojelukielleiset asenteet estävät suojeluyhteistyön mahdollisuuden. Metsänomistajat eivät myöskään halunneet lähteä ”suostuttelemaan”

naapureitaan suojeluun. Lähtökohtaisesti yhteistyötä ei kuitenkaan tyrmätty. Verkostojen onnistuminen on vahvasti riippuvainen metsänomistajien henkilösuhteiden toimivuudesta. Verkostojen syntyminen on mahdotonta, jos toimijoiden tavoitteet ovat ristiriitaisia ja heillä ei ole luottamusta toisiaan kohtaan.

Sosiaalisista yhteisöistä saamastaan taustatuestaan huolimatta metsänomistajan näkemys suojelukohtien valinnasta ei tavoittanut kriteerien mukaan toimivia suojeluvaihtoehtoja. Innovatiivisen vuorovaikutuksen osittaista toteutumattomuutta ei voida kuitenkaan pitää hankeorganisaation vikana, vaan kriteerit rajoittivat yhteistyön syntymistä: MetsäVasussa ongelmallista oli se, että luonnonsuojelubiologiset kriteerit jättivät osan suojeluhaluista metsänomistajista hankkeen ulkopuolelle ja ”pakottivat” metsänomistajat näin irtaantumaan taustastaan eli olemassa olevista sosiaalisista yhteisöistä. Suojelu ei näin myötäillyt olemassa olevia ja totuttuja yhteisöjä, minkä tähden suojelualueet jäivät ketjuuntumatta.

MetsäVasun ja muiden mahdollisten Metso-hankkeiden tulevaa toimintaa tarkasteltaessa tulisi kiinnittää huomio joustoihin yhteisöllisyyden suunnittelussa ja hyödyntää jo olemassa olevia yhteisöjä. ”Virallisen” vuorovaikutuksen ja osallistumisen tukeminen olivat tärkeitä MetsäVasu-hankkeen onnistumiselle, mutta yhtä merkittävässä asemassa olivat epäviralliset kerhot, keskustelut naapureiden kanssa ja metsänomistajien oma elämismailma. Kollektiivisuus rutiineissa edisti selvillä oloa tarjokkeista eli esimerkiksi yhteinen näkemys suojelukohtien arvosta edisti metsän näkemistä luonnonarvotarjokkeena. Naapurien metsärutiinit ja -käytännöt vaikuttivat siihen, millaisiksi metsänomistajan rutiinit hänen omalla palstallaan muodostuivat. Hanketta varten syntyneet verkostot ovat herkemmin hajoavia kuin pitkän ajan kuluessa syntyneet, jo olemassa olevat verkostot. Metsänomistajien väliselle yhteistyölle ja verkostoitumiselle yhteistoimintaverkostohankkeissa asetetut tavoitteet saattoivat olla liian optimistisia: kaikissa neljässä pilottihankkeessa on tullut esille, että metsänomistajien välistä yhteistoimintaa ei syntynyt tavoitteiden mukaisesti. On kuitenkin ymmärrettävää, että suojelu ei synnytä yhteistyötä metsänomistajien välille, jotka eivät muutenkaan tee juuri yhteistyötä toisten metsänomistajien kanssa. Suomalaiseen metsänomistajuuteen kuuluu vahvasti oman metsän itsenäinen hoito ja puunmyynti, onhan esimerkiksi yhteisten metsäautoteiden rakentaminen ollut monessa paikassa hankalaa juuri yhteistyön puutteen takia.

Merkittävässä roolissa suojelun toteuttamisessa ovat metsäneuvonta sekä sen muutosmahdollisuudet metsänomistajien ja heidän tavoitteidensa moninaistuesssa. Metsänkeskukset ja metsänhoitoyhdistykset ovat lain määräämiä valtion tukea nauttavia

neuvontaorganisaatioita ja siksi vaihtoehtoisten toimijoiden esillepääsy on vaikeaa. (Jokinen 2004b: 162.) "Vaihtoehtoisesti" esimerkiksi jatkuvan tuoton periaatteella metsiään hoitavat metsänomistajat jättäytyvätkin helposti metsäneuvonnan ulkopuolelle yhteisen "kielen" puuttuessa. Metsäneuvojat yrittävät muokata metsiä vallitseviin metsänhoitotapoihin ja metsikkökuvioiksi, joihin heidän on helppo soveltaa rutiineiksi muodostuneita käytäntöjään. (Jokinen 2004b: 152). Tärkeää tulevien hankkeiden kannalta olisikin aktivoida erilaisia toimijoita hankkeisiin. Metsänhoitoyhdistysten rooli on merkittävä, mutta sen toiminta ei nivoudu kaikkien metsänomistajien elämään ja suojelutoiveisiin. Tulevaisuudessa Metson kokeiluhankkeita voitaisiin yhdistää, sillä yhteistoiminnallisuuden ja erilaisten menetelmien joustava hyödyntämisen, jotka yhteistoimintaverkostoissa on nostettu etusijalle, tulisi aina toteutua metsiensuojelussa.

8 Tutkimusprosessin reflektointia ja loppusanat

Tein tietokoneelleni järjestelmällisesti osiin jakautuvan "Sannan gradu" -kansion syksyllä 2005 aloittaessani yhteistyön Metsäntutkimuslaitoksen kanssa. Siitä alkanut tutkimusprosessi päättyi gradun palautukseen reilu vuosi aloituksesta, jolloin tiedosto pursui useita alakansioita, käsikirjoitusversioita, muiden kommentteja, gradupäiväkirjamerkintöjä, enemmän tai vähemmän aihetta sivuavia pdf-tiedostoja sekä sekalaisia merkintöjä ja analyysikierroksia. Kerran niin järjestelmällisen kansion sisältämä sekamelska vakuutti itseni siitä, että olin oivaltanut jotain siitä prosessikirjoittamisen periaatteesta, jota opintojeni eri käänteissä oli painotettu. Toisaalta hetkittäin harmitti se suuri esityön määrä, jonka vaikutus valmiiseen työhöni on tainnut jäädä hyvin epäsuoraksi.

Lähdin työssäni liikkeelle perusasioista: halusin paikantaa tutkimukseni aihepiirin siinä laajassa metsiensuojelun ja metsäpolitiikan kentässä. Metsiensuojelu ympäristöpolitiikan opiskelijana oli tuttua, enemmän etsin ymmärrystä siitä toimintakentästä, jossa metsänomistaja metsiään hoitaa, hakkaa tai suojelee: metsänhoidon tavoista, rajoista ja mahdollisuuksista. Opin, mitä tarkoittavat kantohinta, mätästys ja motomittaus. Gradun tekeminen on ollut itselleni loistava oppimisprosessi sekä tutkimusvalmiuksien kehittymisen että metsäalan ympäristökysymysten tuntemuksen lisääntymisen kannalta. Ilahduttavaa on lukea gradun ensimmäisiä tutkimussuunnitelmia sekä huomata paljon oppimista ja oivaltamista tapahtuneen. On ollut mielenkiintoista työskennellä erittäin ajankohtaisen ja konkreettisen tutkimusaiheen ympärillä ja seurata käytävää metsiensuojelukeskustelua ja -tutkimusta. Lisäksi tutustuin bussin ikkunasta ja pikkuteitä talsiessani itselleni aiemmin melko vieraaksi jääneeseen Länsi-Uusimaahan.

Vapaamuotoiset ja haastateltavan kotona tehtävät haastattelut olivat mielestäni ehdottomasti oikea menetelmä tutkia ihmisen elämismaailmaan ja metsien merkitykseen liittyviä kysymyksiä. Pidin haastattelujen tekemisestä ja koin, että haastattelemani metsänomistajat kertoivat minulle mielellään itsestään, omista metsistään ja MetsäVasu-prosessista. Vaikka pidinkin haastatteluja onnistuneina ja mielestäni metsänomistajat puhuivat minulle hyvin avoimesti elämäänsä liittyvistä asioista, suhtauduin toisaalta hieman kriittisesti koko menetelmään. Olin kuitenkin haastateltavilleni vain puhelinkeskustelun kautta tuttu ja istuin heidän kotisohvillensa tai keittiönpöydän ääreen kyselemään kierrellen osittain melko henkilökohtaisista asioista kuten rahasta tai perheestä. Annoin haastateltavilleni kuitenkin mahdollisuuden valita sen "syvyyden", jolla asioihin tartutaan ja luottamuksenosoituksena

otin vastaan sen, että monet metsänomistajat kertoivat minulle avoimesti asioistaan ja kutsuivat kesämökilleen kylään tai lumien sulettua ihastelemaan metsiensä luontokohteita. Mukava oli nauhoja kuunnellessa esimerkiksi huomata, että karjalaistaustaisen metsänomistajan puheeseen tulivat miet ja siet hänen intoutuessaan juttelemaan murrejuuristaan muistuttavan heimoseuralaisen kanssa. Tein haastatteluja kolmen kuukauden aikana ja pidin aineiston keruusta tutkimuspäiväkirjaa, johon kirjasin sekä nauhurin kiinni ollessa esiin tulleita asioita että huomioita haastattelutilanteesta ja haastateltavasta, usein hyvin merkityksettömiltäkin vaikuttavia asioita. Tämä auttoi kuukausien jälkeen litteroituja tekstejä lukiessa pääsemään kiinni ”tunnelmaan” ja palautti mieleen haastattelutilanteen.

Haastattelemieni metsänomistajien monimuotoisuus tuli esille esimerkiksi heidän tavassaan puhua metsistä. Haastattelukysymykseni toki ohjasivat keskusteluja metsänomistajien kanssa, mutta huomasin metsänomistajien välisen eron siinä, mistä he alkavat puhua, kun heidän kanssaan tullaan keskustelemaan metsistä: puhuvatko he hehtaareista, motoista, ensiharvennuksista ja metsänhoitosuunnitelmista vai hyttysistä, mustikoista, tikoista ja eväsretkistä. Metsänomistajien tieto oli siis hyvin monimuotoista, sillä metsän käytön tavat vaikuttivat siihen, mitkä asiat metsänomistaja koki metsiin liittyviksi, mitkä kuuluivat hänen metsätietoonsa.

Graduntekoprosessini oli mielestäni yllättävän kivuton ennakko-oletuksiini ja toisten pelotteluihin verrattuna. Työ eteni tasaisesti, välillä sujuvammin, välillä hieman ruosteisemmin ja punainen lanka hukassa, mutta valmistui lopulta lähes asettamassani tavoiteajassa eli reilussa vuodessa. Kiinnostus tutkimusaiheeseen ei onnekseni paljoakaan horjunut ja tunsin työni lähtöasetelman koko tutkimusprosessin ajan aina edes jossain määrin mielekkääksi ja viihdyin aiheen parissa. Stressi työn kanssa oli iskeä loppusuoralla, kun muut kiireet veivät ajan ja sydänsurut ajattelukyvyyn, enkä kahdeksan tunnin työpäivän ja päätteän edessä istumisen jälkeen olisi jaksanut avata enää kotona konetta ja gradutiedostoa, varsinkaan kun ulkona oli heinäkuinen helle. Lisäksi olin ehkä salaa mielessäni toivonut tutkimuksen olevan jo valmiimpi kuin kommenttikierrokselta palannut tutkielma oikeasti olikaan.

Uusi kierros tutkimustehtävän, teorian ja aineiston parissa syksyllä 2006 ei rehellisesti sanoen enää olisi houkutelut, mutta sen ansiosta syntynyt uusi tarkastelukulma paljasti tämänkin kierroksen tarpeellisuuden ja opettavaisuuden sekä vakuutti siitä, että osasin hellittää omista lukkiutuneistakin ajatuksista sekä tarkastelemaan tutkimustani uusin silmin.

Olenkin ylpeä itsestäni, että jaksoin rutistaa työn kasaan töiden ohessa, ja muutaman kuukauden kesätauko gradunteossa ei venynyt sen pidemmäksi.

Työni linkki Metsäntutkimuslaitokseen oli omalta kannaltani paras mahdollinen: sain sieltä sekä palkkaa, kulukorvaukset että loistavaa ohjausta, mutta graduni oli itsenäinen työ siinä mielessä, että sain valita työn tarkastelunäkökulman, haastateltavat, aikataulun ym. itse. Yhteistyö Metlaan vaikutti gradun kirjoittamiseen myönteisesti ja itselleni tällainen joustava ”tilaustutkimuksen” tekeminen sopi loistavasti. Koin penkovani aineistoja ja etsiväni tuloksia, en vain itselleni ja omaan opinnäytteeseeni, vaan myös toisten luettavaksi ja hyödynnettäväksi. Tämä oli motivoivaa ja kannusti avaamaan gradutiedoston myös niinä takkuisempina päivinä. Metla mahdollisti myös sen, että pystyin matkustelemaan paljon Lohjalla ja löytämään tieni linja-autopysäkeiltä metsänomistajien koteihin peltojen laiduille ja metsän reunoille, opiskelijabudjetti tuskin olisi taksikyyteihin venynyt.

Yhteistyö Metlan kanssa laajensi omaa tutkimusnäkökulmaani myös siten, että olin paremmin perillä metsäalan ja erityisesti Metsoon liittyvästä ajankohtaisesta tutkimuksesta kuin mitä ehkä olisin oman seurannan myötä ollut. Osallistuin graduprosessini aikana Metson vuosiseminaariin Turussa, Metso-yhteistoimintaverkosto -seminaariin Helsingissä sekä tutkijoiden valtakunnalliselle Metso-retkeilylle Lohjan seudulla. Helsingin seminaarissa kesäkuussa esittelin myös omaa tutkimustani ja sen keskeisimpiä tuloksia. Esitelmästäni saamat kannustavat kommentit motivoivat saattamaan gradun valmiiksi ja olin iloisesti yllättynyt työni herättämästä kiinnostuksesta sekä vakuudesta, että gradutuloksilleni on käyttöä tulevaisuudessa. Mielenkiinnolla seuraankin Metson mahdollista jatkoa ja sen ympärillä käytävää keskustelua pilottihankkeiden päätyttyä.

9 Lähteet

Berger, P. ja Luckmann, T. (1987):. *The Social Construction of Reality. A Treatise in the Sociology of Knowledge*. Alkuperäinen laitos 1966. Harmondsworth: Penguin Books Ltd. Suomeksi: *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen: tiedonsosiologinen tutkielma*. Helsinki: Gaudeamus 1994.

Björn, Ismo (2003): *Ympäristöpolitiikka metsässä?* Joensuun yliopisto, Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja. Joensuu: Yliopistopaino.

Etelä-Suomen metsien suojelutoimikunta (2002): *Etelä-Suomen, Oulun läänin länsiosan ja Lapin läänin lounaisosan metsien monimuotoisuuden turvaamisen toimintaohjelma*. Ympäristöministeriö. Suomen ympäristö 583. Helsinki: Edita Prima Oy.

Etelä-Suomen ja Pohjanmaan metsien suojelun tarve -työryhmä (2000): *Metsien suojelun tarve Etelä-Suomessa ja Pohjanmaalla. Etelä-Suomen ja Pohjanmaan metsien suojelun tarve -työryhmän mietintö*. Suomen Ympäristö 437. Helsinki: Oy Edita Ab.

Hiedanpää, Juha (2004): *Making Environmental Policies Reasonable. A Study of the Consequences of Social Diversity for Regional Forest Policy of SW Finland*. Tampere: Tampere University Press.

Horne, P., Koskela, T. & Ovaskainen V. (2004) (toim.): *Metsänomistajien ja kansalaisten näkemykset metsäluonnon monimuotoisuuden turvaamisesta*. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 933.

Hänninen, Harri. & Kurttila, Mikko (2004): *Metsänomistajien tiedot luonnon monimuotoisuutta edistävästä metsänhoidosta*. Teoksessa Horne, P., Koskela, T. & Ovaskainen V. (2004) (toim.) *Metsänomistajien ja kansalaisten näkemykset metsäluonnon monimuotoisuuden turvaamisesta*. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 933, ss. 22–23.

Javanainen, Siru & Sahi, Virpi (2004): *Lohjan seudun MetsäVasu -hanke*. Metsänomistajakysely. Raportti 30.9.2004. Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia, Helsingin yliopisto.

Jokinen, Ari (2002): *Metsänomistaja metsänsä hoitajana: ”rutiinit, ”tarjokkeet” ja vastavuoroisuus*. *Yhteiskuntapolitiikka* 67 (2002/2): 134–147.

Jokinen, Ari (2004a): *Luonnonvarojen käytön ja dynamiikan hallinta yksityismailla*. Tampere: Tampere University Press.

Jokinen, Ari (2004b): *Metsänomistajien osallisuus ja puunkasvun politiikka*. Teoksessa Lehtinen, Ari & Rannikko, Pertti (2004) (toim.) *Leipäpuusta arvopaperia. Vastuun ja oikeellisuuden haasteet metsäpolitiikassa*. *Metsälehti Kustannus Oy: Hämeenlinna*, ss. 145–172.

Kaljonen, Minna (2005) *Co-construction of Agency and Environmental Management. The Case of Agri-environmental Policy Implementation at Finnish farms*. *Journal of Rural Studies*. (painossa lokakuu 2005)

Karppinen, H., Hänninen, H. & Ripatti, P. (2002) *Suomalainen metsänomistaja 2000*. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 852.

Koivunen, Hannele (1997): Hiljainen tieto. Helsinki: Otava.

Koskela T., Horne P, Syrjänen K. & Kumela H. (2006): Metso-toimintaohjelman ekologisten, taloudellisten ja sosiaalisten vaikutusten seuranta ja arviointi. Väliraportti II. Sidosryhmien ja tutkijoiden näkemyksiä Metso-ohjelmasta. Metsätutkimuslaitos ja Suomen ympäristökeskus.

Kriteerityöryhmä (2003): Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman luonnonsuojelubiologiset kriteerit. Ympäristöministeriö. Suomen ympäristö 634. Helsinki: Edita Prima Oy.

L 1996/1093 Metsälaki. Saatavissa <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19961093> (Luettu 4.10.2005)

L 1996/1096 Luonnonsuojelulaki. Saatavissa <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1923/19230071> (Luettu 4.10.2005)

Maa- ja metsätalousministeriö (1999): Kansallinen metsäohjelma 2010. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 2/1999. Helsinki: PunaMusta.

Maa- ja metsätalousministeriö (2005a): Metsätalouden ympäristötuki. Saatavissa http://www.mmm.fi/metsatalous/metsatalouden_rahoytys/ymparistotuki/ (Luettu 10.10.2005)

Maa- ja metsätalousministeriö (2005b): Kansainväliset ympäristösopimukset. Saatavissa http://www.mmm.fi/metsatalous/kansainvalinen_metsapolitiikka/ymparistosopimukset/index.html (Luettu 10.10.2005)

Maa- ja metsätalousministeriö (2005c): Sertifiointi. Saatavissa http://www.mmm.fi/metsatalous/kestava_metsatalous/sertifiointi/ (Luettu 10.10.2005)

Maa- ja metsätalousministeriö & Ympäristöministeriö (2005a): Luonnonsuojelubiologiset kriteerit. Saatavissa http://www.mmm.fi/metso/seuranta_arviointi/luonnonsuoj_biol_kriteerit/ (Luettu 7.11.2005)

Maa- ja metsätalousministeriö, Ympäristöministeriö (2005b): METSO – Mitä on Metso? Saatavissa http://www.mmm.fi/metso/ohjelman_esittely/ (Luettu 20.9.2005)

Maa- ja metsätalousministeriö & Ympäristöministeriö (2005c): Metsonlehtiä. Metson uutiskirje 1/2005.

Maa- ja metsätalousministeriö & Ympäristöministeriö (2005d): Metso-yhteistoimintaverkosto. Saatavissa http://www.mmm.fi/metso/uudet_suojelun_keinot/yhteistoimintaverkosto/ (Luettu 20.9.2005)

Metsien suojelun luokittelun ja tilastoinnin yhtenäistämistyöryhmä (2002): Työryhmämuistio 2002:15. Helsinki: Maa- ja metsätalousministeriö.

Metsähallitus (2005): Luonnonsuojelualueet 1.1.2005. Saatavissa <http://www.metsahallitus.fi/page.asp?Section=1937&Item=2833> (15.3.2006)

Metsänhoitoyhdistys (2006): Metsätalouden ympäristötuki. Saatavissa <http://www2.mhy.fi/mhy/kemera/ymparistotuki.php> (Luettu 16.5.2006)

Metsänhoitoyhdistys Länsi-Uusimaa (2005): MetsäVasun esittely. Saatavissa http://www.mhy.fi/lansiuusimaa/metsavasufi_FI/esittely/ (Luettu 20.9.2005)

Metsänhoitoyhdistys Länsi-Uusimaa (2006): Hankeraportti 2005.

Mikkela, H., Sampo S. & Kaipainen, J. (2000) (toim.): Suomen metsätalouden tila 2000, kestävä metsätalouden kriteerit ja indikaattorit. Maa- ja metsätalousministeriö, Julkaisuja 5/2000. Helsinki: PrintLink OyAb.

Nieminen, Matti (2003): Globaalin ja paikallisen kohtaaminen luonnonsuojelussa. Teoksessa Suopajarvi, L. & J. Valkonen (toim.): Pohjoinen luontosuhde. Elämäntapa ja luonnon politisoituminen. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja B 43, ss. 145–161.

Oksanen, Annukka (2003): Paikallisuuden ja kansainvälisyyden kohtaaminen luonnonsuojelussa. Tapaustutkimus Natura 2000 -ympäristökonflikti Lounais-Suomessa. Turku: Turun yliopisto.

Ovaskainen, Ville & Kuuluvainen, Jari (toim.) Yksityismetsänomistuksen rakennemuutos ja metsien käyttö (1994). Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 484. Helsinki.

Ovaskainen, Ville & Ripatti, Pekka (1994): Johdanto. Teoksessa Ovaskainen, Ville & Kuuluvainen, Jari (toim.) Yksityismetsänomistuksen rakennemuutos ja metsien käyttö (1994). Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 484. Helsinki.

Peuhkuri, Timo & Jokinen, Ari (1999) The Role of Knowledge and Spatial contexts in Biodiversity Policies. A Sociological Perspective. *Biodiversity & Conservation* 8, ss. 133–147.

Peuhkuri, Timo (2000) Tiedon rooli ympäristökonfliktissa. Keskustelu Saaristomeren rehevöitymisestä ja kalankasvatuksesta. *Sociologic* 1/2000. ss. 30-

Peuhkuri, Timo (2002): Knowledge and interpretation in environmental conflict. Fish farming and eutrophication in the Archipelago Sea, SW Finland. *Landscape and Urban Planning* 61, ss. 157–168.

Peuhkuri, Timo (2004): Tiedon roolit ympäristökiistassa: Saaristomeren rehevöityminen ja kalankasvatus julkisen keskustelun ja päätöksenteon kohteena. Turku: Turun yliopisto.

Rannikko, Pertti (1996): Local environmental conflicts and the change in environmental consciousness. *Acta Sociologica* 39, ss. 52–72.

Saaristo, Kimmo (2000). Avoin asiantuntijuus, ympäristökysymys ja monimuotoinen ekspertiisi. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 66, Jyväskylän yliopisto. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Schön, Donald A. (1991): *The Reflective Practitioner. How Professionals Think in Action.* Ensipainos 1983. Avebury: Ashgate Publishing Limited.

Sorsa, Riikka (2004): Luonnonsuojeluviranomaisen, matkailijan ja paikallisen asukkaan suhde luontoon. *Terra* 116:2 2004, ss. 89–95.

Staffans, Aija (2004): Vaikuttavat asukkaat: vuorovaikutus ja paikallinen tieto kaupunkisuunnittelun haasteina. Teknillinen korkeakoulu, Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja A29. Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Suopajärvi, L. & J. Valkonen (toim.): Pohjoinen luontosuhde. Elämäntapa ja luonnon politisoituminen. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja B 43.

Varto, Juha (1992): Laadullisen tutkimuksen metodologia. Tampere: Kirjayhtymä.

Vilkuna, Johanna (1997): Kaupungin eletyt ja institutionaaliset luonnot. Teoksessa Haarni T., M. Karvinen, H. Koskela & S. Tani (toim.): Tila, paikka ja maisema. Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen, ss. 163–178. Tampere: Vastapaino.

Åkerman, Maria (2006): Tiedon tuotannon käytännöt ja ympäristöpoliittinen toimijuus. Rajaamisen ja yhdistämisen politiikkaa. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.

Liite 1: Haastattelurunko metsänomistajille

1 Tausta metsänomistajana

- Sukupuoli, ikä, ammatti
- Kuinka kauan olette olleet metsänomistaja? Ovatko metsänne perittyjä/ ostettuja?
- Asutteko tilalla? Ovatko metsät pääelinkeinonne?
- Tilatiedot: koko, sijainti, metsien rakenne (nuoria/vanhoja?)

2 Metsäsuhde ja metsiin liittyvät käytännöt

- Millaisessa käytössä metsänne ovat?
- Miten metsiänne on käsitelty? Millaisia hakkuita/metsänhoitotoita niissä on tehty?
- Millainen taloudellinen merkitys metsillänne on Teille?
- Koetteko talousmetsien hoidon mielekkääksi?
- Miten muuten käytätte metsiänne (esim. virkistyskäyttö)?
- Onko Teillä suosikkipaikkaa metsässänne?

- Keiden ihmisten/tahojen kanssa olette tekemisissä metsiinne liittyvissä asioissa?
- Oletteko ollut yhteistyössä muiden metsänomistajien kanssa? Mitä mielestänne metsänomistajien välinen yhteistyö luonnonsuojelussa tarkoittaa?
- Seuraatteko metsiä koskevia tutkimustuloksia tai puunmyyntihintoja esimerkiksi median kautta?

3 Metsiensuojelu ja metsäluonnon monimuotoisuus

- Onko metsissä suojelukohteita? Jos on, niin millaisia?
- Millä keinolla kohteet on suojeltu? (esim. rauhoitus, ympäristötuki, lakikohde...)
- Kenen aloitteesta suojeluun on ryhdytty? Jos omasta aloitteestanne: millä perusteella halusitte tietyn kohteen suojeluun? Miten kiinnostuitte asiasta?
- Suojeletteko metsiänne vapaaehtoisesti ilman korvausta? Jätättekö esimerkiksi joitain kohteita hakkuiden ulkopuolelle?
- Oletteko saanut ympäristötukea tai muuta korvausta metsiänne suojeluun?

- Miten määrittäisitte luonnon monimuotoisuuden?
- Millaisia positiivisia vaikutuksia luonnonsuojelulla on mielestänne paikallisille ihmisille? (esim. kylä/kunta, jossa metsänne ovat)
- Miten haluaisitte suojella metsiänne? Onko maillanne sellaisia luontokohteita, jotka haluaisitte säilyttää nykyisellään tai joiden luontoarvoja haluaisitte lisätä? Miten tärkeänä näette suojelusta saatavan taloudellisen korvauksen?

Vapaaehtoinen suojelu

- Miten MTK on mielestänne suhtautunut metsien vapaaehtoiseen suojeluun? (esim. jos olette jättänyt joitain alueita talouskäytön ulkopuolelle)
- Miten paikallinen metsänhoitoyhdistys on suhtautunut mielestänne vapaaehtoiseen suojeluun?

4 MetsäVasu-hanke ja luontokohteet

- Mistä kuulitte hankkeesta?
- Onko metsienne luontokohteita mukana hankkeessa? Millaisia kohteita?
- Miten olette hoitaneet luontokohdetta aiemmin? Olisiko Teillä kohteelle muuta käyttöä (kuin suojele)?

Kertokaa millainen prosessi kohteen tarjoaminen vapaaehtoiseen suojeeluun on ollut?

- Keneltä kuulit mahdollisuudesta?
  - Miten suojeleualoitteeseen päädyttiin?
  - Miten kohdetta tarkasteltiin? Kenen kanssa?
  - Hintapyynnön esittäminen: miten hintapyyntö muodostettiin? Kenelle luovutitte hakemuksen /hintapyynnön?
  - Miten prosessi on jatkunut tämän jälkeen?
-
- Millainen sopimus Teillä on luontokohteenne hoidosta ja metsienne käytöstä? Oletteko tyytyväinen sopimukseen?
  - Miten aiotte hoitaa kohdetta sopimusajan jälkeen?
-
- Miksi halusitte kyseisen luontokohteen suojeeluun?
  - Millä perusteella pidätte sitä arvokkaana? (Jos kohdetta ei ole kelpuutettu: miksi olisitte halunnut kyseisen luontokohteen suojeeluun? Miten suhtauduitte kielteiseen suojelepäätökseen?)
  - Liittykö Teillä kyseiseen kohteeseen jotain erityisiä muistoja tai arvoja?
  - Kenen kaikkien kanssa olette käsitellyt suojeleualoitettanne? Oletteko käsitellyt asiaa toisten metsänomistajien, kuten naapurien kanssa?

Luonnonsuojeleubiologiset kriteerit

- Millaista tietoa saitte MetsäVasu-hankkeen taustalla olevista luonnonsuojeleubiologisista kriteereistä? Koitteko saavanne riittävästi ja asianmukaista tietoa?
- Miten nämä kriteerit vastaavat omia näkemyksiänne/kokemuksiänne?
- Miten hankkeen suojeleukohteiden valinnassa on mielestänne onnistuttu?
- Oletteko kokenut tulleenne kohdeksi epäoikeudenmukaisesti esimerkiksi suhteessa muihin metsänomistajiin? Miksi? Miten?
- Mitä metsänomistajien tasa-arvoinen kohtelu mielestänne tarkoittaa?

6 Metsien tulevaisuus

- Millaisia tulevaisuudensuunnitelmia Teillä on metsiinne liittyen? (hakkuita/ metsänhoitoa, muita toimenpiteitä)
- Jos kohde ei tullut valituksi MetsäVasuun: aiotteko jatkossa suojele ehdottamaanne luontokohdetta ja jos aiotte, niin miten?
- Onko Teillä tarkoituksena lisätä suojelelun määrää metsissä?

Liite 2: haastattelurunko asiantuntijoille

Taustatiedot

Oma roolisi kriteerien laatimisessa ja Metson kokeiluhankkeissa

Luonnonsuojelubiologiset kriteerit ja työryhmän toiminta

- Mitä tavoitteita kriteereille on asetettu? Millaista luontoa kriteereillä halutaan suojella?
- Millaisia kohteita halutaan suojeluun?
- Miten kriteerit laadittiin?
- Ketä työryhmään kuului? onnistuneesti valittu?
- Oliko kriteereistä erimielisyyksiä?
- Oliko kriteereiden laatimisessa ongelmakohtia / kriittisiä kohtia?

Kriteerien soveltaminen

- Millainen rooli virkistyskäytölle, paikallisille elinkeinoille, maisema-arvoille, muiden kohteiden läheisyydelle ym. tulee kohteita valittaessa antaa?
- Jättävätkö kriteerit mielestäsi joitain merkittäviä luontokohteita suojelun ulkopuolelle? Millaisia? Paikkaako joku muu suojelukeino tilannetta esim. metsälaki?
- Millaista ammattitaitoa kriteerien soveltaminen mielestäsi vaatii? Kenen pitäisi olla kykenevä soveltamaan kriteerejä? Pitäisikö kriteerien olla esim. metsänhoitajien sovellettavissa ja tunnistettavissa?

Tasavertaisuus

- Metsänomistajien tasavertaisuus: miten se toteutuminen taataan?
- Alueellinen tasavertaisuus: kohtelevatko kriteerit Etelä-Suomen eri alueita tasa-arvoisesti?
- Suhde muihin kriteereihin (esim. metsälakikriteerit)

Lohjan MetsäVasu

- Miten onnistuttu (vrt. muihin)?

Liite 3: Haastattelurunko hankevetäjille

Hankkeeseen osallistujat

- Miten kontakti metsänomistajiin syntyi?
- Miten metsänomistajat ovat ottaneet hankkeen vastaan?
- Kuinka aktiivisesti metsänomistajat ovat osallistuneet hankkeen toimintaan/ tarjonneet luontokohteitaan suojeltaviksi?

Hankevetäjän rooli

- Oma roolisi hankkeessa?

Hankkeen toiminta

- Millaisia prosesseja suojelusopimusten syntyminen ovat olleet?
- Miten aloite suojeluun on syntynyt?

Luonnonsuojelubiologiset kriteerit

- Kuka soveltaa luonnonsuojelubiologisia kriteerejä?
- Kuinka soveltamisessa on mielestäsi onnistuttu?
- Kuka tekee päätökset valittavista kohteista ja niiden rahoituksesta?
- Miten prosessi kohteen hyväksymisen tai hylkäämisen jälkeen etenee?

- Millaista mielestäsi on suojelun arvoinen luonto? Kriteerit / piirteet
- Mitä mieltä olet luonnonsuojelubiologisten kriteerien toimivuudesta?
- Millaisena olet kokenut kriteerien käytännön soveltamisen?
- Onko kohteiden arviointi ollut vaikeaa?
- Minkälaista asiantuntemusta kriteerien soveltajalta mielestäsi vaaditaan?
- Onko kriteereissä ollut ongelmakohtia?

Luonnonarvokauppa-työryhmän toiminta

- Miksi työryhmä perustettiin?
- Miten jäsenet valittiin? Ryhmän koostumus?
- Mitkä ryhmän tavoitteet olivat?
- Miten ryhmä toimi ja työskenteli?
- Millaisia tuloksia ryhmä on saanut aikaan?

Hankkeen kansallinen ohjaus

- Miten hankettanne on ohjattu kansalliselta tasolta?
- Miten MMM on koordinoanut hanketta?